

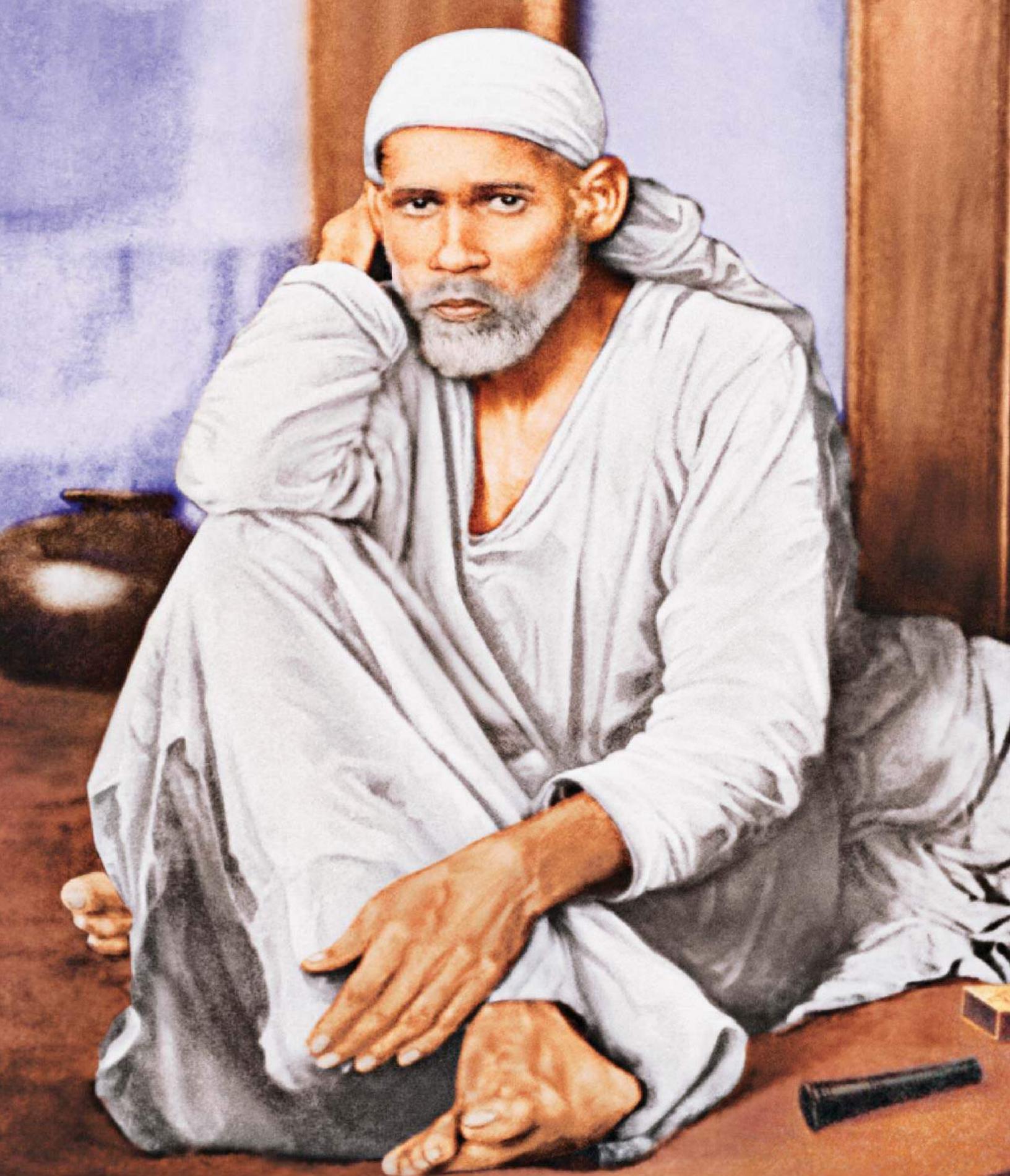
श्री साईबाबा संस्थान विश्वस्तव्यवस्था, शिर्डी.

रजि.नं.-ई-६९, अहमदनगर

वार्षिक अहवाल २०१८-१९

॥ अनुक्रमणिका ॥

अ.नं.	तपशील	पान क्रमांक
०१	प्रास्ताविक	०१
०२	श्री क्षेत्र शिर्डी चे महत्व व धार्मिक रुढी परंपरा	०३
०३	संस्थानमार्फत साजरे केले जाणारे उत्सव	०६
०४	मा. व्यवस्थापन समिती	०७
०५	मा. छाननी समिती	०८
०६	विश्वस्तव्यवस्थेची कर्तव्ये व अधिकार	०९
०७	प्रशासकीय कामकाज - मुख्य कार्यकारी अधिकारी / उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी	१०
०८	प्रशासनाची रचना	१३
०९	भक्तमंडळ	१८
१०	विश्वस्तव्यवस्थेमार्फत देणेत येणाऱ्या सेवा-सुविधा	२०
११	अहवाल सालातील ठळक बाबी	३७
१२	इतर उपक्रम – रुग्णालये	४०
१३	इतर उपक्रम - शैक्षणिक संकुल	४८
१४	इतर उपक्रम - श्री साईलीला (व्हैमासिक)	५२
१५	सन २०१८-१९ मधील ठळक आर्थिक बाबी	५३
१६	विकासात्मक कामे - पूर्ण करणेत आलेले प्रकल्प	५६
१७	विकासात्मक कामे - विश्वस्तव्यवस्थेचे प्रगतीपथावर असलेले प्रकल्प	५७
१८	विकासात्मक कामे - विश्वस्तव्यवस्थेचे नियोजित विकास प्रकल्प	५९
१९	विकासात्मक कामे - संस्थानमार्फत अर्थसहाय्य केलेले सार्वजनिक विकास प्रकल्प	६०
२०	श्री साईबाबा समाधी शताब्दी महोत्सव ठळक बाबी	६२
२१	अपारंपारिक ऊर्जा स्रोत प्रकल्प	६४
२२	लेखापरिक्षण अहवाल	६५
२३	श्री साईंचे समाधी मंदिरातील दैनंदिन कार्यक्रम सूची	१०३

वार्षिक अहंवाल २०१८-१९

श्री साईबाबा संस्थान विश्वस्तव्यवस्था, शिर्डी.

वार्षिक अहवाल - सन २०१८-१९

(दिनांक ०१ एप्रिल २०१८ ते दिनांक ३१ मार्च २०१९)

४५ प्रास्ताविक

श्री साईबाबांचे सन १८५८ च्या सुमारास शिर्डी येथे आगमन झाले. त्यांचा धर्म, जात, पंथ, मूळगांव, नांव याबद्दल आजही गूढच आहे. त्याबद्दल कुठलीही खात्रीलायक माहिती मिळत नाही. त्यांना “ साईबाबा ” हे नांव शिर्डी येथे आल्यावरच मिळाले. श्री बाबांनी भाविकांमध्ये माणूसकीचा प्रेमभाव जागृत केला. साईबाबा गरीब दीनदुबळ्यांवर व प्राणीमात्रांवर प्रेम करत. त्यांच्या अडचणी व संकटकाळात त्यांना मदत करीत असत. शिर्डी येथील आपल्या प्रदीर्घ वास्तव्यात त्यांनी अनेक भक्तांचे आजार स्वतः शुश्रुषा करून बरे केले. बाबांनी स्वःहस्ताने प्रज्वलीत केलेल्या व आजमितीसही अखंडपणे प्रज्वलीत असलेल्या धुनीतील उदीच्या सहाय्याने अनेक भक्तांचे असाध्य रोग बरे झालेले आहेत, होत आहेत. अशा या महान अवतारी पुरुषाची ख्याती लवकरच सर्वदूर जगभर पसरली आणि सर्वधर्मीय भक्तलोक त्यांच्याकडे आकर्षित झाले. भक्तलोक बाबांचे शुभाशिर्वाद घेण्यासाठी येत व त्यांच्या चरणी दक्षिणा किंवा एखादी वस्तू अर्पण करीत. आजही संपूर्ण जगातून सर्वधर्माचे लोक साईसमाधीच्या दर्शनास येत आहेत. म्हणून या श्रद्धास्थानांस, बाबांच्या समाधी मंदिरास आज विश्वमंदिराचे स्वरूप प्राप्त झाले आहे.

असे थोर संत श्री साईबाबा हे शिर्डी येथे मंगळवार, दि. १५ ऑक्टोबर, १९१८ रोजी पंचत्वात विलीन झाले. तद्रंतर साईभक्तांनी बाबांच्या समाधीचे दर्शन घेण्यास आरंभ केला. दिनांक २७ ऑक्टोबर, १९१८ पासून साईभक्तांनी एकत्र येऊन “ समर्थ साईनाथ कोठी ” या नावाने निधी उभारून मंदिरात पूजेची व्यवस्था केली. मंदिरामध्ये बाबांनी हाताठलेल्या वस्तूही ठेवण्यात आल्या. बाबांची बसण्याची, भक्तांना भेटण्याची जागा व इतर ठिकाणांची निगा राखण्याची व्यवस्था करण्यात आली.

दिवाणी दावा नं. १३५ / १९२१, जिल्हा न्यायालय, अहमदनगर मधील कलम नं. ९२ नुसार सदर निधीच्या व्यवस्थापनासाठी योजना (Scheme) तयार केली गेली. सदर योजनेत वेळोवेळी सुधारणाही करण्यात आल्या. पुढे या सर्वाचे रूपांतर विश्वस्त संस्थेत होऊन, मुंबई सार्वजनिक विश्वस्तव्यवस्था अधिनियम, १९५० नुसार, या विश्वस्त संस्थेची नोंदणी सन १९५२ मध्ये अनुक्रमांक “ ई-६९ (अहमदनगर) ” अन्वये करण्यात आली.

कायद्याप्रमाणे सादर केलेल्या पहिल्या ताळेबंदामध्ये जंगम मालमता रु. ६,४७,३९५/- व वार्षिक उत्पन्न रु. २,१४,०००/- मात्र असे नमूद करण्यात आले. काही वर्षातच संस्थानच्या उत्पन्नात भरघोस वाढ होऊन सन १९७३ च्या अखेरीस जंगम मालमता रु. ९० लाखापर्यंत तर वार्षिक उत्पन्न रु. १८ लाखापर्यंत पोहोचले.

ट्रस्टच्या एकूण उत्पन्नात होत असलेली लक्षणीय वाढ तसेच भक्तांची दिवसेंदिवस वाढत असलेली संख्या व त्यांना पुरविण्यात येणाऱ्या सुविधा आणि देशाच्या रचनेतील महत्वाचे बदल, समाजाच्या धार्मिक तसेच धर्मादाय संस्थांविषयीच्या संकल्पना यांचा विचार करून जमा झालेला निधी गोर-गरीब, दीन-दुबळ्या व गरजू जनतेच्या कल्याणासाठी उपलब्ध करण्याचे ठरविण्यात आले. तसेच उत्तम प्रशासन व नियंत्रणासाठी मा. दिवाणी न्यायालय, मुंबई यांचे दिनांक १९ ऑक्टोबर १९८२ (दावा नं. ३४५७/६०) चे आदेशानुसार योजना तयार करण्यात आली.

मा. दिवाणी न्यायालय, मुंबई ने तयार केलेल्या योजनेनुसार संस्थान व्यवस्थापनाचा कारभार मा. धर्मादाय आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांच्या नियंत्रणाखाली व त्यांनी नियुक्त केलेल्या विश्वस्त मंडळामार्फत सन १९८४ ते माहे ऑगष्ट, २००४ अखेर सुरु होता.

त्यानंतर, महाराष्ट्र शासनाने श्री शिर्डी साईबाबा संस्थान या नांवाने नोंदणी झालेली श्री साईबाबा संस्थानची सार्वजनिक विश्वस्तव्यवस्था पुर्नःघटित करण्याकरीता आणि विश्वस्तव्यवस्थेला जनतेसाठी अधिक व्यापक कल्याणकारी योजना हाती घेणे शक्य व्हावे म्हणून, तिचे अधिक चांगल्या प्रकारे व्यवस्थापन, प्रशासन व नियंत्रण करण्यासाठी श्री साईबाबा संस्थान विश्वस्तव्यवस्था, शिर्डी अधिनियम, २००४ चा कायदा संमत केला.

उपरोक्त अधिनियम २००४ नुसार दिनांक २३ ऑगष्ट, २००४ रोजी अस्तित्वात आलेल्या पहिल्या व्यवस्थापन समितीबद्दरे संस्थानचे व्यवस्थापन व कामकाज दिनांक २६ मार्च, २०१२ अखेर करणेत आले.

मा. विधी व न्याय विभाग, महाराष्ट्र शासन यांचेकडील अधिसूचना क्रमांक सासंवि-२०११ / १७५ / २२ / का. सोळा, दिनांक २७ मार्च, २०१२ अन्वये नवीन व्यवस्थापन समिती गठीत करणेत आली. तथापि, मा.उच्च न्यायालय, मुंबई खंडपीठ औरंगाबाद यांनी दिनांक ३० मार्च, २०१२ रोजी जनहित याचिका क्रमांक २७ / २०१२ सह दिवाणी अर्ज क्रमांक ३५४६ / २०१२ या न्यायालयीन दाव्यामध्ये शासनाने दिनांक २७ मार्च, २०१२ रोजी नियुक्ती केलेल्या व्यवस्थापन समितीस अंतरीम स्थगिती देऊन संस्थानचे व्यवस्थापन व कामकाज पाहणेसाठी त्रिसदस्यीय समितीची नियुक्ती केली. मा.उच्च न्यायालयाने नियुक्त केलेली त्रिसदस्यीय समिती दिनांक ३० मार्च, २०१२ पासून दिनांक २७ जुलै, २०१६ अखेर संस्थानचे दैनंदिन कामकाजाचे व्यवस्थापन पाहत होती.

दरम्यानचे कालावधीत, म्हणजेच सन २०१६-१७ या अहवाल सालात, मा. विधी व न्याय विभाग, महाराष्ट्र शासन यांनी शासन निर्णय (अधिसूचना) क्रमांक सासंवि-२०११/१७५/२२/का-१६, दिनांक २८ जुलै, २०१६ अन्वये संस्थानचे दैनंदिन कामकाजाचे व्यवस्थापनासाठी मा.व्यवस्थापन समिती नियुक्ती केली आहे. सध्या या शासन नियुक्त मा.व्यवस्थापन समितीमार्फत संस्थानाचे दैनंदिन कामकाजाचे नियंत्रण व नियोजन पाहणेत येत आहे. याबाबतचा सविस्तर तपशील मा.व्यवस्थापन समिती या शीर्षाखाली देणेत आला आहे.

४१

श्री क्षेत्र शिर्डीचे महत्व व धार्मिक रुढी परंपरा

४२

प्रतिदिनी सुमारे ५० हजार भक्त श्री क्षेत्र शिर्डी येथे भेट देऊन, श्री साईबाबांच्या समाधीचे दर्शन घेतात. उत्सवकाळात तसेच उन्हाळी सुट्ट्या, दीपावली व नाताळच्या सुट्ट्या, गुरुवार व रविवार तसेच या दिवसांना जोडून येणाऱ्या सरकारी सुट्ट्या इत्यादी काळात श्री क्षेत्र शिर्डीस भेट देणाऱ्या साईभक्तांची प्रतिदिन संख्या सुमारे २ ते ३ लाखांपर्यंत जाते. श्री क्षेत्र शिर्डी येथे विविध पवित्र स्थाने असून, साईभक्त याठिकाणी आवर्जून भेट देऊन, आपली मनोकामना पूर्ण व्हावी म्हणून श्री साईंना साकडे घालतात.

श्री क्षेत्र शिर्डी येथील दर्शनाची पवित्र स्थाने

०१. समाधी मंदिर

हे मुख्य मंदिर आहे. मंदिराची ही इमारत नागपूरचे निस्सीम साईभक्त श्री.गोपाळराव तथा बापूसाहेब बुट्टी यांनी बाबांच्या आशीर्वादाने बांधलेली आहे. “ बुट्टी वाडा ” या नावानेही ही वास्तू ओळखली जाते. या ठिकाणी श्री साईबाबांची पवित्र समाधी व मूर्ती आहे. श्री साईंच्या महासमाधीनंतर सुरु असणारे नित्यक्रम पूजा-अर्चा, आरत्या, धार्मिक उत्सव आदि या ठिकाणी नित्यनियमाने सुरु आहेत. समाधी मंदिरातील दैनंदिन कार्यक्रम पहाटे ०४.३० ते रात्रौ १०.३० वाजेपर्यंत सलग सुरु असतात. यामध्ये श्रींची पहाटे ०४.३० वा. काकड आरती, मंगलस्नान, दुपारी १२.०० वाजता माध्यान्ह आरती, सूर्यास्ताचे वेळी धूपारती व रात्री १०.३० वाजता शेजारती आदि नित्यक्रमांचा समावेश आहे.

तसेच, प्रत्येक गुरुवारी रात्रौ ९.१५ वाजता समाधी मंदिरातून श्री बाबांच्या पवित्र पादुका, सटका व फोटोची मिरवणूक निघून व्दारकामाई मंदिरात जाते व तेथून पालखीने चावडी मंदिरापर्यंत जाऊन पुन्हा समाधी मंदिरात येते.

०२. गुरुस्थान मंदिर

बाबा सोळा वर्षांचे असताना ज्या ठिकाणी प्रथम दृष्टीस पडले ते हे समाधी मंदिर परिसरातील ठिकाण. बाबा हे ठिकाण त्यांच्या गुरुचे आहे, असे सांगत असत. श्री साईसच्चरित्रात उल्लेख असलेला प्रसिद्ध निंबवृक्ष (लिंब) येथे आहे. या ठिकाणी गुरुवारी व शुक्रवारी उद (लोबान, धूप) जाळल्यास भाविकांचे दुःखपरिहार होते, असा श्री साई सच्चरित्राचा दाखला आहे.

श्री गुरुस्थान मंदिरात दैनंदिन पूजा-अर्चेबोराच सकाळी ११.३० वाजता व सायंकाळी धूपारतीनंतर नैवेद्य दाखविला जातो. गुरुस्थान मंदिरासमोर असलेली धुनी दर गुरुवारी व शुक्रवारी प्रज्वलीत केली जाते. गुरुपौर्णिमा उत्सवात गुरुस्थान मंदिरात रुद्राभिषेकाची महापूजा करण्यात येते.

०३. द्वारकामाई (मशीद)

बाबा शिर्डीस आल्यापासून समाधिस्त होईपर्यंत दिर्घकाळ त्यांचे वास्तव्य सलग ६० वर्षे समाधी मंदिर परिसरात असलेल्या या द्वारकामाईत (मशीद) होते. असंख्य भक्तांना या ठिकाणी बाबांनी कृपाप्रसाद दिला. बाबा ज्या शिळेवर बसत असत ती येथेच आहे. शिवाय बाबांनी प्रज्वलित केलेली पवित्र धुनी याच ठिकाणी आजही अखंडपणे प्रज्वलीत आहे. भक्तांच्या मनोकामना पूर्ण करण्यासाठी तसेच विविध आजार बरे करण्यासाठी बाबा याच धुनीतून उदी देत असत. आजही भक्तांना दिली जाणारी पवित्र उदी याच धुनीतून प्राप्त होते. बाबा येथेच स्वतः अन्न शिजवून भक्तांना वाढीत असत.

द्वारकामाई मंदिर पहाटे ०३.४५ वाजेपासून रात्रौ ९.३० वाजेपर्यंत उघडे असते. द्वारकामाई मंदिरात दररोज सकाळी ८ वा. न्याहारीचा नैवेद्य दाखविणेत येतो. त्यानंतर सकाळी ११.३० वाजेचे दरम्यान अखंड प्रज्वलीत धुनीपुढे वैश्वदेवपूजा व श्रींचे तसबिरीची पूजा करणेत येऊन घंटानाद केला जातो. तसेच सायंकाळी धूपारतीनंतर झुणका-भाकरीचा नैवेद्य दाखविला जातो. दर गुरुवारी रात्री निघणाऱ्या श्रींचे पालखीचे आगमन द्वारकामाईत झालेनंतर रात्रौ ०९.१५ ते ०९.३० वाजेपर्यंत भजन केले जाते.

०४. चावडी

हे ठिकाण समाधी मंदिराच्या पूर्वेला असून द्वारकामाई पासून अगदी जवळच आहे. बाबा द्वारकामाईत दिवसाआड मुक्काम करत असत. तसेच प्रत्येक गुरुवारी मिरवणुकीने द्वारकमाईतून चावडीत येऊन मुक्काम करत असत. आताही प्रत्येक गुरुवारी रात्रौ ९.१५ ते १०.०० या वेळेत समाधी मंदिरातून द्वारकामाईमार्गे चावडीकडे पालखी मिरवणूक निघत असते. या पालखीत बाबांची तसबीर, सटका व पादुका ठेवलेल्या असतात.

चावडी मंदिर पहाटे ०३.४५ वाजेपासून रात्रौ ९ वाजेपर्यंत उघडे असते. या वेळेमध्ये दैनंदिन पूजा-अर्चा केली जाते.

०५. लेंडीबाग (प्रधान बाग)

मंदिर परिसरातच असलेल्या या ठिकाणी बाबा फेरफटका मारावयास जात असत. बाबांनी स्वतः या ठिकाणी लावलेल्या पिंपळ वृक्षाशेजारी नंदादीप अखंडपणे तेवत ठेवलेला आहे. शिवाय येथे श्री दत्त मंदीर असून बाबांचा आवडता घोडा श्यामकर्ण (श्यामसुंदर) जवळच चिरनिद्रा घेत आहे. तसेच जवळच बाबांची शिवडी (विहीर) आहे. बाबांच्या वेळचे मुंबई येथील एक भक्त रावबहादूर श्री.मोरेश्वर विश्वनाथ प्रधान, यांनी लेंडीबाग खरेदी करून साईचरणी अर्पण केली म्हणून या बागेला “प्रधान लेंडीबाग” असेही म्हणतात.

तसेच याच परिसरात भक्तांना श्री साई सच्चरित्राचे वाचनासाठी पारायण कक्ष उघडणेत आलेला आहे. या पारायण कक्षात एकाच वेळेस सुमारे ५० भक्त सेवाभावाने पारायण करू शकतात, संस्थानमार्फत या भक्तांना पारायणासाठी संस्थान प्रकाशित सर्व भाषांमधील साईचरित्र ग्रंथ उपलब्ध करून दिले जातात.

०६. वस्तू संग्रहालय (म्युझियम)

सन २००३ मध्ये मंदिर परिसरातील दिक्षितवाड्यात व त्या शेजारील नव्या इमारतीत वातानुकूलीत वस्तूसंग्रहालय (म्युझियम) तयार करणेत आले आहे. येथे श्रीं नी वापरलेला अंगरखा, जोडे, चिलिमा, श्रींचे महानिर्वाणानंतर त्यांना ज्या लाकडी पलंगावर स्नान घालणेत आले तो पलंग तसेच श्री साईबाबांनी हाताळलेल्या विविध वस्तु, साहित्य, छायाचित्रे इत्यादी एकत्र करून, माहितीसह सुसूत्र पृष्ठांनी ठेवण्यात आलेले आहे. वस्तू संग्रहालय सर्व भक्तांसाठी सकाळी ०६ ते रात्री ०९ वाजेपर्यंत विनामुल्य खुले असते.

०७. इतर स्थाने

श्री साईबाबांच्या सानिध्यात राहिलेले त्यांचे परमभक्त कै.तात्या पाटील कोते, कै.भाऊ महाराज कुंभार, कै. व्ही. पद्मनाभ अर्यर, कै. नानावली, कै. अब्दुलबाबा यांच्या समाध्या मंदिर परिसरातच लेंडीबागेजवळ आहेत.

०८. इतर ग्रामदेवतांची मंदिरे

संस्थान मंदिर परिसरातच “ श्री गणेश, श्री शनी व श्री महादेव ” या ग्रामदेवतांची मंदिरे असून संस्थान मार्फत त्यांचे नुतनीकरण करण्यात आलेले आहे. मंदिर परिसरानजीकच “ दक्षिणमुखी श्री हनुमान मंदीर ” असून या मंदिरातील दैनंदिन धार्मिक विधी, पूजाअर्चा संस्थानमार्फत नियमितपणे करणेत येत आहे. श्री हनुमान मंदिराचा संस्थानमार्फत जीर्णोद्धार करणेत आलेला असून तेथे प्रशस्त अशा नवीन मंदिराची रचना करण्यात आली आहे. या जीर्णोद्धार करण्यात आलेल्या मंदिरात श्री हनुमानाची ०५ फुट उंचीची सुंदर मुर्ती बसविणेत आली आहे.

०९. श्री खंडोबा मंदिर

हे मंदिर शिर्डी बसस्थानकाजवळ, श्री साईबाबा हॉस्पीटल शेजारी आहे. औरंगाबाद जिल्ह्यातील धूपखेडा येथील चाँद पाटलाचे पत्नीच्या भाऊचे लग्नाचे वन्हाड जेव्हा शिर्डीत आले तेव्हा या मंदिराजवळील वटवृक्षातळी ते उतरले होते. या वन्हाडासोबत आलेले बाल फकिर जेव्हा मंदिराच्या पटांगणात सर्वांसमवेत उतरले, तेव्हा मंदिराचे पुजारी म्हाळसापती यांनी या बाल फकिराचे “ आओ साई ” म्हणून स्वागत केले. तेव्हांपासून त्यांचे “ साई ” हे नांव प्रचलित झाले.

याशिवाय शिर्डीपासून पूर्वेस ०३ किलोमीटर अंतरावर बिरेगांव बनामध्ये “ श्री विरभद्र ” या ग्रामदेवतेचे मंदिर आहे.

४७

संस्थानमार्फत साजरे केले जाणारे उत्सव

४८

०१. श्री रामनवमी उत्सव

श्री रामनवमी उत्सव श्री क्षेत्र शिर्डी येथे अत्यंत भव्य प्रमाणावर व उत्साहाने साजरा केला जातो. श्री साईबाबांचे हयातीपासून शिर्डी गावाची यात्रा म्हणून श्री रामनवमी उत्सव साजरा केला जातो. या उत्सवास देशभरातून विशेषतः मुंबई येथून हजारोंच्या संख्येने साईभक्त पदयात्रेने बाबांची पालखी घेऊन शिर्डीस येतात.

०२. श्री गुरुपौर्णिमा उत्सव

श्री गुरुपौर्णिमा उत्सव श्री क्षेत्र शिर्डी येथे उत्साहाने साजरा केला जातो. श्री साईबाबांनी आपल्या हयातीपासून गुरुविषयी कृतज्ञता व्यक्त करण्याच्या भावनेने श्री गुरुपौर्णिमा उत्सव साजरा करणेस सुरुवात केली. या उत्सवासाठी विशेषतः मुंबई व कोकणातील कोळी समाज व तसेच पुणे, औरंगाबाद इत्यादी ठिकाणाहून हजारो साईभक्त पदयात्रेव्यारे बाबांची पालखी घेऊन शिर्डीस येतात. अहवाल सालात, श्री गुरुपौर्णिमा उत्सव पंचांग व तिथीप्रमाणे दिनांक २६ जुलै, २०१८ ते दिनांक २८ जुलै, २०१८ अखेर साजरा करणेत आला.

०३. श्री पुण्यतिथी (विजयादशमी / दसरा) उत्सव

श्री साईबाबांचे महानिर्वाण दिनांक १५ ऑक्टोबर, १९१८ साली विजयादशमीस झाले. तेहापासून श्री पुण्यतिथी उत्सव दरवर्षी विजयादशमीस उत्साहाने साजरा केला जातो. या पुण्यतिथी उत्सवास लाखो साईभक्त हजेरी लावतात. बाबा त्यांचे हयातीत दररोज भिक्षा मागून आणीत. त्याचे प्रतीक म्हणून या उत्सवात, मुख्य दिवशी म्हणजे विजयादशमीचे दिवशी सकाळी गांवातून भिक्षा झोळी कार्यक्रम आयोजित केला जातो. या कार्यक्रमात मा. व्यवस्थापन समितीच्या सदस्यांसह, ग्रामस्थ व साईभक्तही सहभागी होतात. याच दिवशी समाधी मंदिरात आराधना विधी (श्राद्धविधी) केला जातो. अहवाल सालात, श्री पुण्यतिथी (विजयादशमी) उत्सव पंचांग व तिथीप्रमाणे दिनांक १७ ऑक्टोबर, २०१८ ते दिनांक १९ ऑक्टोबर, २०१८ अखेर साजरा करणेत आला.

श्री साईबाबांचे हयातीपासून व त्यानंतर आजतागायत वरील तीनही उत्सव मोठ्या उत्साहात साजरे केले जातात. या तीनही उत्सवांच्या निमंत्रण-कार्यक्रम पत्रिका व उदीप्रसाद भक्तमंडळाच्या सभासदांना पाठविणेत येतो. मा. व्यवस्थापन समितीचे मार्गदर्शन व नियंत्रणाखाली, उपरोक्त उत्सवांसह अहवाल सालात, गुढीपाडवा, रंगपंचमी, गोकुळअष्टमी, महाशिवरात्र, श्री दत्त जयंती, कोजागिरी पौर्णिमा, आषाढी / कार्तिकी एकादशी इत्यादी सण-उत्सव रुढी परंपरेनुसार, धार्मिक रिती-रिवाजानुसार मोठ्या उत्साहात साजरे करण्यात आले.

याव्यतिरिक्त साईभक्तांसाठी देणगी मुल्य आकारून, स्वतंत्र कक्षामध्ये दररोज सकाळी श्री साईसत्यव्रत (सत्यनारायण) पुजा व अभिषेक पुजा पार पाडल्या जातात. या दैनंदिन उपक्रमात साईभक्त मोठ्या प्रमाणावर सहभागी होतात. श्री साईबाबा संस्थान विश्वस्तव्यवस्थेच्या व्यवस्थापनाखाली असलेल्या सर्व मंदिरातील दैनंदिन कार्यक्रम, पूजा-अर्चा, आरत्या आदि बाबी मंदिर विभागामार्फत नित्यनियमाने, अखंडीतपणे पार पाडल्या जातात.

४३ मा. व्यवस्थापन समिती ४४

मा.विधी व न्याय विभाग, महाराष्ट्र शासन यांचेकडील अधिसुचना दिनांक २८ जुलै, २०१६ अन्वये संस्थानाचे दैनंदिन कामकाजाचे व्यवस्थापनासाठी गठीत केलेली व सन २०१८-१९ मध्ये कार्यरत असलेली व्यवस्थापन समिती खालीलप्रमाणे आहे.

मा. व्यवस्थापन समिती		
अ.नं.	सदस्याचे नांव	पद
०१	श्री. सुरेश काशिनाथ हावरे	अध्यक्ष
०२	श्री. चंद्रशेखर लक्ष्मणराव कदम	उपाध्यक्ष दिनांक ०७/०३/२०१९ अखेर (राजीनामा)
०३	अॅड. मोहन मोतीराम जयकर	सदस्य
०४	श्री. प्रताप सखाहरी भोसले	सदस्य दिनांक २५/०९/२०१८ अखेर (राजीनामा)
०५	डॉ. राजेंद्र राजा बाली सिंह	सदस्य
०६	श्री. भाऊसाहेब राजाराम वाकचौरे	सदस्य
०७	श्री. बिपिनदादा शंकरराव कोल्हे	सदस्य
०८	सौ. योगिताताई अभय शेळके पाटील अध्यक्ष, शिर्डी नगरपंचायत, शिर्डी	पदसिध्द सदस्य दि. २८ डिसेंबर, २०१६ पासून

अहवाल सालात, मा. व्यवस्थापन समितीच्या एकूण १४ सर्वसाधारण सभा झालेल्या आहेत.

४३ मा. छाननी समिती ४४

श्री साईबाबा संस्थान विश्वस्तव्यवस्था, शिर्डी अधिनियम, २००४ मधील कलम २१ (२) च्या परंतुकानुसार मा.विधी व न्याय विभाग, महाराष्ट्र शासन यांचेकडील शासन निर्णय क्रमांक सासंवि-१०१६/१३१४/प्र.क्र.१६५/का.१६, दिनांक ०५ जानेवारी, २०१७ अन्वये खालीलप्रमाणे छाननी समिती गठीत करणेत आलेली आहे.

मा. छाननी समिती		
अ.नं.	सदस्याचे नाव	पद
०१	जस्टिस श्री. के. यु. चांदिवाल, माजी न्यायमूर्ती, उच्च न्यायालय, मुंबई	अध्यक्ष, छाननी समिती
०२	श्री. सुरेश काशिनाथ हावरे	सदस्य
०३	श्री. चंद्रशेखर लक्ष्मणराव कदम	सदस्य दिनांक ०७/०३/२०१९ अखेर (राजीनामा)

अहवाल सालात, छाननी समितीच्या एकूण ०५ सभा झालेल्या आहेत.

४७

विश्वस्तव्यवस्थेची कर्तव्ये व अधिकार

५४

श्री साईबाबा संस्थान विश्वस्तव्यवस्था शिर्डी अधिनियम, २००४ मधील कलम १७(२) तसेच (सुधारीत) कलम २१ (१) व (२) अन्वये विश्वस्तनिधीच्या विनियोगासाठी विश्वस्तव्यवस्थेचे ध्येय, उद्देश व कार्याविषयी सविस्तरपणे विवेचन करण्यात आलेले आहे. या प्रमुख कर्तव्ये व अधिकाराबाबत थोडक्यात गोषवारा पुढील प्रमाणे :

- (१) विश्वस्तव्यवस्थेच्या मालमत्तेची देखभाल, व्यवस्थापन व प्रशासन पाहणे. मंदिरामध्ये रुढी व प्रथेनुसार धार्मिक विधी, पूजा-अर्चा, समारंभ व उत्सव आयोजित करण्यासाठी आणि पार पाडण्यासाठी योग्य ती व्यवस्था करणे. भक्तगणांना आवश्यक त्या सोयी व सुविधा उपलब्ध करून देणे. श्री साईबाबांचे शिकवणुकीचा प्रचार करणे, अन्नछत्र चालविणे, भक्तांचे निवासासाठी व उपयोगासाठी विश्रामगृहे बांधणे व त्याची देखभाल करणे. या अधिनियमान्वये विश्वस्तव्यवस्थेचा कारभार ज्या प्रयोजनार्थ चालवावयाचा आहे, ती उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी विश्वस्तव्यवस्थेचे उत्पन्न कामी लावणे, ही समितीची कर्तव्ये असतील.
- (२) विश्वस्तव्यवस्थेच्या मालमत्तांचा विकास करण्याच्या व योजना राबविण्याच्या प्रयोजनासाठी, तसेच विश्वस्तव्यवस्थेची उद्दिष्टे व प्रयोजने पार पाडण्यासाठी आवश्यक त्या स्थावर किंवा जंगम मालमत्ता संपादित करील किंवा खरेदी करील.
- (३) श्री साईबाबांचे जीवन, त्यांचे कार्य, त्यांच्या लीला व त्यांची शिकवण या बाबतच्या उपयुक्त माहितीचा प्रचार व प्रसार करील आणि श्री साई साहित्य ग्रंथालय चालवील व त्याचा विस्तार करील.
- (४) श्री साईबाबांच्या भक्तांमध्ये बंधुभाव, एकता, श्रद्धा आणि समता या भावना वाढीस लावणारे उपक्रम अथवा कार्यक्रम आयोजित करील किंवा हाती घेईल.
- (५) सर्व प्रकारच्या धर्मनिरपेक्ष शिक्षणास चालना देईल किंवा तसे करण्यास सहाय्य करील तसेच, शिर्डी येथे वा अन्य ठिकाणी, शैक्षणिक संस्था स्थापन करील.
- (६) मानवजातीचे कल्याण करणाऱ्या किंवा मानवाला आपत्तीमध्ये सहाय्य करणाऱ्या अन्य कोणत्याही उदात्त कार्यास चालना देईल.
- (७) या अधिनियमाच्या तरतुदीस अधीन राहून, समितीला अधिनियमाखाली आपली कर्तव्ये व कामे पार पाडण्यासाठी आवश्यक ते सर्व अधिकार असतील.

प्रशासकीय कामकाज

मुख्य कार्यकारी अधिकारी

श्री साईबाबा संस्थान विश्वस्तव्यवस्था शिर्डी, अधिनियम २००४ मधील कलम १३ आणि सुधारणा अध्यादेश क्रमांक १२, दिनांक १३ जुलै, २०१७ अन्वये, श्री साईबाबा संस्थान विश्वस्तव्यवस्था, शिर्डी चे प्रशासन प्रमुख असलेल्या कार्यकारी अधिकारी या पदाचे नामाभिधान “**मुख्य कार्यकारी अधिकारी**” असे करणेत आले आहे.

तसेच दिनांक ०८ मार्च २०१७ रोजीचे मा.महाराष्ट्र शासनाचे आदेशानुसार, विश्वस्तव्यवस्थेचे दैनंदिन प्रशासनाचे कामकाज पाहणेसाठी भारतीय प्रशासन सेवेतील अधिका-याची प्रतिनियुक्तीने **मुख्य कार्यकारी अधिकारी** या पदावर नेमणूक करणेत येत आहे.

अहवाल सालात, मुख्य कार्यकारी अधिकारी या पदावर खाली नमूद केलेप्रमाणे मा.शासनाकडून प्रतिनियुक्तीने नेमणूक करणेत आलेल्या भारतीय प्रशासन सेवेतील अधिकारी यांनी संस्थानाचे दैनंदिन व्यवस्थापनाचे कामकाज पाहिले आहे / पाहत आहेत.

अ.क्र.	नाव	पदनाम	कालावधी
०१	श्रीमती रुबल प्रखेर अग्रवाल, भा.प्र.से.	मुख्य कार्यकारी अधिकारी	दि.०१/०४/२०१८ ते दि.२८/०३/२०१९ (माध्यान्ह पूर्व)
०२	श्री. दीपक मधुकरराव मुगळीकर, भा.प्र.से.	मुख्य कार्यकारी अधिकारी	दि.२८/०३/२०१९ (माध्यान्ह पूर्व) ते आजपावेतो

उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी

संस्थानचे वाढते कामकाजाचे स्वरूप पाहता तत्कालीन कार्यकारी अधिकारी (सध्या मुख्य कार्यकारी अधिकारी) यांचे सहाय्यासाठी तसेच संस्थानाचे दैनंदिन कामकाजाचे व्यवस्थापनासाठी व नियंत्रणासाठी मा.विधी व न्याय विभाग, महाराष्ट्र शासन यांचेकडील दिनांक १८ मार्च, २००९ रोजीचे आदेशान्वये उपकार्यकारी अधिकारी हे तहसीलदार संवर्गातील पद निर्माण करणेत आले आहे.

अहवाल सालात, खाली नमूद केलेप्रमाणे मा.महाराष्ट्र शासनाकडून प्रतिनियुक्तीने नियुक्त करणेत आलेले अधिकारी यांनी उप कार्यकारी अधिकारी / उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी म्हणून संस्थान व्यवस्थापनाचे कामकाज पाहिले आहे / पाहत आहेत.

अ.क्र.	नांव	पदनाम	कालावधी
०१	डॉ. संदीप बाळासाहेब आहेर तहसिलदार	उप कार्यकारी अधिकारी	दि. ०१/०४/२०१८ ते दि. ११/०६/२०१८
०२	श्री. बाबासाहेब बाळकृष्ण घोरपडे सहाय्यक संचालक, महाराष्ट्र वित्त व लेखा सेवा, महाराष्ट्र राज्य	उप कार्यकारी अधिकारी / उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी	दि. ११/०६/२०१८ ते दि. २६/०२/२०१९ (अतिरिक्त कार्यभार)
०३	श्री. रविंद्र चिंधू ठाकरे उप जिल्हाधिकारी	उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी	दि. २७/०२/२०१९ ते आजपावेतो

(अ) मा. महाराष्ट्र शासनामार्फत संस्थान आस्थापनेवर प्रतिनियुक्तीने असणारे इतर अधिकारी

संस्थान आस्थापनेवरील सामान्य प्रशासन विभाग, लेखाशाखा व संरक्षण विभाग या महत्वाचे व संवेदनशील असणारे विभागाचे दैनंदिन कामकाजाचे प्रभावी नियोजन व नियंत्रण व्हावे म्हणून मा.महाराष्ट्र शासनामार्फत या विभागाचे प्रमुख म्हणून खाली नमूद केलेल्या अधिका-यांची संस्थान आस्थापनेवर प्रतिनियुक्तीने नियुक्ती करणेत आलेली आहे.

अ.नं.	प्रतिनियुक्तीने नियुक्त करणेत आलेल्या अधिका-याचे नांव व शासकीय पदनाम/विभाग	संस्थान आस्थापनेवरील पदनाम व विभागाचे नांव	संस्थान सेवेत हजर झाल्याचा दिनांक
०१	श्री. बाबासाहेब बाळकृष्ण घोरपडे सहाय्यक संचालक, महाराष्ट्र वित्त व लेखा सेवा, महाराष्ट्र राज्य	मुख्य लेखाधिकारी, लेखाशाखा	दि. ११ जुलै, २०१६ ते आजपावेतो
०२	श्री. मधुकर लक्ष्मण गंगावणे पोलिस उपनिरिक्षक, गृह विभाग, महाराष्ट्र राज्य	संरक्षण अधिकारी, संरक्षण विभाग	दि. ०३ एप्रिल, २०१५ ते आजपावेतो
०३	डॉ. आकाश रामहरी किसवे नायब तहसिलदार, महसुल व वन विभाग, महाराष्ट्र राज्य	प्रशासकीय अधिकारी, सामान्य प्रशासन विभाग	दि. २५ सप्टेंबर, २०१८ ते आजपावेतो

(ब) श्री साईबाबा समाधी शताब्दी महोत्सव

श्री साईबाबा समाधी शताब्दी महोत्सव दिनांक ०१ ऑक्टोबर, २०१७ ते दिनांक १८ ऑक्टोबर, २०१८ या कालावधीत साजरा करणेत आला आहे. या शताब्दी वर्षाचे निमित्ताने संस्थान व्यवस्थापनामार्फत भक्तांना उपलब्ध करून द्यावयाच्या मुलभूत सेवा-सुविधा, विविध धार्मिक, सांस्कृतिक व सामाजिक कार्यक्रमाचे नियोजन व नियंत्रण, बांधकाम विकास प्रकल्प इ. विकसनशील कामांसाठी मा. विधी व न्याय विभाग, महाराष्ट्र शासन यांचेकडील शासन निर्णय क्रमांक सासंवि-२०१६/४०९/प्र.क्र.६६/का.१६, दिनांक ३० मे, २०१७ अन्वये खाली नमूद केलेल्या अधिका-यांची प्रतिनियुक्तीने संस्थान आस्थापनेवर नियुक्ती करणेत आलेली होती.

अ.नं.	प्रतिनियुक्तीने नियुक्त करणेत आलेल्या अधिका-याचे नांव व शासकीय पदनाम/ विभाग	संस्थान आस्थापनेवरील पदनाम व विभागाचे नांव	संस्थानमधील कार्य/सेवा तपशिल
०१	श्री. धनंजय सुकदेव निकम उप जिल्हाधिकारी, महसूल व वन विभाग, महाराष्ट्र राज्य	उप जिल्हाधिकारी	दि.१२.०७.२०१७ ते दि.२८.०२.२०१९
०२	श्री. मनोज रघुनाथ घोडे पाटील उप जिल्हाधिकारी, महसूल व वन विभाग, महाराष्ट्र राज्य	उप जिल्हाधिकारी	दि.१३.०७.२०१७ ते दि.३१.०३.२०१९
०३	श्री. रवि सतिष घुले कार्यकारी अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम विभाग, महाराष्ट्र राज्य	कार्यकारी अभियंता, बांधकाम विभाग (स्वतंत्र)	दि.२९.०६.२०१७ ते दि.१९.१२.२०१८
०४	श्री. आनंद आप्पासाहेब भोईटे उपविभागीय पोलिस अधिकारी, गृह विभाग, महाराष्ट्र राज्य	पोलिस उपअधिक्षक, संरक्षण विभाग	दि.०९.११.२०१७ ते दि.३१.०३.२०१९
०५	श्री. चेतन प्रभाकर खैरनार उप अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम विभाग, महाराष्ट्र राज्य	उप अभियंता, बांधकाम विभाग (स्वतंत्र)	दि.०८.०८.२०१७ ते दि.३१.०८.२०१८
०६	श्री. रविंद्र वामन भामरे उप अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम विभाग, महाराष्ट्र राज्य	उप अभियंता, बांधकाम विभाग (स्वतंत्र)	दि.२६.०७.२०१७ ते दि.३१.१०.२०१८
०७	श्री. प्रदिप माणिकराव मुरंबीकर जिल्हा शल्यचिकित्सक, सार्वजनिक आरोग्य विभाग, महाराष्ट्र राज्य	जिल्हा शल्य चिकित्सक रुग्णालये विभाग	दि.२७.११.२०१७ ते दि.१४.०५.२०१८

४४ प्रशासनाची रचना ५५

मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांचे मार्गदर्शन-तथा-नियंत्रणाखाली उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी, प्रशासकीय अधिकारी, विभागप्रमुख व इतर कर्मचारी हे विश्वस्तव्यवस्थेचे दैनंदिन कार्यालयीन कामकाज सुरक्षीतरित्या पार पाडीत आहेत.

संस्थानचे दैनंदिन कामकाजाचे सुसूत्रीकरण व्हावे यासाठी कामाचे स्वरूपानुसार व कामकाजात सरळता, सुलभता यावी या दृष्टीने व भक्तांच्या सोयी-सुविधेशी निगडीत कामांच्या दृष्टीने विविध विभागांची रचना करणेत आलेली आहे. सध्या खालीलप्रमाणे विभाग कार्यरत असून त्यांचेमार्फत खाली नमूद केलेप्रमाणे सेवा देण्यात येत आहेत.

(अ) संस्थानचे दैनंदिन कामकाज पार पाडणेसाठी कार्यरत असणारे विभाग

अ.नं.	विभागाचे नांव	कार्य / सेवा तपशील
०१	सामान्य प्रशासन शाखा	कार्यासन १ - आस्थापना - कर्मचारीविषयक सर्व प्रशासकीय कामे. कार्यासन ५ - उत्सव व इतर सामाजिक, धार्मिक कार्यक्रम कामकाज कार्यासन ६ - कर्मचारी पाल्य शैक्षणिक शुल्क परतावा कार्यासन ८ - भक्तमंडळ सभासद विषयक कामकाज. कार्यासन ९ - आवक पत्रव्यवहार विषयक कामकाज कार्यासन १० - (अ/ब/क) - कर्मचारी पगारबिले व त्यासंबंधीत इतर अनुषंगिक कामकाज. कार्यासन ११ - जावक पत्रव्यवहार विषयक कामकाज कार्यासन १२ - टंकलेखन / झेरॉक्स विभाग कार्यासन (शिस्त) – कर्मचारी गैरवर्तनाबाबत कामकाज
०२	मागासवर्ग कक्ष	संस्थान आस्थापनेवरील अधिकारी-कर्मचारी यांची १०० बिंदू नामावली, कर्मचारी आरक्षणानुसार नेमणूका-पदोन्नती साखळी निश्चित करणे आदि कामकाज पाहणे.
०३	विधी विभाग (कार्यासन २)	संस्थानसंबंधित सर्व प्रकारचे विधी व न्यायालयीन विषयक काम पाहणे.
०४	सभाकामकाज विभाग (कार्यासन ४)	माव्यवस्थापन समितीसह अधिनियमातील तरतूदीनुसार स्थापन करणेत आलेल्या विविध समित्या यांचे सभा कामकाज विषयक कामकाज पाहणे.
०५	कामगार विभाग (कार्यासन ७अ)	संस्थान आस्थापनेवर काम करणाऱ्या कर्मचारी रजा, सुट्ट्या, शिस्त, गैरवर्तन, दंड, खातेनिहाय चौकशी व न्यायालय विषयक काम पाहणे.
०६	जनसंपर्क विभाग (कार्यासन १३)	साईभक्तांना श्रींचे दर्शन विनासायास व सुलभरितीने व्हावे म्हणून सोयी-सुविधा देणेकामी कामकाज, मान्यवरांच्या शिर्डी भेटीविषयक कामकाज, संस्थान विषयक माहिती व प्रसिद्धी विषयक काम पाहणे.

अ.नं.	विभागाचे नांव	कार्य / सेवा तपशील
०७	अ) लेखाशाखा	रोख, मनिअॉर्डर, चेक/डी.डी., बस्तु रुपाने देणग्या स्विकारणे, दक्षिणापेट्या मोजणी, सोने, चांदी, कापड देणगी, पुरवठादारांची बिले आदा करणे, सर्व हिशोब ठेवणे, गुंतवणूक नियोजन करणे इ.
	ब) अंतर्गत लेखापरिक्षण कक्ष	संस्थान चल-अचल मालमत्तेची पडताळणी व जुळवणी विषयक कामे करणे, लेखापरिक्षणास सहाय्य करणे तसेच करविषयक सर्व कामकाज इ.
	क) आर्थिक अनुदान कक्ष	अधिनियमातील तरुदीनुसार आर्थिक अनुदान आदा करणे.
०८	मंदिर विभाग	श्रींची दैनंदिन पुजा-आर्चा (अभिषेक पूजा, श्री साई सत्यव्रत पूजा), श्री साईच्या सर्व आरत्या, दर्शनास येणाऱ्या भक्तांना सुलभतेने दर्शन उपलब्ध होईल याची तजवीज करणे, श्रींचे रामनवमी, गुरुपौर्णिमा, पुण्यतिथी (दसरा) व इतर उत्सव साजेरे करणे.
०९	प्रकाशने विभाग	श्रींचे संस्थान प्रकाशित वेगवेगळे फोटो, त्यांचे वेगवेगळ्या भाषेतील चरित्र, पोथी, दैनंदिनी, दिनदर्शिका यांचे छपाईचे संबंधीत सर्व कामे पाहणे व भक्तांना विक्री करीता उपलब्ध करणे.
१०	आरोग्य विभाग	मंदिर परिसर, निवासस्थाने इ. ठिकाणी स्वच्छता व इतर अनुषंगीक कामे करणे.
११	संरक्षण विभाग	मंदिर परिसर, निवासस्थाने, प्रसादालय व इतर ठिकाणी भक्तांचे व संस्थान मालमत्तेचे संरक्षण व्यवस्था व भक्तांची सुलभ दर्शन व्यवस्था करणे.
१२	बांधकाम विभाग (शताब्दी कक्षासह)	मंदिर, दर्शनलाईन, निवासस्थाने, उपहारगृहे, प्रसादालय, रुणालय, शैक्षणिक संकुल इत्यादी संस्थान इमारती व मालमत्तेची निगा, दुरुस्ती देखभाल, आवश्यक ती नविन बांधकामे करणे, विविध विकास प्रकल्पांसाठी जमिनींची खरेदी / भूसंपादन करणे, जमिनीविषयक बाबी हाताळणे. तसेच शताब्दी वर्षाचे निमित्ताने विविध प्रकारचे धार्मिक / सामाजिक / सांस्कृतिक कार्यक्रमांचे आयोजन करून कार्यक्रम पार पाढण्यात आले.
१३	पाणी पुरवठा विभाग	भक्त, रुणालय, निवासस्थाने, प्रसादालय व संस्थान सर्व कार्यालये व इतर ठिकाणी स्वच्छ व निर्जुतुक पाण्याचा पुरवठा करणे.
१४	विद्युत विभाग	मंदिर परिसर, दर्शन रांगा, निवासस्थाने, प्रसादालय, रुणालये या सर्व ठिकाणी विद्युत पुरवठा सुरक्षीत चालू ठेवणे, उत्सव व इतर कार्यक्रम प्रसंगी विद्युत रोषणाई करणे.
१५	ध्वनीक्षेपण ॲप्पल टेलिफोन विभाग	मंदिरात होणाऱ्या दैनंदिन आगत्या, भजने व विविध कार्यक्रम यासाठी ध्वनीक्षेपण व्यवस्था, संस्थान आयोजित कार्यक्रमांचे छायाचित्रे काढणे, कार्यक्रमांचे रेकॉर्डिंग व प्रसारण करणे यासंबंधीत कामे.
१६	साईबाबा भक्तनिवासस्थान विभाग	भक्तांना विनासायास व सुलभतेने माफक दरात निवासस्थाने सुविधा उपलब्ध व्हावी म्हणून सदरहू स्वतंत्र ०५ निवासस्थाने विभाग हे २४ तास कार्यरत आहेत. या निवासस्थानांमधील निवासी खोल्या भक्तांना ऑनलाईनद्वारे तसेच समक्ष येणारे भक्तांना प्रथम येणा-यास प्रथम प्राधान्य तत्वावर उपलब्ध करून दिल्या जातात.
१७	साईप्रसाद निवासस्थान विभाग	
१८	द्वारावती भक्तनिवास विभाग	
१९	साईआश्रम भक्तनिवास	
२०	साई धर्मशाळा	
२१	श्री साई प्रसादालय विभाग	भक्तांना सकाळी १० ते रात्री १० पर्यंत प्रसाद भोजनाची व्यवस्था करणे.
२२	कॅन्टीन विभाग	भक्तांसाठी चहा, कॉफी, दुध व नाष्टा पाकीटे उपलब्ध करून देणे, नाष्टा पाकीटे स.७ ते १० वाजेपर्यंत उपलब्ध करून दिली जातात.

अ.नं.	विभागाचे नांव	कार्य / सेवा तपशील
२३	खरेदी विभाग	प्रसादालयात प्रसादभोजन व कॅन्टीन विभाग या विभागासाठी आवश्यक असणाऱ्या मालांची खरेदी व तसेच संस्थानचे इतर कार्यालयास दुरुस्ती देखभालीसाठी लागणाऱ्या वस्तु व स्टेशनरी विषयक खरेदीची कामे करणे.
२४	भांडार विभाग	विविध कार्यालयासाठी कामाच्या दृष्टिने खरेदी केलेल्या मालाची नोंद / साठा घेऊन मागणी पत्रकानुसार विविध विभागांना माल पुरविणे.
२५	वाहन विभाग	श्री साईबाबा संस्थानचे भक्तनिवासस्थानांच्या ठिकाणाहून दर्शनासाठी मंदिर परिसरापर्यंत, प्रसाद भोजनासाठी श्री साईप्रसादालय विभागापर्यंत भक्तांची मोफत ने-आण करणे, नगरसूल व साईनगर शिर्डी रेल्वेस्टेशन येथून भक्तांची ने-आण करणे, रुणालयासाठी अॅम्बुलन्स, शैक्षणिक संकुलासाठी स्कुल बस व कार्यालयीन कामकाजासाठी वाहने पुरविणे, वाहनांची दुरुस्ती देखभाल करणे इ.
२६	बगीचा विभाग	मंदिर व परिसरात फुलझाडे, वृक्ष तसेच श्रींचेसाठी हार व त्यासाठी लागणारी फुले यांचे संगोपन करणे. बगीचा विषयक कामे करणे, विविध उत्सवात व कार्यक्रमप्रसंगी फुलांची सजावट करणे.
२७	अभिलेख कक्ष	संस्थानकडील जुन्या वस्तुंचा लिलाव करणे व संस्थानमधील अ, ब, क, ड प्रकारचे रेकॉर्ड ठेवणे व जतन करणे.
२८	माहिती तंत्रज्ञान विभाग	सॉफ्टवेअर, हार्डवेअर डेव्हलपमेंट, मैनेजमेंट व नेटवर्किंग, वेबसाईट डेव्हलपमेंट बाबतची सर्व कामे, संस्थानविषयक माहितीबोरोबरच श्री साईचे जीवनावरील प्रकाशने वेबसाईटवर उपलब्ध करून देणे.
२९	मुंबई कार्यालय	दादर, मुंबई येथे विश्वस्तव्यवस्थेच्या स्वःमालकीचे “साईनिकेतन” इमारतीत सुरु आहे. साईलिला मासिक छपाई व वितरण विषयक कामे, देणग्या स्विकारणे, मंत्रालयासंबंधातील कामे करणे.
३०	लाडू व बर्फी प्रसाद निर्मिती विभाग	साईभक्तांकरीता प्रसाद रूपाने उपलब्ध करून द्यावयाचे लाडू निर्मितीचे संपूर्ण प्रक्रियेवर एकसंघ नियंत्रण व देखरेख ठेवून, भक्तांना विनासायास व सुलभ रितीने लाडू प्रसाद / बुंदी प्रसाद उपलब्ध करून देणे.
३१	सी.सी.टी.बी. कंट्रोल सेल	सलग सुट्ट्यांचे कालावधीत तसेच उत्सव काळात शिर्डी येथे साईभक्तांची मोठ्या प्रमाणावर गर्दी होते. यावेळी समाधी मंदिरासह मंदिर व संस्थान परिसरात व दर्शनरागेत शांतता व सुव्यवस्था रहावी, पाकिटमारी, चोरी इ. पासून भक्तांचे संरक्षण व्हावे यादृष्टीने साईभक्तांचे गर्दीवर सी.सी.टी.बी. यंत्रणेच्या सहाय्याने नियंत्रण ठेवणेकामी स्वतंत्र कक्षाची स्थापना करणेत आलेली आहे.
३२	मालमत्ता विभाग	संस्थान मालकीचे जंगम व स्थावर मालमत्तेचे जतन व संरक्षण करणे, जमीनीविषयक बाबी हाताळणे, संस्थान व्यवस्थापनासाठी विकास कामांचे दृष्टीने आवश्यक जमिनीचे संपादन करणे, जमीन महसूल विषयक बाबींमध्ये सुसूत्रीकरण करून जमीन महसूल विषयक कामे पहाणे.
३३	फायर अॅण्ड सेफ्टी विभाग	संस्थानचे सर्व इमारतींचे आगीपासून संरक्षण होणेसाठी प्रतिबंधात्मक उपाययोजना / कामे सदर विभागाकडून करण्यात येतात. फायर सिलेंडर दुरुस्ती देखभाल, सर्व इमारतींचे फायर ऑडीट करणे तसेच संस्थान गॅस प्लांटवर प्रशिक्षित कर्मचा-यांमार्फत देखरेख करणे. या विभागाकडे अग्निशामक वाहने असून सदर वाहनांवर प्रशिक्षित कर्मचा-यांची नेमणूक केलेली आहे.
३४	मेक्निकल विभाग	विविध विभागांकडे असलेले वातानुकूलिन यंत्रे, प्रसादालयाकडील यंत्रसामुद्री, गॅस प्लांट व इतर यंत्रसामुद्रीचे देखभाल-दुरुस्तीसह इतर अनुषंगिक कामकाज पहाणे.

(ब) संस्थान संचलित इतर उपक्रमांतर्गत शैक्षणिक संकुल

अ.नं.	विभागाचे नांव	कार्य / सेवा तपशील
३५	श्री साईबाबा औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था, शिर्डी.	औद्योगिक प्रशिक्षण केंद्रामध्ये विद्यार्थी - विद्यार्थिनींना विविध प्रकारचे व्यवसाय आधारित १२ तांत्रिक अभ्यासक्रमांचे शिक्षण दिले जाते.
३६	श्री साईबाबा इंग्लिश मिडीअम स्कूल, शिर्डी.	इंग्लिश मिडीअम स्कूलमध्ये विद्यार्थी - विद्यार्थिनींना ज्युनिअर के.जी. ते इयत्ता १० वी पर्यंत इंग्रजी माध्यमातून शिक्षण दिले जाते.
३७	श्री साईबाबा कन्या विद्या मंदिर व कनिष्ठ महाविद्यालय, शिर्डी	कन्या विद्या मंदिर मध्ये इयत्ता ५ वी ते १० वी पर्यंत विद्यार्थिनींना मोफत शिक्षण दिले जाते.
		कनिष्ठ महाविद्यालयामध्ये विद्यार्थी - विद्यार्थिनींना कला, वाणिज्य व विज्ञान शाखेचे शिक्षण दिले जाते.
३८	श्री साईबाबा (वरिष्ठ) महाविद्यालय, शिर्डी	महाविद्यालयामध्ये विद्यार्थी – विद्यार्थींना कला, वाणिज्य व विज्ञान शाखेचे शिक्षण दिले जाते.

(क) संस्थान संचलित इतर उपक्रमांतर्गत रुग्णालये

अ.नं.	विभागाचे नांव	कार्य / सेवा तपशील
३९	श्री साईनाथ रुग्णालय, शिर्डी (३०० खाटांचे)	आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल रुग्णांबरोबरच उपचारांची गरज असलेल्या रुग्णांना विनामुल्य अथवा माफक व अल्पदरात वैद्यकीय सेवा देणे, विहीत नियमाप्रमाणे आर्थिक वैद्यकीय अनुदान देणे आदि.
४०	श्री साईबाबा सुपर स्पेशलिटी हॉस्पीटल, शिर्डी. (२५५ खाटांचे)	माफक दरात वैद्यकीय सेवा देणे, आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल गरजू रुग्णांना विनामुल्य वैद्यकीय सेवा देणे, विहीत नियमानुसार शासकीय आर्थिक सवलत योजनांचा रुग्णांना लाभ देणे.

मा. विधी व न्याय विभाग, महाराष्ट्र शासन यांचेमार्फत संस्थान कर्मचाऱ्यांचा विभागवार व वेतनश्रेणीनिहाय ४८२६ पदांचा सर्वसमावेशक आकृतीबंध मंजूर असून, या आकृतीबंधानुसार, संस्थानची पदनिहाय व वेतनश्रेणीनिहाय स्थायी कर्मचारी संख्या २९०८ व कंत्राटी कर्मचारी संख्या १९१८ मंजूर करण्यात आलेली आहे.

अहवाल सालात, विश्वस्तव्यवस्थेच्या आस्थापनेवर, दिनांक ३१ मार्च, २०१९ अखेर मुख्य कार्यकारी अधिकारी व इतर पदांवर मा.महाराष्ट्र शासनाकडून प्रतिनियुक्तीवर आलेल्या ११ अधिकाऱ्यांसह, संस्थान सेवेतील प्रशासकीय अधिकारी, विभागप्रमुख यांचेसह विविध श्रेणीतील एकूण १९७८ स्थायी कर्मचारी सेवेत आहेत.

સંસ્થાન કર્મચા-યાંના દેણેત યેણા-યા સોયી-સુવિધા

સંસ્થાન આસ્થાપનેવરીલ સર્વ સ્થાયી કર્મચાચ્યાંના ખાલીલપ્રમાણે વેતન વ ઇતર સુવિધા દેણેત યેતાત :

- * મહારાષ્ટ્ર શાસનાને લાગૂ કેલેલ્યા વેતન આયોગપ્રમાણે વેતન વ ભજે.
- * દીપાવલી સાનુગ્રહ અનુદાન.
- * ગૃહકર્જાવરીલ વ્યાજાવર ૫૦ ટક્કે સવલત.
- * પાલ્યાંચા શૈક્ષણિક શુલ્ક પરતાવા.
- * મોફત વૈદ્યકીય સેવા.
- * ગ્રુપ ગ્રેચ્યુર્ડિટી.
- * અદ્યાવત નિવાસસ્થાને.
- * કામગાર નુકસાન ભરપાઈ કાયદાંતર્ગત સમૂહ વિમા.

યાશિવાય, શ્રી સાઈભક્તાંચ્યા વાઢત્યા ગર્દીમુલે ત્યાંના આવશ્યક મૂલભૂત સોયી-સુવિધા ઉપલબ્ધ કરુન દેણેસાઠી ૩૧ માર્ચ ૨૦૧૯ અખેર દરરોજ કુશલ વ અકુશલ અસે સુમારે ૨૬૧૧ કંત્રાટી કર્મચારી ઠેકેદરામાર્ફત કામ કરીત આહेत. યા કામગારાંના કિમાન વેતન કાયદાનુસાર વેતન દિલે જાતે. તસેચ સુરક્ષેસાઠી સુરક્ષા કર્મચારી વ માજી સૈનિક કંત્રાટી સુરક્ષા કર્મચારી મનુષ્યબળ ઉપલબ્ધ કરુન દિલે જાત આહे.

४७ भक्तमंडळ ५५

मा. दिवाणी न्यायालय, अहमदनगर यांनी श्री साईबाबा संस्थान, शिर्डीचे व्यवस्थापनासाठी तयार केलेल्या व मान्य केलेल्या योजनेनुसार व आताचे अधिनियमातील तरतुदीनुसार श्री साईभक्तांचे भक्तमंडळ अस्तित्वात असून, या भक्तमंडळ सभासदत्वाचे आश्रयदाते, आजीव व सर्वसाधारण (वार्षिक) सभासद असे तीन प्रकार उपलब्ध आहेत.

भक्तमंडळाचे सर्व सभासदांना संस्थानमार्फत साजऱ्या करण्यात येणाऱ्या तीनही उत्सवाची निमंत्रणपत्रिका व उदीप्रसाद पोष्टाने पाठविला जात आहे.

मा. महाराष्ट्र शासनाने श्री साईबाबा संस्थान विश्वस्तव्यवस्था, शिर्डी अधिनियम - २००४ मध्ये नमुद केलेप्रमाणे, संस्थान व्यवस्थापनाने दिनांक ०१ जानेवारी, २०१५ पासून भक्तमंडळ सभासदत्वाबाबत नव्याने नियमावली अंमलात आणलेली आहे. या नियमावलीनुसार खाली नमुद केलेल्या सभासदांचे प्रकारानुसार सभासद शुल्कात वाढ करणेत आलेली आहे. अहवाल वर्षअखेर दिनांक ३१ मार्च, २०१९ रोजी भक्तमंडळाची सभासदांची संख्या खालीलप्रमाणे आहे :-

अ. नं.	सभासद प्रकार	सभासद शुल्क रु.	दि. ३१ मार्च, २०१८ अखेर सभासद	नवीन झालेले सभासद	कमी झालेले सभासद	दि. ३१ मार्च, २०१९ अखेर सभासद
(अ) दिनांक ३१ डिसेंबर, २०१४ पर्यंत						
०१	आश्रयदाते सभासद	१,५००/- (एकाच वेळेस) हयात असेपर्यंत	३७,२९९	--	५०	३७,२४९
०२	आजीव सभासद	२५१/- (एकाच वेळेस) हयात असेपर्यंत	१,७०,६९८	--	९२०	१,६९,७७८
एकूण (अ) -			२,०७,९९७	--	९७०	२,०७,०२७
(ब) दिनांक ०१ जानेवारी, २०१५ पासून						
०१	आश्रयदाते सभासद	५,००,०००/- (२० वर्षाचे कालावधीसाठी)	०६	०३	--	०९
०२	आजीव सभासद	५०,०००/- (१५ वर्षाचे कालावधीसाठी)	५८१	२१५	--	७९६
०३	सर्वसाधारण सभासद	३,०००/- (१ वर्षाचे कालावधीसाठी)	२६३	२७५	२६२	२७६
एकूण (ब) -			८५०	४९३	२६२	१०८९
भक्तमंडळाची एकूण सभासद संख्या (अ+ब) -			२,०८,८४७	१,०८९	--	२,०८,९०८

दि. ३१ मार्च २०१९ अखेर भक्तमंडळाची एकूण सभासद संख्या - २,०८,९०८ इतकी आहे.

(ब) श्री साईबाबा भक्तनिवासस्थान विभाग – ११,७७,९१० भक्तांनी निवासव्यवस्थेचा लाभ घेतला.

अ.नं.	निवास संकुलाची नंबे	प्रकार	एकूण खोल्या	सेवा आकार /प्रति दिवस
१०	श्री साईबाबा भक्तनिवासस्थान	वातानुकूलीत खोल्या	८	रु.५५०/-
		वातानुकूलीत खोल्या	३	रु.९००/-
		खोल्या (०४ कॉटस्)	२०१	रु.१५०/-
		खोल्या (०३ कॉटस्)	२३१	रु.१२५/-
		खोल्या (०६ कॉटस्)	२	रु.५००/-
		खोल्या (०७ कॉटस्)	१	रु.२००/-
		खोल्या (११ कॉटस्)	२०	रु.४५०/-
		खोल्या (१२ कॉटस्)	२	रु.५००/-
		कॉट विरहीत खोल्या	१६	रु.१००/-
		हॉल्स (५० व्यक्ती)	२	रु.५००/-
		साधे हॉल्स (५० व्यक्ती)	४	रु.२००/-
		लॉकर्स	१९८	प्रती व्यक्ती रु.१०/-
		स्टोअर्स	२२	गाद्या / उशा व इतर साहित्य ठेवणेसाठी
		इतर	२३	सुरक्षारक्षक, पोलिस व इतर यांना वास्तव्यासाठी
		दुकान गाळे	१५	कार्यालयीन वापरासाठी

(क) व्दारावती भक्तनिवासस्थान विभाग – ६,६१,०६८ भक्तांनी लाभ घेतला.

११	व्दारावती भक्तनिवासस्थान	वातानुकूलीत खोल्या	८०	रु.९००/-
		साध्या खोल्या	२३६	रु.५००/-

(ड) साईआश्रम भक्तनिवासस्थान विभाग – २६,००,४५४ भक्तांनी लाभ घेतला.

१२	साईआश्रम भक्तनिवासस्थान एकूण १२ इमारती	वातानुकूलीत खोल्या	३८४	रु.५००/- (०३ व्यक्तींकरीता)
		मध्यम खोल्या	११५२	रु.२००/- (०३ व्यक्तींकरीता)

(इ) साई धर्मशाळा विभाग – ५,०३,९७४ साईभक्तांनी निवासव्यवस्थेचा लाभ घेतला.

१३	साई धर्मशाळा	हॉल्स	१९२	साईभक्तांना प्रति व्यक्ती रु.२०/- या प्रमाणे हॉल्स तात्पुरत्या निवासासाठी उपलब्ध करून देणेत येत आहे. अंग व्यक्तींना विनापुल्य निवासाची व्यवस्था उपलब्ध करून देणेत येत आहे.
----	--------------	-------	-----	--

सध्या साई धर्मशाळा विभागाकडील एकूण ०६ इमारतीपैकी ०२ इमारती (६४ हॉल्स) श्री साईबाबा कनिष्ठ महाविद्यालयासाठी उपलब्ध करून देणेत आलेली आहे.

साईभक्तांना विनासायास निवासव्यवस्था उपलब्ध व्हावी या हेतूने भक्तांना एका वेळेस जास्तीत जास्त ०२ दिवस राहण्यासाठी परवानगी दिली जाते. तसेच आवश्यकतेप्रमाणे अल्प दरात जादा गाद्या, चादरी उपलब्ध करून दिल्या जातात. या सर्व निवासस्थानांमधून २४ तास पाणी व विद्युत सुविधा उपलब्ध करून देण्यात आलेली आहे.

४० विश्वस्तव्यवस्थेमार्फत देणेत येणाऱ्या सेवा-सुविधा ४५

श्री क्षेत्र शिर्डी येथे भेट देणाऱ्या साईभक्तांना विविध प्रकारच्या सेवा-सुविधा पुरविण्यात येतात. त्याचा थोडक्यात गोषवारा खालीलप्रमाणे :-

निवासस्थान सुविधा

विश्वस्तव्यवस्थेकडून साईभक्तांच्या सोयीसाठी सर्व मुलभूत सेवा २४ तास उपलब्ध केलेल्या आहेत. या सेवेत अत्यंत महत्वाच्या अशा निवासव्यवस्थेसाठी विविध प्रकारची अद्यावत सोरोंनीयुक्त परिपूर्ण निवासस्थाने सर्व स्तरातील साईभक्तांना त्यांच्या आर्थिक क्षमतेनुसार उपलब्ध आहेत. तसेच अतिमहत्वाच्या व्यक्तींसाठी वातानुकूलीत कक्ष तयार करण्यात आलेले आहेत. सध्या विश्वस्तव्यवस्थेकडे उपलब्ध असलेली निवासस्थाने, त्यांचे प्रकार, खोल्यांची संख्या, सेवाआकार आदि माहिती दर्शविणारा तक्ता खालीलप्रमाणे :-

अ.नं.	निवास संकुलाची नंबे	प्रकार	एकूण खोल्या	सेवा आकार / प्रति दिवस
(अ) साईंप्रसाद निवासस्थान विभाग – २,२०,७५१ भक्तांनी निवासव्यवस्थेचा लाभ घेतला.				
०१	श्री साईनिवास अतिथीगृह	वातानुकूलीत सूट	२४	रु.८००/-
०२	साईउद्यान इमारत (नॉन ए.सी. रुम)	हॉल	१२	रु.४००/-
		मध्यम खोल्या	२०	रु.१००/-
		लहान खोल्या	१६	रु.५०/-
		लॉकर्स	९९	रु.१०/- प्रत्येकी
०३	साईनाथ छाया इमारत (नॉन ए.सी.)	हॉल (४० व्यक्तिकरिता)	०१	रु.१०००/-
०४	शांतीनिकेतन इमारत (नॉन ए.सी.)	मध्यम खोल्या	१५	रु.२००/- व रु.३००/-
०५	सेवाधाम इमारत (नॉन ए.सी.)	साध्या खोल्या	६०	रु.५०/-
०६	शिर्डी बसस्थानक (नॉन ए.सी.)	खोल्या	१४	रु.३००/- व रु.५००/-
		हॉल	०४	रु.६००/-

सुलभ शौचालय व प्रसाधनगृह

जे साईभक्त मुक्कामी न थांबता, दर्शन घेऊन लगेचच परतणार आहेत, अशा भक्तांना प्राथमिक सुविधा उपलब्ध करून देण्यासाठी सुलभ इंटरनॅशनल या सेवाभावी संस्थेने संस्थानच्या अर्थसहाय्यातून १२० प्रसाधनगृहे व १२० शौचालयाची सोय असलेली दोन मजली सुलभ शौचालयाची इमारत बांधलेली असून, सुलभ इंटरनॅशनलमार्फत सदर ठिकाणी दैनंदिन व्यवस्थापन केले जाते.

प्रसाद लाडू सुविधा

श्री साईबाबांचा प्रसाद म्हणून साईभक्तांना प्रत्येकी सुमारे ५० ग्रॅम वजनाचे ०३ मोतीचूर लाडूचे पाकिट रु. २५/- या सवलतीच्या दरामध्ये उपलब्ध करून देण्यात येते. मोतीचूर लाडू शुध्द तूपात काजू, बेदाणे, वेलची आदि सुकामेव्यांसह बनविले जात असल्याने ते अत्यंत चविष्ट असतात. भक्तांना लाडू प्रसाद सोबत घेऊन जाणे सोयीचे व्हावे यासाठी हे लाडू चांगले सुकवून पेपर पिशवीत पॅक केले जातात. यामुळे प्रसाद लाडूना साईभक्तांकडून मोठ्या प्रमाणावर मागणी असते. प्रतिदिनी सरासरी २० ते २५ हजार लाडू पाकिटांची मागणी होत असल्याने, साईभक्तांना ते सहजतेने उपलब्ध व्हावेत म्हणून एका स्वतंत्र कंत्राटदारांमार्फत प्रसाद लाडू तयार करून घेणेत येत आहेत.

याकामी लाडू व बर्फी प्रसाद निर्मिती विभाग हा स्वतंत्ररित्या कार्यान्वीत करणेत आलेला असून, लाडू व बुंदी प्रसाद पाकिटांचे विहित पद्धतीने वितरण केले जात आहे. श्री साईभक्तांना श्रीं चे दर्शन झालेनंतर प्रत्येकी ५० ग्रॅम बुंदी प्रसाद पाकिट प्रसादरूपाने वाटप करणेत येत आहे. याकामी दैनंदिन सरासरी ३५ ते ४० हजार बुंदी पाकीटे पुरविण्यात येतात.

अल्पोपहार सुविधा

संस्थान परिसरातील तसेच दर्शन रांगेतील भक्तांना उपहारगृहाद्वारे (कॅन्टीन) २४ तास चहा, कॉफी, दूध, बिस्किटे व मिनरल वॉटर सुविधा पुरविली जाते. तसेच सकाळी ०६ ते १० यावेळेत नाष्टा पाकिटे ठेकेदारांकडून तयार करून घेऊन साईभक्तांना उपलब्ध केली जातात. उपहारगृहामार्फत उपलब्ध करून देणेत येणारे सर्व पदार्थ सवलतीच्या व वाजवी दरामध्ये भक्तांसाठी उपलब्ध आहेत. नाष्टा पाकिटाच्या एका पाकिटात पुरी, सुकी भाजी, मिष्टान्न असे पदार्थ उपलब्ध करून दिले जातात. उपहारगृहात पार्ले, ब्रिटानिया, सनफिस्ट आदि कंपन्यांची बिस्किटे कंपनी दरात उपलब्ध करून दिली जातात.

अहवाल सालात, गेल्या वर्षाचे तुलनेत उपहारगृह विभागामार्फत भक्तांना संस्थान परिसरात विविध ठिकाणी (०९ जागी) उपलब्ध करून देण्यांत आलेल्या सोयीमुळे, प्रसाद लाडू, चहा, कॉफी, दूध विक्रीमध्ये वाढ दिसत नसली तरी, भक्तांना विनासायास सदर सुविधा उपलब्ध झालेली आहे. त्याचा तुलनात्मक तपशील खालीलप्रमाणे :-

अ. नं.	तपशील / दर	सन २०१६-१७ एकुण विक्री / वाटप नग	सन २०१७-१८ एकुण विक्री / वाटप नग	सन २०१८-१९ एकुण विक्री / वाटप नग
०१	प्रसाद लाडू (०३ लाडूंचे पाकिट - रु.२५/- प्रति पाकिट)	९०,६१,१००	१,०५,५२,०१७	१,१४,५०,९३३
०२	नाष्ठा पाकिटे (रु.५/- प्रति पाकिट)	३०,४४,७१७	३६,२१,९८१	३६,३७,०४०
०३	चहा (रु.२/- प्रति कप)	१,१२,४०,९६७	१,०९,११,९३२	१,०६,०७,२३२
०४	कॉफी (रु.३/- प्रति कप)	२४,६५,०९२	२३,५२,६६९	२२,०२,७२३
०५	दूध (रु.३/- प्रति कप)	२०,३३,९३४	१९,७३,३८०	१८,३२,८२६

मा.व्यवस्थापन समितीने घेतलेल्या निर्णयानुसार दिनांक ०४ सप्टेंबर २०१६ व दिनांक १० ऑक्टोबर, २०१६ पासून दर्शन रांगेतील भक्तांना अनुक्रमे मोफत बुंदी प्रसाद वाटप तसेच चहा, कॉफी, दूध व बिस्किटे विनामुल्य (मोफत) वाटप करणेत येत आहे. याबाबत गतवर्षापासूनचा तपशील खालीलप्रमाणे :-

अ.नं.	तपशील	सन २०१६-१७ (दि.१० ऑक्टो., २०१६ पासून)	सन २०१७-१८	सन २०१८-१९
०१	चहा	१६,४३,८५४ कप	२७,८६,६१४ कप	१९,३८,३०५ कप
०२	कॉफी	३,४८,७६६ कप	१२,५६,३७४ कप	९,२१,४८३ कप
०३	दूध	८,५६२ कप	३,८०,६७८ कप	२,९८,१६७ कप
०४	बिस्किट्स	९८,९४२ पुडे	१,२९,०७५ पुडे	१,५७,२६८ पुडे
०५	मोफत बुंदी प्रसाद वाटप (अंदाजे ५० ग्रॅम बुंदीचे पाकिट)	९९,६८,२०० दि.०४/०९/२०१६ पासून	१,८६,४४,८१५ पाकिटे	२,०१,१७,८०० पाकिटे

या व्यतिरिक्त उपहारगृहामार्फत (कॅन्टीन) अहवाल सालात, संस्थानमार्फत आयोजित करणेत येणा-या वैद्यकिय शिबीरे, प्रथमोपचार केंद्रे, विद्यार्थी-पालक मेळावे व इतर धार्मिक, सांस्कृतिक, सामाजिक कार्यक्रमांसाठी चहा, कॉफी, दूध आदींची विनामुल्य व्यवस्था करण्यात आलेली आहे.

प्रसादालय भोजन सुविधा

(माहे सप्टेंबर, २०१३ मध्ये ISO-२२०००-२००५ मानांकन प्राप्त सुविधा)

श्री क्षेत्र शिर्डी येथे भेट देणाऱ्या साईभक्तांना प्रसाद भोजनाची सुविधा विनासायास, विनाविलंब प्राप्त व्हावी या दृष्टीने, श्री साईप्रसादालयाचे तळमजला व पहिल्या मजल्यावरील भोजनकक्ष मिळून एकाच वेळेस ५५०० भक्त प्रसाद भोजन घेऊ शकतील अशा क्षमतेची “ श्री साई प्रसादालय ” ही सर्व सोयी-सुविधायुक्त अद्यावत इमारत भक्तांच्या सोयीसाठी दिनांक ०९ जानेवारी, २००९ पासून उपलब्ध करून देण्यात आली आहे. प्रसाद भोजन जलद व चवदार बनविणेसाठी खालील देशी-विदेशी बनावटीच्या यंत्रणा व मशिनरीचा उपयोग करून घेणेत येत आहे :

०१.	चपाती मशिन्स	०२.	आटा मळणी यंत्र
०३.	डिश वॉशिंग मशिन	०४.	मसाला ग्राईंडर
०५.	व्हेजिटेबल / राईस वॉशर	०६.	व्हेजिटेबल प्रोसेसर मशिन
०७.	ओनियन पिलर मशिन	०८.	गार्लिक पिलर मशिन
०९.	बटर मिक्सर	१०.	ऑनलाईन चक्की युनिट
११.	स्टीम बॉयलर	१२.	सोलर स्टीम कुकींग सिस्टिम
१३.	थर्मिक फलुईड हिटींग यंत्रणा	१४.	आर. ओ. प्लॅन्ट
१५.	माऊंटेड एल. पी. गॅस प्लॅन्ट	१६.	भाजीपाला व ड्रायफ्रुट कोल्ड स्टोअरेज
१७.	फायर हायड्रन्ट यंत्रणा	१८.	हायड्रोलिक ट्रॉलीज्

प्रसाद भोजन बनविणेसाठी वर नमुद केलेल्या मशिनरींचा वापर केल्याने, मानवी श्रमांत बचत तर झालीच आहे, त्याबरोबर कमी वेळेत भक्तांना स्वच्छ व स्वादिष्ट प्रसाद भोजन उपलब्ध होत आहे. सध्या दररोज सकाळी १० वाजेपासून ते रात्रौ १० वाजेपर्यंत असे अविरत १२ तास विनामुल्य प्रसादभोजन उपलब्ध करून देण्यात येत आहे.

भक्तांना प्रसाद भोजनात भात, वरण, चपाती, दोन भाज्या व मिष्टान असे पदार्थ देण्यात येतात. प्रसाद भोजनातील चपात्या कंत्राटदाराकडून व चपाती मशिन्सचाही वापर करून बनविण्यात येतात. प्रसादालयासाठी आवश्यक असणारा ताजा भाजीपाला ई-निविदा पध्दतीने खरेदी करून आणला जातो. या व्यतिरीक्त संस्थानच्या शेतीमधून उपलब्ध होणारा ताजा भाजीपाला देखील वापरला जातो. प्रसादालयासाठी आवश्यक किराणामात, कडधान्य, मसाला वगैरे माल खरेदी विभागामार्फत स्वतंत्रपणे निविदा मागणी करून, वार्षिक दर निश्चित करून खरेदी करणेत येतो. प्रतिदिनी साधारणपणे ४५ हजारापर्यंत साईभक्त प्रसादालयामध्ये प्रसाद भोजनाचा लाभ घेतात. उत्सव व गर्दीच्या काळात ही संख्या प्रतीदिन साधारणपणे ८७ हजारापर्यंत जाते. गेल्या तीन वर्षात प्रसाद भोजन घेणाऱ्या भक्तांची संख्या दर्शविणारा तक्ता खालीलप्रमाणे :-

अ.नं.	वर्ष	वर्षभरात प्रसादभोजन घेणाऱ्या भक्तांची संख्या	प्रतिदिन प्रसादभोजन घेणाऱ्या भक्तांची सरासरी संख्या
०१	माहे एप्रिल, २०१६ ते मार्च, २०१७	१,३१,८६,७५६	३६,१२८
०२	माहे एप्रिल, २०१७ ते मार्च, २०१८	१,५०,९७,२०९	४१,३६२
०३	माहे एप्रिल, २०१८ ते मार्च, २०१९	१,६१,०२,२६७	४४,११५

प्रसादालयात अन्नपदार्थ तयार करणेसाठी खरेदी केलेला किराणा माल व अनुषंगिक साहित्य, अन्न व औषध प्रशासनाच्या मानकाप्रमाणे तपासणीकामी स्वतंत्र प्रयोगशाळा उभारणी करणेत आलेली असून, सदरची प्रयोगशाळा कार्यान्वीत करणेत आलेली आहे.

अन्नदान सुविधा

जो भक्त शिर्डीत येईल तो कधीही भुकेला किंवा उपाशी राहू नये यासाठी श्री साईबाबा स्वतःच्या हातांनी व्दारकामाईमध्ये भोजन तयार करीत व गरीब, भुकेल्या भक्तांना जेऊ घालीत असत. ही शिकवण लक्षात ठेवून, परिसरातील मुकबधीर, अंध, अपंग शाळेतील विद्यार्थ्यांना, वृद्धाश्रमातील वृद्ध आदिना विनामुल्य प्रतिदिन अन्नदान करणेत येत आहे.

दिनांक ०१ जानेवारी, २०१७ पासून प्रसादालयातील अन्नदान (प्रसाद भोजन) सुविधा सर्व भक्तांसाठी विनामुल्य (मोफत) सुरु करणेत आलेली आहे.

इतर विभागांच्या सेवा

जनसंपर्क विभाग

या विभागामार्फत श्री क्षेत्र शिर्डी येथे येणाऱ्या साईभक्तांना दर्शन, निवास, प्रसादभोजन आदि सुविधांच्या उपलब्धतेबाबत मार्गदर्शन करणे, सहाय्य करणे, श्री साईच्या जीवनकार्याविषयी, संस्थानमार्फत साजरे करणेत येणारे उत्सव, विविध कार्यक्रम-उपक्रम आदिंची वृत्तपत्रातून प्रसिद्धी करणे, संस्थान व्यवस्थापनाच्या निर्णयानुसार वृत्तपत्रांतून जाहिराती प्रसिद्ध करणे इत्यादी कामे केली जातात.

लेखाशाखा

या विभागामार्फत आर्थिक प्रशासनाचे काम पार पाडले जाते. यामध्ये प्रामुख्याने लेखाशाखाल नोंदी, दक्षिणा पेटीतील रोख रक्कम व इतर मौल्यवान वस्तूंची मोजणी, देणगी कार्यालयांचे नियोजन, उपलब्ध होणाऱ्या निधींची गुंतवणूक, विविध देयकांच्या रक्कमांची अदायगी, प्रसाद रूपाने भक्तांना खरेदी करणेकामी कापड, वस्तू, सोने-चांदीचे पेंडंट्स - नाणी उपलब्ध करून देणे, संस्थानच्या चल-अचल मालमत्तेचा, सोने-चांदी वस्तूंचा, कर्मचाऱ्यांचा विमा उतरविणे, लेख्यांचे नियमीत लेखापरिक्षण करून घेणे आदि कामे पार पाडली जातात. संस्थानमधील सर्व प्रकारच्या आर्थिक व्यवहारावर नियंत्रण रहावे, त्याची वेळीच तपासणी व्हावी यासाठी पूर्वलेखापरीक्षक आणि अंतर्गत लेखापरिक्षकांची नेमणूक करण्यात आलेली आहे. देश-विदेशातील साईभक्तांना घरबसल्या संस्थानला देणगी देता यावी म्हणून नेटबँकिंग व पेमेंट गेट-वेब्डरे ऑनलाईन देणगी सुविधा सुरु करण्यात आलेली आहे. नेटबँकिंग सुविधेअंतर्गत स्टेट बँक ऑफ इंडिया, युनियन बँक ऑफ इंडिया, बँक ऑफ बडोदा, एचडीएफसी बँक, सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया या बँकांच्या सेवा तर पेमेंट गेट-वे अंतर्गत डेबिट / क्रेडिट कार्ड्बँदरे देणगी स्वीकारणेसाठी एचडीएफसी बँक या बँकेच्या सेवा उपलब्ध करून देण्यात आल्या आहेत. या ऑनलाईन देणगी सुविधा संस्थानच्या www.sai.org.in व www.online.sai.org.in या अधिकृत संकेतस्थळावर (वेबसाईटवर) तसेच उपरोक्त बँकांच्या संकेतस्थळावर उपलब्ध करून देण्यात आली आहे.

या व्यतिरिक्त, भक्तांना देणगी देणेसाठी स्वतः सोबत मोठी रोख रक्कम बाळगण्याची व त्यासाठी जोखीम उठविणेची आता गरज नाही. कारण भक्तांना द्यावयाचे सेवेसंबंधीत आर्थिक व्यवहारासाठी सर्व विभागांचे कार्यालयांमध्ये POS / EDC मशीनबँदरे सर्व बँकांचे डेबिट / क्रेडिट कार्ड्बँदरे देणगी स्वीकारणेची तसेच इतर आर्थिक व्यवहार करण्याची सुविधा उपलब्ध करून देणेत आली आहे.

तसेच आठवडयातून साधारणतः दोन वेळेस तसेच भक्तांच्या गर्दीनुसार आवश्यक वेळी दक्षिणा पेटीतील दानाची मोजणी करण्यात येते. या कामी मा. सहाय्यक धर्मादाय आयुक्त, अहमदनगर यांचे प्रतिनिधी, राष्ट्रीयीकृत बँकेचे प्रतिनिधी, संस्थानने नेमलेले सोने-चांदीचे मुल्यांकनकार संस्थानचे अधिकारी यांचेसह संस्थानचे अंदाजे

२२५ ते २५० कर्मचारी हे उपस्थित असतात. यामुळे दक्षिणा पेटी मोजणीमध्ये अधिकाधिक गतीमानता, पारदर्शकता व विश्वासार्हता निर्माण झाली आहे.

संरक्षण विभाग

श्री साईभक्तांना संस्थान परिसरात सुरक्षितपणे वावरता यावे, रांगेमध्ये व गर्दीच्या ठिकाणी शिस्त रहावी आदी सर्व दक्षता संरक्षण विभागाकडून घेणेत येते. सध्या संरक्षण विभागाचे प्रमुख म्हणून महाराष्ट्र शासनाकडून प्रतिनियुक्तीवर आलेले पोलिस उपअधिक्षक या दर्जाचे अधिकारी काम पहात असून, त्यांना प्रतिनियुक्तीवर असलेले पोलिस उपनिरीक्षक या संवर्गातील अधिकारी सहाय्य करत आहे. सध्या संरक्षण विभागात संस्थानचे १३७ स्थायी सुरक्षा कर्मचाऱ्यांसह खाजगी ठेकेदारांमार्फत सुमारे ८४० कंत्राटी सुरक्षा रक्षक (बंदूकधारी सुरक्षारक्षकांसह) सुरक्षा व्यवस्थेसाठी नेमण्यात आलेले आहेत.

याशिवाय सुरक्षेसाठी स्वतंत्र अत्याधुनिक सीसीटीव्ही यंत्रणा उभारण्यात आली असून याकामी स्वतंत्र सीसीटीव्ही कंट्रोल सेल कक्ष कार्यरत करणेत आलेला आहे. कोणत्याही प्रकारची अनुचित घटना घडू नये याकरिता परिसरातील सुरक्षेसाठी १५ डीएफएमडी, ०४ बॅगेज स्कॅनर, ७५ वॉकीटॉकी, ४० हॅन्ड मेटल डिटेक्टर या साहित्यासह इतर संगणकीय साहित्य बसविणेत आलेले आहे. तसेच आवश्यक तेथे सशस्त्र पहारेकन्यांची नेमणूक करण्यात आली आहे. संरक्षण विभागामार्फत शिर्डी शहर व परिसरातील नागरीकांसाठी, संस्थान कर्मचारी यांचेसाठी नाममात्र शुल्क आकारून विविध उपकरणांनी सुसज्ज अशी व्यायामशाळा चालविणेत येत आहे.

देशातील विविध धार्मिक स्थळांमध्ये अतिरेक्यांकडून बॉम्बस्फोट घडवून आणून दहशत निर्माण केली जात आहे. त्यासाठी गृहविभाग, पोलिस खाते इत्यादींचे मार्गदर्शनाने व्यापक अत्याधुनिक संरक्षण व्यवस्था कार्यान्वीत करणेत आली आहे. या सुरक्षा व्यवस्थेचे दररोजचे नियंत्रण व परिक्षण करणेसाठी स्वतंत्र नियंत्रण कक्ष (कंट्रोल रुम) कार्यान्वीत करणेत आलेले आहे.

भक्तांच्या सुरक्षिततेसाठी गेट नं.४ चे आतील बाजूस मंदिर पोलिस चौकी कार्यरत आहे. शासनाकडून उपलब्ध झालेले पोलिस अधिकारी व कर्मचारी यांचेकरिता कार्यालय उपलब्ध करून देणेत आलेले आहे. तसेच ज्या साईभक्तांचे पैसे हरवले, चोरीला गेले अशा भक्तांना संरक्षण विभागामार्फत विहीत पद्धतीने भक्त मदत फंडातून भक्ताचे स्वस्थळी पोहचण्यासाठी प्रवास भाडे देण्याची तरतूद करण्यात आली आहे. अहमदनगर - मनमाड राज्यमार्गावर खाजगी वाहने थांबून भक्तांच्या वाहतुकीस अडथळा निर्माण होतो म्हणून एक क्रेन व एक ४०७ ट्रक टेम्पो शिर्डी पोलिस स्टेशन यांना उपलब्ध करून देणेत आलेले आहे.

अग्नीशमन विभाग (फायर अॅण्ड सेफ्टी)

मंजूर आकृतीबंधानुसार, अग्नीशमन (फायर अॅण्ड सेफ्टी) विभाग सुरु करणेत आलेला असून, या विभागामार्फत संस्थान आस्थापनेवरील कायम व कंत्राटी कर्मचा-यांमधून निवडक कर्मचा-यांची निवड करून त्यांना राज्य अग्नीशमन प्रशिक्षण केंद्र, मुंबई येथे प्रशिक्षण देणेत आले आहे. या व्यतिरिक्त श्री साईबाबा

विमानतळासाठी प्रशिक्षित कर्मचारी उपलब्ध करून देणेसाठी या विभागातील ०७ कर्मचा-यांना दिल्ली येथे प्रशिक्षणासाठी पाठविणेत आले होते. गर्दीचे नियोजनासाठी १२ कंत्राटी कर्मचारी यांचे कायमस्वरूपी दक्षता पथकाची नेमणूक करण्यात आलेली आहे. तसेच अग्नीशमन विभाग व्यवस्थितरित्या कार्यरत असून विभागाकडे ०१ वॉटर बाऊझर, ०१ फोम व मिनि टेंडर, ०१ फायर बाईक अशी ०३ अग्नीशमन वाहने उपलब्ध आहेत.

प्रकाशने विभाग

प्रकाशने विभागामार्फत भक्तांमध्ये श्री साईंचे जीवनचरित्र, शिकवण प्रसारीत व्हावे, त्याचा प्रचार व्हावा म्हणून, श्री साईबाबांच्या जीवनकार्यावर आधारीत मराठी व अन्य १६ भाषेतील श्री साईसच्चरित या ग्रंथांसह, वेगवेगळ्या भाषेतील एकूण ८२ प्रकारची पुस्तके, २७ प्रकारचे वेगवेगळे फोटो व ११ प्रकारचे ऑडिओ / व्हीडीओ सीडी तसेच नवीन तंत्रज्ञानानुसार समाधी मंदिरातील आरत्यांचे ०२ प्रकारचे दृकश्राव्य पद्धतीचे युएसबी उपलब्ध करून देणेत आलेले आहेत. दरवर्षी वार्षिक दैनंदिनी व दिनदर्शिका छापून प्रकाशित करण्याचे कार्यवाही प्रकाशने विभाग करत आहे. श्री साईंच्या जीवनावरील सर्व प्रकाशने सवलतीच्या दरात साईभक्तांना पुस्तक विक्री काऊंटर्सवर उपलब्ध करून देण्यात आली आहेत. तसेच ज्या प्रकाशनाचे विक्री मुळ्य रु. १० पेक्षा अधिक आहे, अशा काही निवडक पुस्तकांवर व इतर साहित्यांवर २० टक्के सूट दिली जाते.

अ.नं.	भाषा	उपलब्ध पुस्तकांची निवडक नंवे
०१	मराठी	श्री साईसच्चरित, श्री साईंचे सत्यचरित्र, शिलधी, मुलांचे साईबाबा, दैनंदिन साईबोध, साईबाबांची शिकवण व तत्वज्ञान, साईनाथ भजनमाला, साईबाबा अवतार व कार्य, श्री साईनाथ सगुणोपासना, श्री साईनाथ स्तवनमंजिरी, रुद्राध्याय, गुरुपाठ अभंग, साईलीलामृत, अर्वाचीन भक्त व संतलीलामृत-चार अध्याय, दादासाहेब खापडे यांची शिर्डी रोजनिशी आदि.
०२	हिंदी	श्री साईसत्त्वचरित्र, साई चरित्र दोहावली, खापडे डायरी, मुलांचे साईबाबा, साईलीलामृत, श्री साईनाथ सगुणोपासना, साईनाथ स्तवनमंजिरी, साईनाथ भजनमाला आदि.
०३	तेलुगु	श्री साईसत्त्वचरित्र, श्री साई सत्य चरित्र, मातृसाई, मुलांचे साईबाबा, साईनाथ सगुणोपासना (पूजाविधी)
०४	गुजराठी	श्री साईसत्त्वचरित्र, मुलांचे साईबाबा, साईलीलामृत, श्री साईनाथ सगुणोपासना, साईनाथ स्तवनमंजिरी, दैनंदिन साईबोध
०५	कन्नड	श्री साईसत्त्वचरित्र, मुलांचे साईबाबा, श्री साईनाथ स्तवनमंजिरी.
०६	तामिळ	श्री साईसत्त्वचरित्र, खापडे डायरी, मुलांचे साईबाबा, श्री सदगुरु साईनाथ सगुणोपासना.
०७	बंगाली	श्री साईसत्त्वचरित्र, श्री साईनाथ सगुणोपासना.
०८	उर्दू	श्री साईसत्त्वचरित्र.
०९	पंजाबी	श्री साईसत्त्वचरित्र.
१०	सिंधी	श्री साईसत्त्वचरित्र.
११	नेपाळी	श्री साईसत्त्वचरित्र.
१२	ओरिया	श्री साईसत्त्वचरित्र, श्री सदगुरु साईनाथ सगुणोपासना.
१३	मल्याळम्	श्री साईसत्त्वचरित्र.
१४	कोकणी	श्री साईसत्त्वचरित्र.
१५	आसामी	श्री साईसत्त्वचरित्र, श्री साईनाथ सगुणोपासना.
१६	जर्मन	श्री साईनाथ स्तवनमंजिरी, श्री साई सगुणोपासना.
१७	इंग्रजी	श्री साईसत्त्वचरित्र, खापडे डायरी, मुलांचे साईबाबा, साईबाबा ऑफ शिर्डी, श्री सदगुरु साईनाथ सगुणोपासना, श्री साईनाथ स्तवनमंजिरी, श्री साई समर्थ चरित्र, चित्रावली

तसेच संस्थान व्यवस्थापनामार्फत अहवाल सालात, श्री साईबाबा दैनंदिनी ०२ प्रकारात व श्री साई दिनदर्शिका ०९ वेगवेगळ्या प्रकारात प्रकाशित करण्यात येऊन, ना नफा ना तोटा धर्तीवर वाजवी किंमतीत साईभक्तांना उपलब्ध करवून देण्यात आलेल्या आहेत.

संस्थान व्यवस्थापनामार्फत उपलब्ध करून देणेत आलेल्या विविध मुद्रित, दृकश्राव्य प्रकाशने विक्री संख्येची गेल्या ०३ वर्षातील तुलनात्मक माहिती खालीलप्रमाणे :

अ.नं.	कालावधी (वर्ष)	मुद्रित (पुस्तके / फोटो) विक्री संख्या	दृक-श्राव्य प्रकाशने विक्री संख्या	श्री साई दैनंदिनी / दिनदर्शिका विक्री संख्या
०१	सन २०१६-१७	६९८८२६	१०७५७	६०८५५८
०२	सन २०१७-१८	९७४२३२	१७४८३	६८४७५६
०३	सन २०१८-१९	१००४९५९	१४९५४	६८६७३४

याव्यतिरिक्त संस्थान व्यवस्थापनाने चेन्नई (तामीळनाडू), सिंकंदराबाद (तेलंगणा) व बंगलुरू (कर्नाटक) या विविध राज्यातील ०३ महानगरांमध्ये भक्तांना माहिती सुविधा केंद्राची सुविधा उपलब्ध करून दिलेली आहे. या माहिती सुविधा केंद्रातूनही भक्तांना उपरोक्त प्रकाशने विक्रीसाठी उपलब्ध करून दिलेली आहेत. तसेच उपरोक्त संस्थान प्रकाशने ऑनलाईन खरेदीसाठी उपलब्ध करून देणेत आलेली आहे.

अहवाल सालात, मा. व्यवस्थापन समितीने, “ साई अर्पण सेवा ” या नांवाने मराठी भाषेतील संस्थानच्या विविध सेवा व उपक्रमांची माहिती देणारे व्हैमासिक सुरु करणेचा निर्णय घेतलेला असून, ते प्रकाशित करणेत आले आहे.

माहिती तंत्रज्ञान विभाग

विश्वस्तव्यवस्थेचे दैनंदिन कार्यालयीन कामकाजात गती व अचूकता यावी, वेळेची व मानवी श्रमांची बचत व्हावी यादृष्टीने संगणकीय कार्यप्रणाली कार्यान्वीत करण्यात आलेली असून, संस्थानचे सर्व कार्यालये संगणक कार्यप्रणालीव्दारे एकमेकांशी जोडण्यात आलेली आहेत. सध्या संगणकीय कार्यप्रणालीव्दारे साईभक्तांना इंटरनेटव्दारे निवासव्यवस्था, श्री साई दर्शन / आरती पासेस आरक्षित करणे, देणगी देणे, संस्थान प्रकाशित पुस्तके, फोटो खरेदी करणे आदि सुविधा उपलब्ध करून देणेत आलेल्या आहेत. तसेच संस्थान परिसरातील सर्व संगणकीय कार्यप्रणालीचे सुसूत्रीकरण व नियंत्रण करणे आदि कामे केली जातात.

माहिती तंत्रज्ञान विभागामार्फत श्री साईबाबांच्या जीवनकार्याविषयी व विश्वस्तव्यवस्थेच्या कार्यपद्धतीविषयी अधिकृत माहिती देणारी www.sai.org.in इंग्रजी, मराठी व हिंदीतील वेबसाईट (संकेतस्थळ) सुरु करण्यात आलेली आहेत. माहिती तंत्रज्ञान विभागामार्फत भक्तांना पुरविणेत येणाऱ्या सुविधा :-

०१. श्रीं ची ऑनलाईन दर्शन सुविधा उपलब्ध करून देणेत आली असून, दररोज साधारणतः १२ ते १५ हजार साईभक्त संकेतस्थळास भेट देतात.
०२. संस्थान प्रकाशित दहा भाषांतील श्री साईसच्चरित संकेतस्थळावर उपलब्ध आहे.
०३. मंदिरातील दैनंदिन कार्यक्रम, संस्थानच्या विविध सेवा-सुविधा, देणगीबाबतची माहिती, शिर्डी दर्शन, रेल्वे वेळापत्रक आदि माहिती संकेतस्थळावर उपलब्ध करून देणेत आलेली आहे.
०४. संस्थानचे अधिकृत वेबसाईटव्हारे जगातील कोणत्याही देशातून, त्या देशाचे चलनात ऑनलाईन देणगी स्वीकारणेची सुविधा सुरु करणेत आलेली आहे.
०५. साई मंदिरातील Live Darshan ही सुविधा टाटा-स्काय या डीटीएच सेवा पुरविणाऱ्या कंपनीमार्फत, टाटा-स्कायची सेवा घेणाऱ्या ग्राहकांसाठी दूरचित्रवाणी व संकेतस्थळावर उपलब्ध करून देण्यात आलेले आहे. तसेच टीव्ही-९ या टी. व्ही. चॅनलवरही सदर सुविधा उपलब्ध करून देणेत आलेली आहे.
०६. साईभक्तांच्या वेळेचा सदुपयोग व्हावा व प्रशासनास गर्दीचे नियोजन करणे सुलभ व्हावे याकरीता दर्शनरांग व्यवस्थापन कार्यप्रणाली कार्यान्वीत करणेत आलेली आहे.
०७. साईभक्तांच्या सुविधेसाठी संस्थानचे सर्व निवासस्थानांचे ठिकाणी मोफत वायफाय सुविधा कार्यान्वीत करणेत आलेली आहे.
०८. सर्वात महत्वाचे, www.online.sai.org.in या संकेतस्थळाव्हारे जगातील साईभक्तांना घरबसल्या निवास, दर्शन, आरती आदि सुविधांचे आरक्षण तसेच देणगीही जमा करणेची सुविधा उपलब्ध करून देणेत आलेली आहे.
०९. मा. व्यवस्थापन समिती दि.०१.११.२०१८ निर्णय क्र.६६७ अन्वये IRCTC चे E-Ticket या पोर्टलव्हारे रेल्वे तिकीट आरक्षीत करून साईबाबांचे दर्शनासाठी येणा-या साईभक्तांसाठी www.online.sai.org.in या संकेतस्थळाव्हारे दर्शन / आरती पास आरक्षीत करण्याची सुविधा दि.२६.०१.२०१९ पासुन उपलब्ध करून देणेत आलेली आहे.

साईभक्तांना सुलभ व सुरक्षीत सेवा उपलब्ध व्हाव्यात, प्रशासकीय कामांमध्ये अचूकता व गती यावी, त्याचे व्यवस्थापन पारदर्शक पद्धतीने व्हावे याकरीता अद्यायवत संगणकीय जाळे विकसित करून साईटेक प्रकल्पांतर्गत कार्यान्वीत करणेत आलेले आहेत. सदर प्रकल्पाव्हारे संस्थानची सर्व निवासस्थाने, श्री साई प्रसादालय, साई आश्रम भक्तनिवास, साई धर्मशाळा, शैक्षणिक संकुल, रुग्णालये आदि सर्व संस्थान परिसरामध्ये संगणकीय जाळे उभारणेत आलेले आहे. संस्थानच्या विविध विभागांसाठी आवश्यक संगणकीय आज्ञावली, डेटा सेंटर, डेटा रिकव्हरी सेंटर, संगणकीय साहित्य देखभाल दुरुस्ती कक्ष आदि तयार करणेत आलेले आहेत. याव्यतिरिक्त वायफाय, वायमॅक्स या सारख्या आधुनिक तंत्रज्ञानाव्हारे संस्थानचे मुंबई येथील शाखा कार्यालयासह, सिकंदराबाद, चेन्नई, बंगळुरू, दिल्ली इत्यादी ठिकाणची माहिती सुविधा केंद्रे शिर्डी कार्यालयाशी जोडण्यात आलेली आहेत.

पाणीपुरवठा विभाग

अहमदनगर जिल्हा आणि प्रामुख्याने जिल्ह्याचा उत्तर भाग पर्जन्यमान कमी असल्यामुळे पाण्याच्या बाबतीत दुष्काळी समजला जातो. श्री क्षेत्र शिर्डी सारख्या पवित्र तीर्थक्षेत्री श्री साईभक्तांना स्वच्छ व निर्मळ पाणी उपलब्ध करून देण्यासाठी श्री साईबाबांच्या आशीर्वादाने संस्थान व्यवस्थापनाने सन १९९५ मध्ये सुमारे ०१ कोटी रुपये गुंतवून राज्य शासनाच्या सहकाऱ्याने स्वतंत्र व परिपूर्ण अशी ३११ दशलक्ष लिटर्स साठवण क्षमतेची शिर्डी संस्थान-कनकुरी-पिंपळवाडी पाणी पुरवठा योजना कार्यान्वीत केली आहे.

या पाणीपुरवठा योजनेअंतर्गत मौजे कनकुरी, तालुका राहाता शिवारात ०४ साठवण तलाव असून त्यांची साठवणुक क्षमता अनुक्रमे १६४ दशलक्ष लिटर्स, ८७ दशलक्ष लिटर्स, १८ दशलक्ष लिटर्स व ४२ दशलक्ष लिटर्स आहे. सध्या संस्थान व्यवस्थापनाकडे एकूण ३११ दशलक्ष लिटर्स पाणी साठवणकीची क्षमता उपलब्ध आहे.

या पाणीपुरवठा योजनेस नाशिक पाटबंधारे विभाग, नाशिक यांचेकडून अहवाल सालात १६१.३७ कोटी लिटर्स पाणीपुरवठा करणेत आलेला असून, त्यापेटी संस्थानने पाटबंधारे विभागाचे मागणीनुसार रक्कम रु. ७.६३ लक्ष पाणीपट्टी कर शासनाकडे भरलेला आहे. या पाणीपुरवठा योजनेतून कनकुरी व पिंपळवाडी या गावासह संस्थानच्या विविध भक्तनिवास इमारती, प्रसादालय, रुग्णालये व कर्मचारी निवासस्थाने इत्यादीना प्रतिदिनी ४० ते ४५ लाख लिटर्स स्वच्छ व शुद्ध सुरक्षित पिण्याचे पाणी अखंड पुरविण्यात येत आहे.

स्वच्छ व शुद्ध पाणीपुरवठा करणेसाठी संस्थानमार्फत बिलचिंग पावडर, अॅलम (तुरटी) व क्लोरीन गॅस योग्य प्रमाणात वापरणेत येत आहे. या योजने अंतर्गत पुरवठा करण्यात येणाऱ्या पाण्याचे विभागांतर्गत यंत्रणेव्वारे तसेच शासनाच्या आरोग्य विभागाच्या प्रयोगशाळेमध्ये नियमीत तपासणी करणेत येते.

तसेच रुग्णालये, व्दारावती भक्तनिवास परिसरात वापरणेत येणाऱ्या पाण्यावर सांडपाणी प्रक्रिया प्रकल्पाव्वारे प्रक्रिया (रिसायकलिंग) करणेत येऊन, त्याचा साईनगर व व्दारावती परिसरातील बगीचासाठी पुनःवापर करणेत येतो. अशाच प्रकारे साईआश्रम प्रकल्पांमध्येही वापरणेत येणाऱ्या पाण्याचे रिसायकलिंग करून ते प्रसाधनगृहातील फ्लशसाठी वापरणेत येत आहे. यामुळे मोठ्या प्रमाणावर पाण्याची बचत झालेली आहे.

श्री साईबाबाचे दर्शनासाठी येणा-या भक्तांच्या संख्येत दिवसेंदिवस वाढ होत असून, भक्तांना निवास, प्रसादभोजन, वैद्यकिय सेवा आदि मुलभूत सेवा उपलब्ध करून देणेत येत आहेत. गेल्या काही वर्षात निवासी प्रकल्पांमध्ये तसेच प्रसादभोजन, लाडूप्रसाद आदि सुविधांसाठी प्रसादालय प्रकल्प कार्यान्वीत करणेत आलेला आहे. या सर्व सुविधांसाठी आवश्यक असलेल्या पाण्याची गरज लक्षात घेऊन, निळवंडे धरणातून शिर्डी संस्थान, कोपरगाव नगरपालिका व शिर्डी नगरपंचायत संयुक्त पाणी पुरवठा योजना राबविणेचे प्रस्तावित आहे. या योजनेत टप्पा क्र.१ अंतर्गत विविध वॉटर ट्रीटमेंट प्लान्ट, पाण्याच्या टाक्या इ. करिता रु.२३.८१ कोटी रक्कमेचा कार्यारंभ आदेश देण्यात आलेला असून प्रत्यक्ष कामास सुरुवात झालेली आहे. संयुक्त पाणीपुरवठा योजना टप्पा क्र.२ अंतर्गत निळवंडे धरणापासुन ते शिर्डी पर्यन्त व पुढे कोपरगाव शहरापर्यन्त थेट अंदाजे ९० कि.मी. जलवाहिनी

टाकणे, पाणी शुद्धीकरण यंत्रणा उभारणे, पाण्याच्या टाक्या उभारणे, संस्थान परिसरात नव्याने पाणी वितरीका टाकणे इत्यादी कामांसाठी अंदाजे रक्कम रु. २०५.६० कोटी मात्र खर्च अपेक्षित आहे.

बगीचा विभाग

या विभागामार्फत संस्थानच्या हदीत व मंदिर परिसरामध्ये असलेले वृक्ष, नारळाची झाडे, बगीचा, फुलझाडे व लॉन यांची निगा राखून परिसर सुशोभित करण्यात येत आहे. संस्थान परिसरात गुलाब गार्डन, ग्रीन हाऊस इत्यादी तयार केलेली असून मंदिरास लागणारी फुले याच बगीचामधून उपलब्ध होत आहेत.

बगीचा विभागामार्फत व्दारावती भक्तनिवास परिसरात नयनरम्य बगीचा विकसित करणेत आला असून, यामध्ये मुलांसाठी विविध प्रकारची खेळणी उपलब्ध करून देणेत आली आहे. या बगीचामध्ये सुश्राव्य संगीताच्या श्रवणात सर्व वयोगटातील ग्रामस्थ, कर्मचारी व साईभक्त फिरणे, व्यायाम करणे आदि प्रकारांचा आनंद दररोज लुटतात.

विद्युत विभाग

मंदिर व मंदिर परिसरासह संपूर्ण संस्थान परिसरातील निवासस्थान इमारती, धर्मशाळा, रुग्णालये, कर्मचारी वसाहत आदि ठिकाणी महाराष्ट्र राज्य वीज वितरण कंपनीतर्फे पुरविण्यात येणाऱ्या वीज वितरणावर विद्युत विभागामार्फत नियंत्रण व संचलन ठेवले जाते. वीज वितरण कंपनीचा वीज पुरवठा खंडीत झालेस विद्युत विभागामार्फत संस्थान परिसरात विविध ठिकाणी विविध क्षमतचे एकूण २१ विद्युत जनित्रे कार्यान्वीत असून, त्याव्दारे विनाखंडीत विद्युत पुरवठा करण्यात येत आहे. याव्यतिरिक्त श्री साईंचे नियमित निघणरे रथ-पालखी मिरवणुकीसाठी १५ केव्हीए क्षमतेच्या ०१ स्वतंत्र जनरेटरची सुविधा उपलब्ध करून देणेत आली आहे. एनर्जी सेव्हींगसाठी सुधारीत यंत्रणा वापर करणेत येत आहे. तसेच पोष्ट भोयरे पठार, तालुका व जिल्हा अहमदनगर येथे पूर्णांकित रक्कम रु. १५.४० कोटी खर्चून २.५ मेगावॅट क्षमतेचा पवन ऊर्जा प्रकल्प कार्यान्वीत केलेला असून, त्याव्दारे अहवाल सालात ४७,५१,८३७ युनिट वीज निर्मिती करण्यात येऊन महाराष्ट्र राज्य वीज वितरण कंपनी यांना उपलब्ध करून देण्यात आलेली आहे. सदर पवन ऊर्जा प्रकल्पाव्दारे सन २०१८-१९ या वर्षात संस्थानला रु. २,४०,००,८८५/- मात्र इतकी रक्कम वीज विक्रीतून मिळाली आहे.

संस्थान व्यवस्थापनास पवन ऊर्जा प्रकल्प कार्यान्वीत केलेपासून, म्हणजेच माहे ऑगस्ट, २००७ ते माहे मार्च, २०१९ अखेर या कालावधीत रु. २२,९२,९६,७८०/- मात्र इतकी रक्कम पवन ऊर्जेपासून निर्माण झालेल्या वीज विक्रीतून मिळालेली आहे.

मेकॅनिकल विभाग

मंजूर आकृतीबंधानुसार मेकॅनिकल विभाग सुरु करणेत आलेला असून, या विभागामार्फत संस्थान आस्थापनेवरील विविध विभागांकडे असणारे तांत्रिक साहित्य जसे वातानुकुलित यंत्रे, लिफ्ट्स, प्रसादालय

विभागाकडील मशिनरी, बायोगॅस प्रकल्प, गॅस टँक आदि मशिनरीची उभारणी, देखभाल-दुरुस्ती इत्यादी कामे करणेत येत आहेत.

बांधकाम विभाग

संस्थान परिसरातील सर्व इमारतींची देखभाल-दुरुस्ती करणे, बांधकामाची विकासात्मक कामे हाती घेऊन ती पूर्णत्वास नेणे आदि कामे बांधकाम विभागामार्फत केली जातात. सध्या या विभागामार्फत संस्थान परिसर व अनुदान तत्वावर शिर्डी गांवात विविध विकासकामे सुरु असून, त्यावर नियंत्रण ठेवणे, त्यांचे नियोजन करणे आदि कामे बांधकाम विभागामार्फत केली जात आहेत. सुरु असलेल्या विकासकामांची माहिती स्वतंत्ररित्या दिली आहे.

वाहन विभाग

श्री साईभक्त, विद्यार्थी, रुग्ण, अधिकारी व इतर कर्मचारी वर्गास वाहन विभागामार्फत वेगवेगळ्या वाहनांद्वारे सेवा दिली जाते. वाहन विभागाकडे असलेल्या वाहनांपैकी ११ बसेस मंदिर ते श्री साईबाबा भक्तनिवासस्थान व श्री साई प्रसादालय परिसर अशी विनाशुल्क वाहतूक सुविधा साईभक्तांसाठी पूर्णवेळ उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या आहेत. संस्थानच्या शैक्षणिक संकुलात शिक्षण घेणाऱ्या परिसरातील व ग्रामीण भागातील विद्यार्थ्यांची ने-आण करण्याकरीता नाममात्र शुल्क आकारून १४ स्कूल बसेस उपलब्ध करवून देण्यांत आलेल्या आहेत.

संस्थानच्या श्री साईनाथ व श्री साईबाबा सुपर स्पेशालिटी रुग्णालयातील रुग्णांच्या सोयी-सुविधेसाठी रुग्णवाहिका व शववाहिका नाममात्र दराने उपलब्ध करून दिल्या जातात.

यासाठी स्वतंत्ररित्या वाहन विभाग कार्यरत असून, या विभागाकडे खाली नमूद केलेप्रमाणे विविध प्रकारची वाहने उपलब्ध आहेत –

अ.नं.	वाहनांचा तपशील व वापर	संख्या
०१	कार्यालयीन कामकाजाकरीता वाहने	१९
०२	रुग्णांच्या सुविधेसाठी वाहने (रुग्णवाहिका व शववाहिका ई.)	१३
०३	माल व साहित्य वाहतुकीकरीता वाहने	२८
०४	ट्रेलर व टॅक्टर	०७
०५	भक्तांच्या / विद्यार्थ्यांच्या वाहतुकीसाठी वाहने (बसेस)	४०
०६	आपत्कालीन वाहने	०२
०७	दुचाकी वाहने	०८
०८	इतर वाहने (क्रेन, कॅश व्हॅन, जेट व सक्षान मशिन)	०६
०९	भक्तांच्या सुविधेसाठी बॅटरी कार	०४
१०	भक्तांच्या सुविधेसाठी फीरती स्वच्छतागृहे	१०
	एकूण वाहनांची संख्या -	१३७

उपरोक्त वाहनांपैकी, साई आश्रम निवासस्थान प्रकल्पाचा परिसर मोठा असल्याने, वृद्ध-अपंग भक्तांच्या सोयी-सुविधेसाठी बॅटरीवर चालणारी ०४ वाहने (इलेक्ट्रीक कार) उपलब्ध करून देणेत आलेल्या आहेत. अशा प्रकारे वाहन विभागाकडे सर्व प्रकारची वाहने मिळून एकुण १३७ वाहने उपलब्ध आहेत.

खरेदी विभाग

या विभागामार्फत प्रसादालय, लाडू प्रसाद निर्मिती, कॅन्टीन या विभागांसाठी तसेच इतर विविध विभागांना आवश्यक असणाऱ्या मालाची वार्षिक खरेदी करणेसाठी विहीत पद्धतीने निविदा / दरपत्रके, ई-निविदा यांची मागणी करून पारदर्शकपणे कार्यवाही करण्यात येते. त्यामुळे साईभक्तांना अखंडपणे प्रसाद भोजन, प्रसाद लाडू व कॅन्टीन सुविधा पुरविल्या जातात.

यामध्ये प्रामुख्याने प्रसादालयासाठी लागणारा दैनंदिन किरणा माल, गावरान तूप, विद्युत, पाणीपुरवठा व बांधकाम विभागांना दैनंदिन देखभाल दुरुस्तीसाठी आवश्यक असणारे साहित्य, दैनंदिन कार्यालयीन कामकाजासाठी आवश्यक असणारी स्टेशनरी, फर्निचर इत्यादी साहित्यांचा समावेश आहे.

वरीलप्रमाणे भांडार विभागाच्या समन्वयाने खरेदी केलेल्या तेल, तूप व इतर किरणा मालाची वेगवेगळ्या शासकीय प्रयोगशाळेकडुन वेळोवेळी तपासणी करण्यात येते.

भांडार विभाग

या विभागामार्फत संस्थानच्या प्रसादालयासाठी आवश्यक गहू, हरभरा, तांदूळ, तूप व इतर किरणा माल तसेच अन्य विभागांसाठी आवश्यक विद्युत साहित्य, स्टेशनरी, पुस्तके, फोटो, कॅलेन्डर्स, सीडी/डिव्हीडी, स्वच्छता साहित्य आदिंची योग्य प्रकारे साठवणूक करून, वेळोवेळी आवश्यकतेनुसार संबंधित विभागांना त्यांचे मागणीप्रमाणे पुरविण्यात येते.

संस्थानच्या प्रसादालय विभागासाठी मुख्यतः खरेदी केलेल्या गहू, तांदूळ, हरभरा, तेल, तूप, दाळी व इतर किरणा माल, प्रकाशने विभागांकडील विविध साईचरित्र व इतर पुस्तके, सीडी / डिव्हीडी, विविध प्रकारचे फोटो, आरोग्य, बांधकाम, बगीचा, विद्युत विभागासाठी आवश्यक विविध साहित्य व सर्व विभागांसाठी आवश्यक स्टेशनरी इत्यादी साहित्याची योग्य प्रकारे साठवणूक करणेसाठी संस्थानने शिर्डी येथील सर्व्हे नंबर १२४/१ पैकी मधील जागेत तसेच दैनंदिन वापरातील माल व इतर साहित्य साठवणूकीसाठी साईनिवास अतिथीगृहाचे तळमजल्यावर असे एकुण दोन स्वतंत्र गोडाऊन उपलब्ध आहे.

आरोग्य विभाग

आरोग्य विभागामार्फत संस्थान परिसरात २४ तास स्वच्छता रहावी, या दृष्टीने दैनंदिन कामकाजाचे नियोजन करणेत आलेले आहे. साईभक्तांचे आरोग्याचे दृष्टीने शिर्डी शहरात ही स्वच्छता राखणेकामी शिर्डी

नगरपंचायत, शिर्डी यांना काही प्रमाणात संस्थान मदत करीत असते. त्यामुळे एकूणच शिर्डी व संस्थान परिसरातील स्वच्छतेमुळे भक्तांचे निश्चितच समाधान होते. आरोग्य विभागातील स्वच्छता कर्मचा-यांना संस्थानमार्फत स्वच्छता करणेसाठी आवश्यक असणारे साहित्यासह, कर्मचा-यांच्या सुविधेसाठी गमबूट, रेनकोट आदि उपलब्ध करून देणेत आलेले आहेत. याव्यतिरिक्त श्री साई प्रसादालय, श्री साईबाबा व श्री साईनाथ रुग्णालये, व्दारावती भक्तनिवास, साईआश्रम भक्तनिवास व साई धर्मशाळा येथील स्वच्छता आऊटसोर्सिंग पध्दतीने कंत्राटदारामार्फत करण्यात येते.

कामगार विभाग

कामगार विभागमार्फत संस्थान कर्मचाऱ्यांच्या रजा, सुड्या, गैरवर्तन, कर्मचारी विषयक न्यायालयीन कामकाजासह कंत्राटी कर्मचारी विषयक कामकाज पाहिले जाते. तसेच वेळोवेळी कंत्राटदार नियुक्ती व त्यांचेमार्फत संस्थानच्या विविध विभागांना आवश्यकतेनुसार कंत्राटी कर्मचारी पुरवून संस्थानचे दैनंदिन कामकाज सुरक्षित पार पडेल याची दक्षता घेणेत येते. या विभागमार्फत साईसेवक योजना राबविण्यात येत असून त्याचा सविस्तर तपशिल ठळक बाबींमध्ये नमूद करण्यात आला आहे.

मागासवर्ग कक्ष

सामान्य प्रशासन विभागांतर्गत असलेल्या आस्थापना कक्षास कर्मचारी विषयक सेवाप्रवेश नियम, पदोन्नती, आरक्षण व त्यासंबंधीत कर्मचारी शंभर बिंदू नामावली इत्यादी बाबीं संदर्भात सहाय्य व्हावे यादृष्टीने संस्थान आस्थापनेवर मागासवर्ग कक्ष स्वतंत्ररित्या कार्यरत करणेत आलेला आहे. या मागासवर्ग कक्षाच्या माध्यमातून शासन निर्णयातील विविध तरतुदीनुसार कर्मचारीविषयक अनुषंगिक कामकाज करणेत येत आहे. याव्यतिरिक्त शासन स्तरावरील पत्रव्यवहाराच्या नोंदी घेऊन त्याची माहिती प्रशासनास व संबंधितांना वेळावेळी व आवश्यकतेनुसार उपलब्ध करून देणेत आहे.

अभिलेख कक्ष

या विभागमार्फत संस्थानचे विविध रेकॉर्ड, फाईल्स, दस्तऐवज शासकीय नियमानुसार अ, ब, क व ड प्रकारात जतन करून ठेवणेत येतात. तसेच महत्वाचे कागदपत्रांचे स्कॅनिंग करून डिजीटल पध्दतीने जतन करणेचे काम सुरु करणेत आलेले आहे. कागदपत्रे जतन करणेसाठी आवश्यक ती उपाययोजना करणेत आलेली आहे. तसेच संस्थानच्या विविध विभागांच्या निरुपयोगी, खराब वस्तू / साहित्य ई-निविदा मागवून उच्चतम दर देऊ केलेल्या निविदाधारकांस विक्री करणेत येते. गेल्या ०३ अहवाल वर्षामध्ये विविध निरुपयोगी साहित्य विक्री पोटी प्राप्त झालेल्या रक्कमेचा तपशील खालीलप्रमाणे :-

अ.नं.	कालावधी (वर्ष)	रक्कम रु.
०१	सन २०१६-१७	३२,६८,७९९/-
०२	सन २०१७-१८	३६,८१,७२२/-
०३	सन २०१८-१९	४५,१३,७४६/-

ध्वनीक्षेपण अँड टेलिफोन विभाग

ध्वनीक्षेपण विभागामार्फत श्री साईबाबांचे समाधी मंदिरात होणा-या चारही आरत्या व इतर दैनंदिन कार्यक्रमांसाठी साऊंड सिस्टिम व्यवस्था केली जाते. तसेच मंदिरातील लाईव्ह ऑडिओ प्रक्षेपण समाधी मंदिर, मंदिर परिसर, दर्शन रांग हॉल्स, सर्व भक्तनिवासस्थाने, श्री साईप्रसादालय, संस्थानचे अधिकृत संकेतस्थळावर केले जाते. तसेच मंदिरातील चारही आरतींचा ऑडिओ शिर्डी एफएम रेडिओ केंद्रावरुन प्रसारीत करणेत येत आहे. तसेच गर्दींचे वेळी साईभक्त, लहान मुले हरवतात-सापडतात, काहींचे सामान-चीजवस्तू गहाळ होतात त्याचे ध्वनीप्रक्षेपण करणेकामी मंदिर परिसरात सुचना केंद्र कार्यान्वित करणेत आलेले आहे. याव्यतिरिक्त संस्थानमार्फत आयोजित सर्व सांस्कृतिक व इतर व्यासपीठ कार्यक्रमांसाठी साऊंड सिस्टिम व्यवस्था उपलब्ध करून दिली जाते.

टेलिफोन विभागांतर्गत, विश्वस्तव्यवस्थेचे दैनंदिन कार्यालयीन कामकाज पार पाडणेसाठी मंदिर व संस्थान परिसरात असलेली विविध कार्यालये अत्याधुनिक अशा डिजीटल अंतर्गत दूरध्वनी यंत्रणेव्वारे एकमेकांशी जोडण्यात आलेली आहेत. संस्थानला साधारणत: प्रतिदिनी २००० ते २५०० येणारे दूरध्वनी कॉल्स व संस्थानकडून केले जाणारे साधारणत: ७०० ते ८०० दूरध्वनी कॉल्स नियंत्रित करणेसाठी तसेच भक्तांचे सुविधेसाठी २४x७ कार्यान्वीत असणारा ऑपरेटर कक्ष स्वतंत्ररित्या कार्यान्वीत करणेत आलेला आहे. तसेच मा.व्यवस्थापन समिती, अधिकारी व इतर कर्मचारी वर्ग यांचेमध्ये कामकाजाचा समन्वय राहावा, संबंधित अधिकारी/कर्मचारी यांचेशी त्वरीत संपर्क साधून तातडीने कामे व्हावीत या दृष्टीने भ्रमणदूरध्वनी योजना (Group Mobile System) कार्यान्वीत करण्यात आलेली आहे.

सीसीटीव्ही कक्ष

मंदिर व मंदिर परिसरात भक्तांचे सुरक्षेसाठी व आपत्कालीन परिस्थितीत तात्काळ उपाययोजना करता यावी म्हणून सीसीटीव्ही यंत्रणा कार्यान्वीत करणेत आलेली आहे. या यंत्रणेत १२ पीटीझेड कॅमे-यासह एकुण १०१ सीसीटीव्ही कॅमे बसविणेत आलेले आहेत. याची दुरुस्ती व देखभाल या विभागामार्फत पाहिली जाते. याव्यतिरिक्त श्रीं चे दर्शनाकरीता येणारे दैनंदिन भक्तांची संख्या मिळणेकामी दर्शनरांगेत People Counting CCTV यंत्रणा कार्यान्वीत करणेत आलेली आहे. या सीसीटीव्ही यंत्रणाचा मुख्य नियंत्रण कक्ष मंदिर परिसरातील गुरुस्थान समोरील इमारतीत तयार करणेत आलेला असून, हा नियंत्रण कक्ष २४ तास कार्यान्वीत ठेवणेत आलेला आहे. तसेच सीसीटीव्ही कक्षामार्फत महत्वाचे कार्यक्रमाचे, प्रसंगाचे, बैठकांचे फोटोग्राफी व व्हिडिओ शूटींग केले जाते. श्रींचे दर्शन Digitalization यंत्रणा पुर्णत: कार्यान्वित झाल्याने साईभक्तांसाठी संस्थान व परिसरात श्रींचे लाईव्ह दर्शन घेणे सुलभ झाले आहे.

विधी विभाग

विधी विभागामार्फत संस्थानच्या विविध न्यायालयातील दाव्यांचे कामकाज पहाणे, विविध विभागांना कराव्या लागणाऱ्या करारांचे मसुदे तयार करून देणे, तपासून देणे, भक्तांना सोयी-सुविधा उपलब्ध करून देणेसाठी संस्थान परिसरातील उपलब्ध असलेले दुकान गाळे लिलाव पध्दतीने भाडे तत्वावर उपलब्ध करणे आदि कामे केली जातात.

याव्यतिरिक्त विधी विभागामार्फत, विविध न्यायालयांपुढे संस्थानने दाखल केलेले १२ व संस्थान विश्व दाखल झालेले ६८ दावे असे एकूण ८० न्यायालयीन दाव्यांचे कामकाजाबाबत संस्थान वकिलांशी समन्वय साधून कार्यवाही सुरु आहे.

मालमत्ता विभाग

संस्थान मालकीचे जंगम व स्थावर मालमत्तेचे जतन व संरक्षण व्हावे, संस्थान व्यवस्थापनास विकास कामांचे दृष्टीने आवश्यक जमिनीचे संपादन करता यावे, जमीन महसूल विषयक बाबींमध्ये सुसूत्रीकरण व्हावे म्हणून जमीन महसूल विषयक कामे एकत्रित करून स्वतंत्र मालमत्ता विभाग कार्यरत करणेत आला. सध्या या विभागामार्फत जमीन महसुलासह भूसंपादन व जमीन खरेदी विषयक सर्व कामे पार पाडली जात आहेत.

४१

अहवाल सालातील ठळक बाबी

४३

०१. मा. व्यवस्थापन समितीने श्री साईबाबा समाधी शताब्दी महोत्सवाचे निमित्ताने दिनांक २५ फेब्रुवारी, २०१७ रोजीचे सभेत, श्री क्षेत्र गजानन महाराज शेगांवचे धर्तीवर श्री क्षेत्र शिर्डी येथेही सेवेकरी सेवा सुरु करणेचा निर्णय घेतलेला होता. या योजनेअंतर्गत सहभाग घेणारे सेवेकरी यांना साईसेवक म्हणून संबोधणेत येते. दिनांक २९ जुलै, २०१७ रोजी प्रत्यक्ष या साईसेवक योजनेस प्रारंभ करणेत आला. या योजनेत २१ साईसेवक यांचा ०१ गट याप्रमाणे दर मंगळवार ते सोमवार असा १० गटांना सेवेचा कालावधी नेमून देणेत येत आहे. साईसेवकांना संस्थानमार्फत विनामुल्य निवास, भोजन व दर्शन/आरती व्यवस्था आदि सुविधा देणेत येत आहेत. तसेच या साईसेवक योजनेतील व्यक्तींसाठी एक वर्षांचा जनता अपघात विमा संरक्षण घेण्यात आले आहे.
०२. कामगार विभागामार्फत साईसेवक या योजनेत अहवाल सालात ५९७ गटातील १२,०१७ साईसेवकांनी मंदिर परिसरासह प्रसादालय, कॅन्टीन, प्रकाशने, संरक्षण, रुग्णालये, बुंदीप्रसाद / उदीप्रसाद वाटप, भक्तांना पिण्याचे पाणी वाटप इत्यादी ठिकाणी / विभागात श्री साई सेवेचा लाभ घेतला आहे.
०३. जनसंपर्क विभाग व इतर निवासस्थाने विभागामार्फत वितरित करणेत येणारे विनाशिफारस सशुल्क दर्शन पास सुविधेचा १६,७७,५९६ भक्तांनी व सशुल्क आरती पास सुविधेचा २,१५,९५३ भक्तांनी लाभ घेतला. त्यापासून संस्थानला अनुक्रमे रु. ३३,५५,१९,२००/- व रु. ९,८४,५६,८००/- उत्पन्न मिळाले.
०४. संस्थानचे अधिकृत संकेतस्थळावरून (ऑनलाईन पद्धतीने) वितरित करणेत येणारे सशुल्क दर्शन पास सुविधेचा ६,१७,२५६ भक्तांनी व सशुल्क आरती पास सुविधेचा २,११,६१० भक्तांनी लाभ घेतला. त्यापासून संस्थानला अनुक्रमे रु. १२,३४,५१,२००/- व रु. ९,५१,४९,६००/- उत्पन्न मिळाले.
०५. जनसंपर्क कार्यालयामार्फत मा.शासनाच्या माहिती व जनसंपर्क संचालनालय विविध विभागांच्या विकास प्रकल्पांच्या / साहित्य खरेदीच्या जाहिर निविदा सूचना स्वरूपातील १६१ जाहिराती यांचे माध्यमातून प्रसिद्धी देणेत आल्या. तसेच संस्थान मालकीचे हेलीपोर्टवर ३८ वेळेस हेलीकॉप्टर लॅण्डींगकरीता सशुल्क परवानगी देणेत आली.
०६. भक्तांकरीता श्री साई सत्यव्रत (सत्यनारायण) पूजा व श्री साई अभिषेक पूजा यांचे ऑनलाईन तिकीट बुकींग दिनांक ०१ जून, २०१७ पासून सुरु करणेत आली आहे. अहवाल सालात श्री साई सत्यव्रत (सत्यनारायण) महापूजेचा ६४,८१२ भक्तांनी व श्री साई अभिषेक पूजेचा १९,७५९ भक्तांनी लाभ घेतला.

०७. संतकवी श्री दासगणू महाराजांची दि.०५ डिसेंबर २०१८ रोजी पुण्यतिथी तसेच दि.१७ जानेवारी २०१९ रोजी जन्मतिथी साजरी करण्यात आली. यावेळी श्री समाधी मंदिराचे स्टेजवर संस्थान पुजारी यांचेमार्फत ग्रामस्थ व साईभक्त यांचेकडून सामुहिक स्तवनमंजिरी वाचनपाठ संपन्न झाला.
०८. श्री साईसच्चरित पारायण सोहळा दिनांक १६ ऑगस्ट २०१८ ते दि.२३ ऑगस्ट २०१८ अखेर साजरा करणेत आला.
०९. दिनांक ३१ डिसेंबर, २०१८ रोजी शिर्डी महोत्सव-२०१८ साजरा करणेत येऊन, नाताळ व नववर्षांभाच्या दिवशी श्री साईचे दर्शनासाठी होणाऱ्या अलोट गर्दीचा विचार करून, गतवर्षी प्रमाणेच दिनांक ३१ डिसेंबर, २०१८ रोजी श्री साईचे समाधी मंदिर दर्शनासाठी रात्रभर खुले ठेवणेत आले होते.
१०. संरक्षण विभागामार्फत बिनधनी रोख रक्कम रु. २,५०,६७५/- व रु. ९,३३,४४३/- किंमतीच्या बिनधनी वस्तू (सोने, चांदी, घडयाळे, मोबाइल्स, कॅमेरे, इत्यादी) तसेच परकीय चलन लेखाशाखेकडे जमा करणेत आलेले आहे.
११. अहवाल सालात ज्या साईभक्तांचे पैसे हरवले, चोरीला गेले अशा भक्तांना संरक्षण विभागामार्फत भक्त मदत फंडातून भक्ताचे स्वस्थळी पोहचण्यासाठी प्रवास तिकीट, नाष्टा, जेवण इ. करिता रु.१,२०,२४८/- प्रवास भाडे रक्कमेची मदत दिली आहे.
१२. संस्थानचे साईप्रसाद निवासस्थान अंतर्गत साईनिवास अतिथीगृह, द्वारावती भक्तनिवास, साईआश्रम भक्तनिवास व साई धर्मशाळा विभाग या निवासस्थान इमारतीस सन २०१५ मध्ये प्राप्त झालेल्या ISO-९००१:२०१५ या मानांकनांचे नुतनीकरण होऊन, दिनांक १५ ऑगष्ट, २०२१ पर्यंत मुदतवाढ मिळालेली आहे.
१३. बगीचा विभागामार्फत अहवाल सालातील तीनही उत्सवात तसेच गुढीपाडवा, श्री दत्त जयंती, दीपावली, नववर्षांभ इत्यादी उत्सवानिमित्त साईभक्तांकडून समाधी मंदिर व परिसरात देणगीदाखल फुलांची सजावट करणेत आली.
१४. बगीचा विभागामार्फत सन २०१८-१९ श्री साईबाबा समाधी शताब्दी महोत्सवानिमित्त मंदिर व मंदिर परिसरात दर गुरुवारी सुशोभित फुलांची सजावट भक्तांनी याकामी देणगी दाखल दिलेल्या रक्कमेतून करणेत आली.
१५. महाराष्ट्र शासनाने वन महोत्सवांतर्गत वृक्षारोपण कार्यक्रम संपूर्ण राज्यात राबविला होता, या वृक्षारोपण कार्यक्रमांतर्गत संस्थान व्यवस्थापनामार्फत संस्थान मालकीच्या जमिनींमध्ये माहे जुलै, २०१८ मध्ये मोठ्या प्रमाणावर वृक्षारोपण कार्यक्रम राबविणेत आला.

१६. श्री साईंचे समाधीवर भक्तांकडून अर्पण केलेल्या फुलांचे हार, गुच्छ इत्यादीपासून उपलब्ध होणारे गुलाब, झेंडू, गुलछडी या अनेक प्रकारचे निर्माल्य फुलांपासून साई व्दारकामाई सुवासिक गुलाब अगरबत्ती तयार करणेसाठी स्थानिक स्तरावरील महिला बचत गटामार्फत योजना राबविणेत आली.
१७. वाहन विभागामार्फत विशेषतः दक्षिण भारतातील भक्तांचे सुविधेसाठी शिर्डी - नगरसूल रेल्वे स्टेशन - शिर्डी अशी बससेवा नाममात्र शुल्क आकारून उपलब्ध करून देणेत आलेली आहे. तसेच ग्रामिण भागातील गरीब व गरजू रुणांना मोफत वैद्यकिय उपचार व औषधसेवा देणेकरिता वैद्यकिय पथकासाठी मोबाईल मेडीकल व्हॅन उपलब्ध करून देण्यात येत आहे.
१८. मेकॅनिकल विभागामार्फत द्वारावती भक्तनिवास मधील जुने स्प्लिट ए.सी. बायबॅक करून नविन खरेदी करणे, श्री साईनिवास अतिथीगृह इमारतीस लिफ्ट बसविणे, आटा मळणी मशिन खरेदी करणे, श्री साईबाबा व श्री साईनाथ हॉस्पीटल करिता E.T.P. Plant उभारणी करणे आदि कामे मा.व्यवस्थापन समितीने घेतलेल्या निर्णयानुसार पूर्ण करणेत आलेली आहेत.
१९. साईभक्तांकडून श्रीं चे आरतीसाठी वापरणेत येणारे वस्त्र देणगी स्वरूपात मोठ्या प्रमाणात प्राप्त होत असतात व यामध्ये दिवसें-दिवस वाढही होत आहे. त्यामुळे सर्व साईभक्तांना समान संधी प्राप्त व्हावी म्हणून लेखाशाखेमार्फत या वस्त्रांचा ड्रॉ पृष्ठदतीने सोडत काढणेत येऊन, ज्या भक्तांनी वस्ते दिलेली आहेत अशा निवड झालेल्या भक्तांची नांवे संस्थानचे अधिकृत संकेतस्थळावर प्रसिद्ध करणेत येत आहेत.
२०. लेखाशाखेमार्फत मंदिर व मंदिर परिसरात अपघात होऊन भक्तांचे नुकसान झालेनंतर त्यांना नुकसान भरपाई देता यावी म्हणून दरवर्षी २५ साईभक्तांकरीता अपघाती / घातपाती विमा संरक्षण घेणेत येत आहे.
२१. दिनांक ०१ जानेवारी, २०१७ पासून प्रसादालयातील अन्नदान (प्रसाद भोजन) सुविधा सर्व भक्तांसाठी विनामुल्य (मोफत) सुरु करणेत आलेली आहे.
२२. श्री साई प्रसादालयात अनेक भक्त अन्नदान करणेची इच्छा व्यक्त करतात. अशा इच्छुक भक्तांसाठी मोफत प्रसाद भोजन योजनेअंतर्गत उत्सव कालावधीतील एका दिवसासाठी रु. ८ लाख मात्र व वर्षातील उर्वरीत प्रति दिवसांसाठी रु. ४ लाख मात्र देणगी रक्कम भरून अन्नदान करणेची सुविधा उपलब्ध करून देणेत आलेली आहे.

४७

इतर उपक्रम - रुग्णालये

५

अधिनियमातील कलम १७ व २१ मधील तरतुदीस अनुसरुन, विश्वस्तव्यवस्थेच्या ध्येय-धोरणांशी सुसंगत राहून, संस्थानने श्री साईबाबांची शिकवण व बाबांनी त्यांचे हयातीत गरीब व गरजूंची केलेली रुग्णसेवा लक्षात घेऊन बाबांचा रुग्णसेवेचा वारसा पुढे चालू ठेवण्यासाठी शिर्डी व परिसरातील ग्रामीण भागातील सर्वसामान्य, गोर-गरीब जनतेला वैद्यकीय सेवा उपलब्ध व्हाव्यात यासाठी श्री साईनाथ रुग्णालय तसेच गंभीर आजारावरील उच्च दर्जाचे उपचारांचे सोयीसाठी श्री साईबाबा सुपर स्पेशलिटी हॉस्पीटल सुरु केलेले आहे. त्यांची थोडक्यात माहिती पुढीलप्रमाणे :-

श्री साईनाथ रुग्णालय, शिर्डी**SHRI SAINATH HOSPITAL**

गरीब व गरजू रुग्णांची सेवा हे बाबांच्या शिकवणीतले एक मोठे तत्वज्ञान आहे आणि त्यालाच अनुसरुन श्री साईबाबा संस्थान, शिर्डी ने सन १९६४ साली “ श्री साईनाथ रुग्णालय ” सुरु केले आहे.

शिर्डी व शिर्डी शहराच्या जवळपास चांगली वैद्यकीय सेवा उपलब्ध नव्हती. श्री साईनाथ रुग्णालयामुळे अशी वैद्यकीय गरज पूर्ण करण्यात आली आहे. सर्व प्रकारच्या गरजू रुग्णांसाठी दिनांक ०१ जानेवारी, २०१७ पासून विनामुल्य वैद्यकीय सेवा उपलब्ध करून देणेत आलेली आहे. सध्या रुग्णालयात विविध विभागांतर्गत ३०० खाटा उपलब्ध असून, यामध्ये ०८ खाटांच्या अतिदक्षता विभागाचाही समावेश आहे. तसेच ०२ सुसज्ज ऑपरेशन थिएटरची सुविधा उपलब्ध करून देणेत आली आहे.

(०१) रुग्णालयातील सेवा

या अत्याधुनिक तंत्रज्ञान व उपकरणाने सुसज्ज असे रुग्णालयात बाह्यरुग्ण, अंतरुग्ण, अतिदक्षता, शस्त्रक्रिया, क्ष-किरण, सोनोग्राफी, प्रयोगशाळा आदि विभागांमार्फत गरजू रुग्णांना विविध सेवा अत्यल्प दरात पुरविल्या जातात. मंदिर परिसरातील भक्तांच्या सोयीसाठी मंदिर परिसरामध्ये कायमस्वरूपी प्रथमोपचार केंद्र असून तेथेही प्राथमिक उपचार करणेत येतात. गेल्या ०३ वर्षात रुग्णालयात विविध आजारांवर उपचार घेणाऱ्या रुग्णांची संख्या खालीलप्रमाणे :-

अ.नं.	उपविभागाचे नांव	उपचारार्थी रुग्णांची संख्या			
		अहवाल वर्ष -	सन २०१६-१७	सन २०१७-१८	सन २०१८-१९
०१	बाह्यरुग्ण विभाग		३,१४,८१२	३,४०,४५७	३,६१,९६७
०२	अंतरुग्ण विभाग		१३,५६०	१५,९४५	१५,६२३
०३	शस्त्रक्रिया विभाग		९,१८५	१०,९३१	१२,२६७
०४	क्ष-किरण फोटो (एक्स-रे)		२४,१९६	२५,८८७	२४,०८६
०५	सोनोग्राफी चाचणी		४,७३०	८,०३६	६,६३१
०६	प्रयोगशाळा चाचणी (रक्त/लघवी)		६४,४१८	६५,२११	६३,२४५
०७	ई.सी.जी. विभाग		१६,८४४	२२,५०३	२०,६४५
०८	दंतरोग विभाग रुग्ण		५,२५३	४,७२२	६,६९१
०९	प्रथमोपचार केंद्र - मंदिर परिसर		७०,८८१	६८,५१३	७४,५६६
१०	आय.सी.टी.सी. विभाग		४,७८३	४,६१८	४,४५४
११	डॉट सेंटर (TB) विभाग		१४५	१४८	२०८

श्री साईनाथ रुग्णालयात सर्वांसाठी संपूर्ण वैद्यकीय उपचार विनामुल्य (मोफत) केले जातात. तसेच रुग्णांच्या तातडीच्या सेवेसाठी वाजवी व अल्पदरात २४ तास रुग्णवाहिका व शववाहिका उपलब्ध करून देणेत आलेली आहे.

(०२) डायबेटीक केअर सेंटर

श्री साईनाथ रुग्णालयात नव्याने माहे नोव्हेंबर, २०१२ पासून डायबेटीक केअर सेंटर कार्यान्वित करणेत आलेले आहे. या डायबेटीक केअर सेंटरमध्ये प्रत्येक आठवड्याच्या बुधवारी एक दिवस डायबेटीस रुग्णांना निदान व औषधोपचाराचे मार्गदर्शन केले जाते. अहवाल सालात १०,३०७ रुग्णांनी या सुविधेचा लाभ घेतला आहे.

(०३) फिरता दवाखाना

श्री साईनाथ रुग्णालयामार्फत शिर्डी पंचक्रोशीतील ग्रामीण भागातील १६ गावांमध्ये फिरते वैद्यकीय पथक पाठविण्यात येऊन अहवाल सालात एकुण १५,३०० रुग्णांची मोफत वैद्यकीय तपासणी करण्यात येऊन औषधोपचाराचा लाभ घेतलेला आहे.

रुग्णालयामार्फत शिर्डी येथील वृद्धाश्रमातील रुग्णांना विनामुल्य वैद्यकीय सेवा उपलब्ध करून दिली जाते. श्री रामनवमी उत्सव काळात शिर्डी - नाशिक या रस्त्यावर पालखीतील पदयात्री साईभक्तांना फिरते वैद्यकीय पथकामार्फत वैद्यकीय सेवा उपलब्ध करून दिली जाते.

(०४) श्री साईनाथ रक्तपेढी

श्री साईनाथ रुग्णालयाबरोबरच रुग्णसेवेसाठी आधुनिक व अतिशय सुसज्ज अशी श्री साईनाथ रक्तपेढी कार्यरत आहे. सदर रक्तपेढीमार्फत अहमदनगर तसेच आसपासच्या जिल्ह्यातील विविध रुग्णालयांना सेवा पुरविली जाते. शिर्डीमध्ये 'रक्तदान एक चळवळ' उभी राहावी या दृष्टीकोणातून मंदिर परिसरात रक्तपेढीमार्फत रक्तदात्यांसाठी रक्तसंकलन केंद्र सुरु केले आहे.

या रक्तपेढीमध्ये आधुनिक पद्धतीने रक्ताची साठवण करून गरजू रुग्णांना ते वाजवी दरात त्वरीत उपलब्ध करून दिले जाते. रक्तदानासारख्या महत्वाच्या दानाविषयी लोकांना जागृत करून रक्तपेढीने अहवाल सालात एकूण ११,३१३ पिशव्या रक्त जमा करून रुग्णांना उपलब्ध करून देणेत आले आहे.

अहवाल सालात श्री साईनाथ रक्तपेढी मार्फत मंदिर परिसरात २४८ रक्तदान शिबीरांचे आयोजन करण्यात येऊन ७,४९८ रक्त पिशव्या जमा झालेल्या आहेत. याव्यतिरिक्त परिसरातील रक्तपेढयांशी संपर्क साधून, त्यांचे सक्रीय सहभागाने माहे मे, २०१८ ते मार्च, २०१९ या कालावधीत एकूण १८,१८५ पिशव्या रक्त जमा करणेत आले.

(०५) वैद्यकीय शिबीरांचे आयोजन

अहवाल सालात, खाली नमुद केलेप्रमाणे विविध वैद्यकीय शिबीरांचे यशस्वीरित्या आयोजन करणेत आले :-

अ.नं.	शिबीराचे नांव	शिबीर कालावधी	लाभार्थी रुग्ण संख्या
०१	कान, नाक, घसा शस्त्रक्रिया व श्रवणयंत्र वाटप शिबीर	०१.०६.२०१८ ते ०८.०६.२०१८	एकूण शस्त्रक्रिया - ७५ श्रवणयंत्र वाटप - ४७१
०२	किडनी स्टोन शिबीर	२९.०८.२०१८ ते ०३.०९.२०१८	एकूण रुग्ण - ११९ पैकी लेझार उपचार - ५० दुर्बिणीद्वारे शस्त्रक्रिया - ६९

वरील सर्व शिबीरांमध्ये संस्थानचे वैद्यकीय अधिकारी, तांत्रिक कर्मचारी तसेच बाहेरील तज्ज मानद डॉक्टर्सकडून आवश्यकतेनुसार सर्व सहाय्य दिले जाते. शिबीरांमध्ये उपचार करण्यात येणाऱ्या रुग्णांकडून कोणत्याही प्रकारचे शुल्क न आकारता त्यांना संपूर्ण वैद्यकीय सेवा, निवास व जेवणाची व्यवस्था विनामूल्य पुरविली जाते.

(०६) वैद्यकीय आर्थिक मदत व धर्मादाय सेवा

गरीब आणि गरजू रुणांना भारतातील धर्मादाय संस्थांनी, निमशासकीय किंवा शासकीय संस्थांनी, सार्वजनिक संस्थांनी, सहकारी संस्थांनी चालविलेल्या रुणालयात शस्त्रक्रिया केल्यास / उपचार घेतल्यास एकूण खर्चाच्या १५ टक्के किंवा जास्तीत जास्त रु. २५,०००/- मात्र मदत रुणालयाचे नावे डिमांड ड्राफ्टब्दारे / आरटीजीसएसब्दारे पाठविली जाते. खाली नमूद केलेल्या शस्त्रक्रियांसाठी / आजारावरील उपचारांसाठी संस्थान व्यवस्थापनामार्फत वैद्यकीय आर्थिक मदत (वैद्यकीय अनुदान) दिले जाते :

०१.	हृदयशस्त्रक्रिया व नंतरचे उपचार	०२.	किडनी डायलेसिस, प्रत्यारोपन व नंतरचे उपचार
०३.	मेंदुची शस्त्रक्रिया व नंतरचे उपचार	०४.	रक्तासंबंधीचे आजार (उदा. हिमोफिलिया, थॅलेसेमिया)
०५.	कर्करोग शस्त्रक्रिया व नंतरचे उपचार	०६.	मणका शस्त्रक्रिया व नंतरचे उपचार
०७.	जी.बी.एस. (Guillain Barre Syndrome)	०८.	कॉक्लीअर इम्प्लांट (Cochlear Implant)

गेल्या ०३ अहवाल सालात गरजू रुणांना उपलब्ध करून देणेत आलेल्या वैद्यकीय अनुदान रक्कमेचा व लाभार्थी रुणांचा गोषवारा खालीलप्रमाणे :

अ.नं.	आर्थिक वर्ष	अनुदान लाभार्थी रुण संख्या	अनुदान वाटपाची रक्कम रु.
०१	सन २०१६-२०१७	८३४	२,००,१५,९३२/-
०२	सन २०१७-२०१८	४३०	१,०२,८३,३०२/-
०३	सन २०१८-२०१९	७१०	१,६७,८०,२५०/-

तसेच मा. व्यवस्थापन समितीचे निर्णयानुसार, दिनांक ०१ जानेवारी, २०१७ पासून श्री साईनाथ रुणालयात वैद्यकीय उपचार घेणारे सर्व घटकातील गरजू रुणांसाठी विनामुल्य (मोफत) वैद्यकीय उपचार सुरु करणेत आले आहेत. विनामुल्य (मोफत) वैद्यकीय उपचारापोटी झालेल्या खर्चाचा मागील तीन वर्षांचा गोषवारा खालीलप्रमाणे :-

अ.नं.	वर्ष	रुण संख्या	रुणांवर उपचारापोटी खर्च झालेली रक्कम रु.
०१	सन २०१६-१७ (दि.०१/०१/२०१७ ते दि.३१/०३/२०१७)	९६,२६५	६९,४६,९०९/-
०२	सन २०१७-२०१८	३,५६,४०२	३,३२,८१,७२६/-
०३	सन २०१८-२०१९	३,७७,५९०	८,२१,३८,८४४/-

श्री साईबाबा हॉस्पीटल (सुपर स्पेशालिटी), शिर्डी**SHRI SAIBABA HOSPITAL (SUPER SPECIALITY)**

शिर्डी व शिर्डी परिसरातील ग्रामीण भागातील गरीब व गरजू रुग्णांना गंभीर आजार तसेच इतर तपासण्यांसाठी मुंबई, पुणे, नाशिक इत्यादी शहराच्या ठिकाणी जाऊन उपचार घ्यावे लागत असत. या गरीब व गरजू रुग्णांना उच्च दर्जाच्या वैद्यकिय सेवा-सुविधा शिर्डीमध्ये उपलब्ध व्हाव्यात या उदात हेतूने मा. व्यवस्थापन समितीने माहे मे, २००६ पासून श्री साईबाबा सुपर स्पेशालिटी हॉस्पीटल सुरु केलेले आहे. या रुग्णालयाविषयी थोडक्यात माहिती खालीलप्रमाणे :-

०१. रुग्णालयाची क्षमता

यापैकी ०१.	हृदयरोग अतिदक्षता विभाग	:	२५९ बेड्स्
०२.	सामान्य अतिदक्षता विभाग	:	११ बेड्स्
०३.	सर्जिकल अतिदक्षता विभाग	:	०७ बेड्स्
०४.	हृदयरोग रिकवरी वार्ड अतिदक्षता युनिट - I	:	२० बेड्स्
०५.	हृदयरोग रिकवरी वार्ड युनिट - II	:	१० बेड्स्
०६.	हृदयरोग रिकवरी वार्ड (Cardiac Ward)	:	३७ बेड्स्
०७.	हृदयरोग रिकवरी वार्ड (CVTS Ward)	:	३४ बेड्स्
०८.	निम्न खाजगी कक्ष (MSW)	:	३७ बेड्स्
०९.	वातानुकूलीत खाजगी कक्ष	:	०८ बेड्स्
१०.	डिलक्स रूम्स	:	०५ बेड्स्
११.	सामान्य कक्ष (महिला)	:	२८ बेड्स्
१२.	ट्रीन शेअरिंग बेड्स्	:	३७ बेड्स्
१३.	कॅज्युअल्टी इमर्जन्सी केअर	:	१० बेड्स्

०२. विविध शास्त्रक्रियेसाठी सुविधा

०१.	हृदय शास्त्रक्रिया कक्ष	-	०२
०२.	अस्थिरोग शास्त्रक्रिया कक्ष	-	०१
०३.	सामान्य शास्त्रक्रिया कक्ष	-	०२
०४.	न्युरो सर्जरी व ट्रॉमॅटॉलॉजी कक्ष	-	०२

०३. रुग्णालयात उपलब्ध असणाऱ्या सुविधा :

०१.	रेडिओलॉजी विभाग	०२.	पॅथॉलॉजी विभाग
०३.	डायग्नोस्टिक्स विभाग	०४.	रक्तपेढी
०५.	मध्यवर्ती ऑक्सिजन वायुप्रवर्ता यंत्रणा	०६.	लांड्री
०७.	मध्यवर्ती वायु व सक्षण सुविधा	०८.	बायोमेडिकल इंजिनिअरिंग विभाग
०९.	सोलर वॉटर हिटींग यंत्रणा		
१०.	काही विशिष्ट विभागांसाठी मध्यवर्ती वातानुकूलन यंत्रणा		

०४. रुग्णालयात उपलब्ध असणाऱ्या रोग निदान चाचण्या व उपचार सेवा :

०१.	कार्डिओलॉजी	०२.	कार्डिओ-थोरेसिक सर्जरी
०३.	न्युरो सर्जरी - ट्रॉमॅटॉलॉजी	०४.	युरॉलॉजी
०५.	नेफ्रॉलॉजी - डायलेसिस	०६.	एडव्हान्सड ऑर्थोपेडिक्स
०७.	जनरल मेडिसिन	०८.	जनरल सर्जरी
०९.	3 Tesla MRI Machine	१०.	128 Slice CT Scan Machine

०५. गेल्या ०३ अहवाल सालात श्री साईबाबा हॉस्पीटलमध्ये उपचार घेतलेल्या रुग्णांची संख्या :

अ.नं.	विभाग / उपचार	रुग्णांची संख्या			
		अहवाल वर्ष -	२०१६-१७	२०१७-१८	२०१८-१९
०१	बाह्यरुग्ण विभाग		१,३९,९१८	१,६२,९२७	१,७२,९१८
०२	अंतरुग्ण विभाग		१२,९५८	१३,२६७	१३,१५९
०३	विविध प्रकारच्या तपासण्या (MRI, CT Scan, X-Ray, USG, 2D Echo, TMT, Lab, डायलेसिस, ECG, TEE इ.)		४,१४,१५२	४,३०,६६२	४,६१,७३६
०४	सी.व्ही.टी.एस. (बायपास, आय.सी.आर., एम.व्ही.आर., डी.व्ही.आर, ए.व्ही.आर., बी.टी. शन्ट, पी.डी.ए., ए.व्ही.एफ., टी.ओ.एफ इ.)		१,३२४	१,४१३	१,४१६
०५	हृदयरोग – अँजिओग्राफी		३,२८३	३,४७३	२,८२४
०६	हृदयरोग – अँजिओप्लास्टी		१,४०९	१,३८३	१,१४४
०७	हृदयरोग - बी.एम.व्ही व इतर		४१५	४१४	३१६
०८	पीडीए/एएसडी/व्हीएसडी/टिपीएम इत्यादी		२४८	२६०	२१६

अ.नं.	विभाग / उपचार	रुग्णांची संख्या			
		अहवाल वर्ष -	२०१६-१७	२०१७-१८	२०१८-१९
०९	न्युरो सर्जरी		५४१	६८०	८२२
१०	युरो सर्जरी		४७८	५५२	६१७
११	अन्य शस्त्रक्रिया (ऑर्थोपेडिक्स, जनरल सर्जरी, दंतरोग, ईएनटी, प्लॉस्टिक सर्जरी, नॅफ्रॉलॉजिस्ट)		२,३८१	२,३६९	२,४९९

०६. रुग्णालयासाठी औषधे व इतर आवश्यक साहित्य :

श्री साईनाथ व श्री साईबाबा या दोन्ही रुग्णालयांसाठी रुग्णांच्या रोगनिदान व उपचारांसाठी आवश्यक असलेली औषधे, उपकरणे आदि साहित्य खेरेदीसाठी मध्यवर्ती औषध भांडार स्थापन करण्यात आलेले आहे. अहवाल सालात, अंदाजे पूर्णांकित रक्कम रु. ३३.४१ कोटी मात्रची मशिनरी, औषधे, सर्जिकल इन्स्ट्रुमेंट्स, फर्निचर, लिनन व इतर आवश्यक वैद्यकिय उपकरणे व साहित्य आदि उपलब्ध करून देण्यात आलेले आहे.

तसेच दोन्ही रुग्णालयाकडील रुग्णांचे कपडे व इतर लिनन स्वच्छ करणे, धुणे व इस्त्री करणे यासाठी स्वतंत्र लॉन्ड्रीची व्यवस्था करण्यात आली आहे.

०७. रुग्णालयाचे संगणकीकरण :

श्री साईबाबा सुपर स्पेशालिटी रुग्णालयात संगणकीय कार्यप्रणालीवरूपे रुग्णाची वैयक्तिक माहिती, बिलींग, मध्यवर्ती औषध भांडार आदि ठिकाणी सुविधा उपलब्ध करून देण्यात आलेली आहे.

तसेच रुग्णांचे रोगनिदान, उपचारपद्धती, व्हिडिओ कॉन्फरन्सींग इ. व श्री साईनाथ रुग्णालयात संगणकीय कार्यप्रणाली लवकरच कार्यान्वित करण्याचे विचाराधिन आहे.

०८. रुग्णांना वैद्यकिय उपचार बिलातील सवलतीच्या विविध योजना :

(अ) आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटकातील रुग्णांना सवलत :-

बी. पी. टी. अऱ्कट, १९५० व मा. उच्च न्यायालयाची योजना, विविध शासकीय योजना, मा. व्यवस्थापन समितीचे नियम तसेच मा. विश्वस्तांच्या शिफारशीनुसार दारिद्र्य रेषेखालील गरीब, गरजु व दुर्बल घटकातील रुग्णांच्या वैद्यकिय उपचार बिलात नियमानुसार सवलत देण्यात येत आहे. त्याचा गेल्या ०३ वर्षांचा तपशील खालीलप्रमाणे :-

अ.नं.	अहवाल वर्ष	लाभार्थी रुग्णांची संख्या	आर्थिक सवलत रु. (कोटीमध्ये)
०१	सन २०१६-२०१७	४६,१४३	७.३४
०२	सन २०१७-२०१८	५२,९८४	९.४८
०३	सन २०१८-१९	४६,७४९	९.७३

(ब) जीवनदायी योजना, शालेय आरोग्य तपासणी (NRHM) :-

सदर योजनेच्या अंतर्गत दारिद्र्य रेषेखालील, तसेच शालेय विद्यार्थी रुग्णांच्या हृदय शस्त्रक्रिया करणेत येत होत्या. माहे एप्रिल, २०१९ पासून NRHM शालेय विद्यार्थी रुग्णांचा जीवनदायी योजनेमध्ये समावेश करणेत आलेला आहे. माहे फेब्रुवारी, २०१३ पासून काही जिल्ह्यांमध्ये व माहे नोव्हेंबर, २०१३ पासून संपूर्ण महाराष्ट्रात जीवनदायी आरोग्य योजना बंद करण्यात येऊन शासनाने राजीव गांधी जीवनदायी आरोग्य योजना कार्यान्वित केली. सदर योजना राजीव गांधी जीवनदायी आरोग्य योजना सोसायटी यांच्या नियंत्रणाखाली नॅशनल इन्शुरन्स कंपनी व टी.पी.ए. कंपन्यांच्या मार्फत पूर्णतः ऑनलाईन पद्धतीने चालते. पूर्वीच्या जीवनदायी योजनेअंतर्गत लाभार्थीवर उपचार करण्यात येऊन त्यापोटी शासनाकडून खर्च परतावा येणे बाकी होता. दि. ३१.०३.२०१९ अखेर रु.३.७५ कोटी येणे प्रलंबीत आहे. विहीत पुरुतेनंतर वेळोवेळी सदर रक्कम टप्प्याटप्प्याने संस्थानला प्राप्त होत असून मागील ०३ वर्षांत प्राप्त झालेल्या रक्कमेचा तपशिल खालीलप्रमाणे:-

अ.नं.	अहवाल वर्ष	प्राप्त झालेली रक्कम रु. (कोटी)
०१	सन २०१६-१७	१२.३५
०२	सन २०१७-१८	२.९८
०३	सन २०१८-१९	--

(क) महात्मा ज्योतिबा फुले जन आरोग्य योजना (राजीव गांधी जीवनदायी आरोग्य योजना) :

शासनाच्या धोरणानुसार पूर्वीची कार्यान्वित असलेली राजीव गांधी जीवनदायी आरोग्य योजनेचे नामकरण मा. महाराष्ट्र शासनाने माहे जुलै, २०१७ पासून “ महात्मा ज्योतिबा फुले जन आरोग्य योजना ” असे केले आहे.

नवीन महात्मा ज्योतिबा फुले जन आरोग्य योजना ही आरोग्य योजना दिनांक २१ नोव्हेंबर, २०१३ पासून संपूर्ण राज्यात लागू करणेत आलेली आहे. या नवीन योजनेचे कामकाज राजीव गांधी जीवनदायी आरोग्य योजना सोसायटी यांच्या नियंत्रणाखाली, पूर्णतः ऑनलाईन पद्धतीने चालत असल्याने, सदरची योजना रुग्णांसह व्यवस्थापनास कामकाजाच्या सोयीच्या दृष्टीने अधिक सुलभ आहे. सदर योजनेचा गेल्या ०३ वर्षांचा संक्षिप्त अहवाल खाली नमुद केला आहे :-

लाभार्थी बाह्यरुग्ण (OPD) व अंतरुग्णांचा (IPD)

Free OPD & IPD Investigations

अ.नं.	तपशील	बाह्य रुग्ण		अंतरुग्ण	
		लाभार्थी संख्या	रक्कम रु.	लाभार्थी संख्या	रक्कम रु.
०१	सन २०१६-२०१७	१३,८८८	२,४६,७३,१००	५,५५४	२७,५५,०९,५०४
०२	सन २०१७-२०१८	१३,४४१	१,६०,७७,४१२	४,५६७	२९,२०,४४,८०३
०३	सन २०१८-२०१९	१२,९६७	१,६१,६७,२०३	३,९३८	२८,८२,७८,२६६

या योजनेचे कामकाज पूर्णतः संगणकीकृत पद्धतीने होत असल्याने, रुग्ण व त्यांचे नातेवाईक या योजनेबाबत समाधान व्यक्त करत आहेत. तसेच सदर योजनेचे कामकाज व्यवस्थापनास अधिक सुलभ व सोयीचे झाले आहे.

(ड) परतावा (Refund) -

मा.व्यवस्थापन समितीचे दिनांक २८ जुलै, २००७ रोजीचे सभेतील निर्णयानुसार, रुग्णांना वैद्यकिय अनुदानाचे रक्कमेचा परतावा देण्यात येतो. याबाबतची कार्यवाही रुग्णालय विभागांतर्गत असलेल्या जनसंपर्क कार्यालयामार्फत केली जाते. परताव्याचा तपशील खालीलप्रमाणे :-

अ.नं.	सन	जीवनदायी योजनेचे रुग्ण		इतर रुग्ण	
		रुग्ण संख्या	परतावा रु. (लक्ष)	रुग्ण संख्या	परतावा रु.
०१	२०१६-१७	०१	००.४५	--	--
०२	२०१७-१८	०२	००.८०	--	--
०३	२०१८-१९	--	--	--	--

इतर उपक्रम - शैक्षणिक संकुल

संस्थानच्या ध्येय-उद्देशांस अनुसरून, संस्थान व्यवस्थापनामार्फत शैक्षणिक संकुलाची स्थापना करण्यात आली आहे. हे शैक्षणिक संकुल, गांवापासून अर्धा किलोमीटर अंतरावर असलेल्या संस्थानच्या मालकीच्या नयनरम्य परिसरात आहे.

शैक्षणिक संकुलात खालील शैक्षणिक संस्थांचा समावेश आहे.

- अ) श्री साईबाबा औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था, शिर्डी.
- ब) श्री साईबाबा इंगिलिश मिडीयम स्कूल, शिर्डी.
- क) श्री साईबाबा कन्या विद्या मंदिर व कनिष्ठ महाविद्यालय, शिर्डी.
- ड) श्री साईबाबा महाविद्यालय, शिर्डी

(अ) श्री साईबाबा औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था, शिर्डी. (आय. टी. आय.)

शिर्डी व परिसरातील ग्रामीण भागातील विद्यार्थी - विद्यार्थींनीना व्यवसायाभिमुख प्रशिक्षण मिळावे व त्यांना स्वयंरोजगार उपलब्ध व्हावा यादृष्टीने संस्थान व्यवस्थापनामार्फत शिर्डी येथे औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था सुरु करणेत आलेली आहे. अहवाल सालात, औद्योगीक प्रशिक्षण संस्थेत प्रगत व प्रचलित तंत्रज्ञानावर आधारीत

अकरा व्यवसाय आहेत. तसेच प्रशिक्षण संस्थेमार्फत महाराष्ट्र राज्य ज्ञान महामंडळाचा शासनमान्य संगणक अभ्यासक्रमाचा (MS-CIT) उपक्रम चालविला जातो.

गेल्या ०३ अहवाल वर्षामध्ये या प्रशिक्षण केंद्रात प्रशिक्षण घेणाऱ्या प्रशिक्षणार्थ्यांची संख्या खालीलप्रमाणे :-

अ.नं.	तपशील	प्रशिक्षणार्थी संख्या		
		सन २०१६-१७	सन २०१७-१८	सन २०१८-१९
०१	व्यवसाय प्रशिक्षणार्थी	२२६	२७०	२७८
०२	संगणक अभ्यासक्रम प्रशिक्षणार्थी	६७	५७	४४

ठळक बाबी :

०१. सदरहू औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था ही डायरेक्टोरेट जनरल ऑफ ट्रेनिंग (DGT), कौशल्य विकास व उद्यमशीलता मंत्रालय, भारत सरकार नवी दिल्ली यांचेशी कायमस्वरूपी संलग्नता व मान्यताप्राप्त संस्था आहे.
०२. सन २०१८-१९ प्रशिक्षण वर्षासाठीचा राज्य शासनाच्या कौशल्य विकास उद्यमशीलता मंत्रालया अंतर्गत “विभागीय उत्कृष्ट औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था पुरस्कार” दि. १५ जुलै २०१९ रोजी जागतिक युवा कौशल्य दिनानिमित्त महाराष्ट्र राज्याचे मा.राज्यपाल महोदय यांचेहस्ते प्राप्त झाला.
०३. प्राचार्य, श्री साईबाबा औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था, शिर्डी यांची महाराष्ट्र राज्य व्यवसाय प्रशिक्षण परिषद, मुंबई (MSCVT) या महत्वपूर्ण परिषदेवर सदस्य म्हणून सन २०१६-२०१७ पासून पुढील ०३ वर्षांचे कालावधीसाठी मा. शासनाकडून नियुक्ती झालेली आहे. या प्रशिक्षण परिषदेमार्फत राज्यातील सर्व व्यवसायिक संस्थांना, त्यातील व्यावसायिक अभ्यासक्रमांना मान्यता देणे, संस्थांची संलग्नता, परीक्षा, प्रमाणपत्र इत्यादी बाबी हाताळणेत येतात.
०४. औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था ही संपूर्णपणे विनाअनुदानित तत्वावर चालविणेत येत असून, या संस्थेत प्रवेश घेणाऱ्या प्रशिक्षणार्थीकडून शासन नियमानुसार निश्चित केलेल्या कमाल शैक्षणिक शुल्कामध्ये मोठ्या प्रमाणात सवलत दिली जाते.
०५. प्रशिक्षण संस्थेची प्रवेश प्रक्रिया ही व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांचेव्दारा ऑनलाईन पद्धतीने शैक्षणिक गुणवत्तेवर आधारित आहे.
०६. अहवाल सालात, औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेचा एकत्रित निकाल ९८.२० टक्के लागलेला आहे.
०७. संस्थेने आजपावेतो, विविध व्यवसाय प्रशिक्षणात केंद्र शासनाचे राष्ट्रीय स्तरावर सात सर्वोत्कृष्ट संस्था पुरस्कार जिंकले आहेत.

(ब) श्री साईबाबा इंग्लिश मिडीयम स्कूल, शिर्डी.

शिर्डी व शिर्डी परिसरातील ग्रामीण भागातील मुला-मुलींना इंग्रजी माध्यमातील शिक्षणाची संधी उपलब्ध व्हावी म्हणून संस्थान व्यवस्थापनामार्फत इंग्लिश मिडीयम स्कूल सुरु करणेत आलेले आहे. या शाळेसाठी शासनाकडून कोणतीही आर्थिक मदत वा अनुदान घेतले जात नाही. विद्यार्थ्यांकडूनही शैक्षणिक शुल्क आकारातांना ते आर्थिकदृष्ट्या सर्वसामान्यांना परवडेल, असेच निश्चित करणेत आलेले आहेत.

या इंग्लिश मिडीयम स्कूल मध्ये, ज्युनिअर केजी ते इयत्ता दहावी पर्यंत वर्ग चालविले जातात. गेल्या ०३ अहवाल वर्षात या शाळेत शिक्षण घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांची संख्या खालीलप्रमाणे :

अ.नं.	अहवाल वर्ष	विद्यार्थी संख्या	विद्यार्थिनी संख्या	एकूण संख्या	एस.एस.सी.निकाल
०१	सन २०१६-२०१७	१४१८	१०७५	२४९३	९७.९६ %
०२	सन २०१७-२०१८	१४५९	११३६	२५९५	९७.१४ %
०३	सन २०१८-२०१९	१४७२	११५५	२६२७	९४.११%

ठळक बाबी :

०१. विद्यार्थ्यांची ने-आण करणेकरीता वाजवी दरामध्ये साधारणतः १४ गावांमध्ये बस सेवा उपलब्ध करून देणेत आलेली आहे.
०२. श्री साईबाबा समाधी शताब्दी वर्षांनिमित्त इंग्रजी वकृत्व स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले. याशिवाय स्वच्छता अभियान मोहिम, राष्ट्रीय रुबेला लसीकरण मोहिम राबविण्यात आली.
०३. चित्रकला इलेमेंट्री व इंटरमिजिएट या शासकीय चित्रकला परिक्षेमध्ये विद्यालयाच्या विद्यार्थीनी सहभाग घेऊन १०० टक्के निकालाची यशस्वी परंपरा कायम राखली.
०४. शाळेच्या विद्यार्थीनी डॉ. सी.व्ही. रमण वैज्ञानिक परिक्षेत सहभाग घेऊन यश संपादीत केले. तसेच जिल्हास्तरीय मराठी निबंध स्पर्धेत प्रथम क्रमांक पटकावून उल्लेखनिय कामगिरी नोंदविली.

(क-१) श्री साईबाबा कन्या विद्या मंदीर, शिर्डी.

श्री साईबाबा कन्या विद्या मंदीर, शिर्डी या शैक्षणिक संकुलात राज्य शासनाच्या निर्णयानुसार विद्यार्थीनींना इयत्ता दहावीपर्यंत मोफत शिक्षण देणेत येत असून, त्यांचेकडून कोणत्याही प्रकारचे शैक्षणिक शुल्क आकारले जात नाही. तसेच या विद्यालयासाठी शासनाकडून आर्थिक मदत वा अनुदान घेतले जात नाही.

श्री साईबाबा कन्या विद्या मंदिरमध्ये गेल्या ०३ अहवाल वर्षामध्ये शिक्षण घेत असलेल्या विद्यार्थीनीची संख्या खालील प्रमाणे :-

अ.नं.	अहवाल वर्ष	विद्यार्थिनी संख्या	एस.एस.सी. निकाल
०१	सन २०१६-२०१७	७२९	९६.१८ %
०२	सन २०१७-२०१८	७५८	९६.८९ %
०३	सन २०१८-२०१९	७४५	९०.१६ %

ठळक बाबी :-

०१. शासनाने आयोजित केलेल्या चित्रकला इलेमेंटरी परिक्षेचा निकाल ८७ टक्के तसेच इंटरमिजिएट परिक्षेचा निकाल १०० टक्के लागला आहे.
०२. श्री साईबाबा समाधी शताब्दी वर्षानिमित्त शैक्षणिक संकुलामध्ये दि. १२.१०.२०१८ रोजी जिल्हास्तरीय शालेय चित्रकला स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते. त्यामध्ये १८८ विद्यार्थीनींनी सहभाग घेतला.
०३. कन्या विद्या मंदिराने याही वर्षी जिल्हा व राज्यस्तरीय वकृत्व स्पर्धेसह, राज्यस्तरीय निबंध व काव्य लेखन स्पर्धेत घवघवीत यश मिळविले. तसेच अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलनात कवी-कट्टा या कार्यक्रमात या शाळेच्या १० विद्यार्थीनींनी कविता वाचन केले.
०४. क्रिडा क्षेत्रामध्ये श्री साईबाबा कन्या विद्या मंदिराने अहमदनगर जिल्ह्यातील अग्रगण्य शाळा म्हणून नांवलौकीक मिळविला असून, कॅरम / श्रो बॉल / मैदानी स्पर्धा ईत्यादी क्रिडा प्रकारामध्ये जिल्हास्तरीय, राज्यस्तरीय व राष्ट्रीय पातळीवर विद्यार्थीनींनी मोठे यश संपादित केले आहे.

(क-२) श्री साईबाबा कनिष्ठ महाविद्यालय, शिर्डी.

श्री साईबाबा कनिष्ठ महाविद्यालय, शिर्डी या शैक्षणिक संकुलात विद्यार्थी / विद्यार्थीनींना विज्ञान, कला व वाणिज्य या तीनही शाखेतील शिक्षण देणेत येत असून, शासन निर्णयानुसार मुलींना मोफत शिक्षण देणेत येत आहे. तसेच या कनिष्ठ महाविद्यालयासाठी शासनाकडून आर्थिक मदत वा अनुदान घेतले जात नाही. सध्या कनिष्ठ महाविद्यालय संस्थान मालकीचे साई धर्मशाळा विभागाकडील इमारतीमध्ये भरविणेत येत आहे.

श्री साईबाबा कनिष्ठ महाविद्यालयात, गेल्या ०३ अहवाल वर्षामध्ये शिक्षण घेत असलेल्या विद्यार्थ्यांची संख्या खालील प्रमाणे :-

अ.नं.	अहवाल वर्ष	विद्यार्थी / विद्यार्थीनी संख्या	ए.च.एस.सी. निकाल
०१	सन २०१६-२०१७	१३७६	९३.०० %
०२	सन २०१७-२०१८	१२६३	८३.०१ %
०३	सन २०१८-२०१९	१०९०	७५.८४%

ठळक बाबी :- अहवाल सालात कनिष्ठ महाविद्यालयामार्फत सामान्यज्ञान, प्रश्नमंजुषा, वादविवाद स्पर्धा, वकृत्व स्पर्धा, पालक मेळावा, निबंध लेखन, मराठी काव्य वाचन, क्रिडा स्पर्धा, रांगोळी व पाककला इ. स्पर्धांचे आयोजन करण्यात आले होते.

(ड) श्री साईबाबा महाविद्यालय, शिर्डी :- ग्रामिण भागातील विद्यार्थी-विद्यार्थीनींना उच्च शिक्षणाची संधी प्राप्त व्हावी ही बाब लक्षात घेऊन श्री साईबाबा संस्थान विश्वस्तव्यवस्था, शिर्डीच्या वतीने श्री साईबाबा महाविद्यालय, शिर्डी ची स्थापना दि. ०२.०७.२०१८ रोजी तर शुभारंभ दि. १७.०७.२०१८ रोजी करण्यात आला.

शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ मध्ये महाविद्यालयात कला, वाणिज्य व विज्ञान या शाखेत एकुण ३१५ विद्यार्थीनी प्रवेश घेतला. अहवाल सालात महाविद्यालयाचा मार्च २०१९ मध्ये घेण्यात आलेल्या अंतिम परिक्षेचा निकाल ८७ टक्के लागला आहे.

इतर उपक्रम - श्री साईलीला (व्दैमासिक)

महाराष्ट्र शासनाने पारित केलेल्या श्री साईबाबा संस्थान विश्वस्तव्यवस्था शिर्डी अधिनियम, २००४ च्या घटनेत, विश्वस्तव्यवस्था श्री साईबाबांचे जीवन, त्यांचे कार्य, त्यांच्या लीला व त्यांची शिकवण या बाबतच्या उपयुक्त माहितीचा प्रचार व प्रसार करील आणि श्री साई साहित्य ग्रंथालय चालवील व त्याचा विस्तार करील, या उद्देशाचा प्रामुख्याने समावेश करण्यात आला आहे. या उद्देशास अनुसरून, श्री साईंच्या कार्याचा प्रचार व प्रसार व्हावा यासाठी संस्थानमार्फत “ साईलीला (व्दैमासिक) ” मराठी आणि संयुक्त हिंदी- इंग्रजी भाषेतील प्रसिद्ध करणेत येत आहे.

मा.व्यवस्थापन समितीने हाती घेतलेल्या विविध विकासात्मक प्रकल्पांची तसेच मंदिर व संस्थान परिसरात होणाऱ्या विविध कार्यक्रमांची माहिती ही या व्दैमासिकांव्दरे साईभक्तांपर्यन्त पोहोचविण्यात येते. सध्या श्री साईलीला व्दैमासिक मुंबई येथून प्रकाशित करण्यात येत आहे. गेल्या ०३ अहवाल वर्षातील या श्री साईलीला व्दैमासिकाची सदस्य संख्या पुढीलप्रमाणे :

अ. नं.	सदस्य प्रकार	श्री साईलीला मराठी			श्री साईलीला हिंदी-इंग्रजी		
		२०१६-१७	२०१७-१८	२०१८-१९	२०१६-१७	२०१७-१८	२०१८-१९
०१	वार्षिक सदस्य	४,४८०	४,४७८	२,२४७	६,९९४	६,९६०	३,५६९
०२	आजीवन सदस्य	३,७०३	३,८०५	४,१६७	८,५३२	८,५२६	१०,७१५
०३	परदेशस्थ सदस्य	१	१	१	५१	५१	४
	एकूण-	८,१८४	८,२८४	६,४१५	१५,५७७	१५,५३७	१४,२८४

४०

सन २०१८-१९ मधील ठळक आर्थिक बाबी

५

सन २०१८-२०१९ या आर्थिक वर्षात संस्थानला विविध मार्गाने मिळालेले एकूण उत्पन्न रक्कम रु.६८९.४३ कोटी मात्र मिळालेले आहे. तसेच विविध कारणांसाठी एकूण खर्च रक्कम रु.६०८.४० कोटी मात्र करणेत आलेला आहे.

दिनांक ३१ मार्च, २०१९ अखेर संस्थानने विविध राष्ट्रीयकृत बँकामध्ये ठेवी स्वरूपात रु.२२३७.७७ कोटी मात्र गुंतवणूक केलेली आहे.

अधिनियमातील तरतुदीनुसार सन २०१८-२०१९ या आर्थिक वर्षाचे लेखापरिक्षण पूर्ण करण्यात आलेले आहे. सोबत लेखापरिक्षण अहवाल स्वतंत्ररित्या सादर करणेत आलेला आहे.

या लेखापरिक्षण अहवालातील दिनांक ३१ मार्च, २०१९ अखेर गुंतवणूक, उत्पन्न व खर्च दर्शविणाऱ्या ठळक बाबी खालील तक्त्यात नमुद केल्या आहेत :

अ) गुंतवणूकीचा सारांश

(रक्कम रु. कोटीत)

अ.नं.	तपशील	सन २०१८-१९
०१	शासकीय कर्जरोखे	--
०२	राष्ट्रीयकृत बँका	२२३७.७७
	एकूण :-	२२३७.७७

ब) ठळक उत्पन्नाच्या बाबी

(रक्कम रु. कोटीत)

अ.नं.	तपशील	सन २०१८-१९
०१	दक्षिणा पेटी	१७०.०९
०२	गुंतवणुकीवरील व्याज	१५१.७६
०३	सर्वसाधारण देणगी	९५.४६
०४	अन्नदान निधी	७२.७९
०५	रुग्णालये	६५.३८
०६	प्रसादालय	४७.७०
०७	इमारत दुरुस्ती व देखभाल	२६.९३

अ.नं.	तपशील	सन २०१८-१९
०८	वस्तुरूप देणगी	७.५५
०९	वैद्यकीय निधी	१३.६८
१०	शैक्षणिक निधी	११.४०
११	श्री साईबाबा महासमाधी शताब्दी निधी	१.८५
१२	शैक्षणिक जमा	२.४७
१३	धार्मिक निधी	१.०५

क) ठळक खर्चाच्या बाबी

(रक्कम रु. कोटीत)

अ.नं.	तपशील	सन २०१८-१९
०१	वेतन व भत्ते	१३६.८९
०२	रुग्णालये उपक्रम	१०२.१७
०३	प्रसादालय खर्च	७६.२४
०४	कंत्राटी कर्मचारी वेतन	४८.६२
०५	इमारत दुरुस्ती देखभाल	२८.३६
०६	इतर दुरुस्ती व देखभाल खर्च	१०.७३
०७	शिर्डी नगरपांचायत व इतर अनुदाने	१७६.५४
०८	चल मालमत्तेवर झालेला भांडवली खर्च	४९.०८
०९	वैद्यकीय अनुदाने	१८.६०
१०	शैक्षणिक उपक्रम	१३.९५
११	पुस्तके, फोटो, दैनंदिनी, दिनदर्शिका छपाई खर्च	४.५८
१२	अचल मालमत्तेवर झालेला भांडवली खर्च	--
१३	धार्मिक विधीवरील खर्च	२.९२
१४	श्री साईबाबा महासमाधी शताब्दी खर्च	६.९६
१५	वैद्यकीय आर्थिक अनुदाने	१.६२

टिप :- वेतनावरील खर्च, कंत्राटी कर्मचारी खर्च विभागांतर्गत खर्चात अंतर्भूत असुन माहितीस्तव स्वतंत्र दर्शविलेला आहे. तसेच संस्थान रु. १०.८० कोटी, रुग्णालये विभाग रु. १९.८२ कोटी व शैक्षणिक संकुल रु. २.४५ कोटी अशी एकुण रु. ३३.०८ कोटी सातव्या वेतन आयोगाच्या फरकाची तरतूद अंतर्भूत असल्याने वेतनावरील खर्च रक्कमेत वाढ दिसून येत आहे.

श्री साईबाबा संस्थान विश्वस्तव्यवस्था अधिनियम २००४ मधील सुधारित कलम २९(१) अन्वये, विश्वस्तव्यवस्थेकडून ज्या संस्थांना / व्यक्तींना वित्तीय सहाय्य, वस्तुरूपाने अनुदाने देण्यात आली आहेत अशा संस्थांची नांवे, अनुदान रक्कम व अनुदान देणेमागील उद्देश दर्शविणारा तक्ता खालीलप्रमाणे :-

अ.नं.	लाभार्थीचे नाव	रक्कम रुपये	उद्देश/बाबी
(अ) रोख रक्कमेच्या स्वरूपातील अनुदान :-			
१	वंसतराव नाईक शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, यवतमाळ	१३,००,००,०००/-	एमआरआय मशिन खरेदीसाठी
२	इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर	३५,२८,००,०००/-	हॉस्पीटल यंत्रसामग्री खरेदीसाठी
३	शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, औरंगाबाद	१५,००,००,०००/-	एमआरआय मशिन खरेदीसाठी
४	श्री भवानी माता सेवा समिती, नागपूर (मा. छाननी समिती चे मान्यतेने)	२,३५,००,०००/-	Purchase of "Equipments for Eye, Radiology, Cardiology Department"
५	जिल्हाधिकारी तथा जिल्हा सैनिक कल्याण कार्यालय, अहमदनगर	९७,३१,४७०/-	ध्वजदिन निधी संकलनासाठी
६	मुख्यमंत्री सहाय्यता निधी	५५,००,००,०००/-	केरळ पुरग्रस्त मदत, नैसर्गिक आपत्ती व गंभीर दुर्घट आजारांसाठी
७	जिल्हा परिषद, अहमदनगर	१०,००,००,०००/-	शाळा वर्ग खोल्या बांधकाम करण्यासाठी
८	श्री राकेश दामके, मध्यप्रदेश	२५,०००/-	मयत साईभक्तांच्या वारसास मदत
९	महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण	२३,८१,०००/-	पाणी पुरवठा योजना प्रकल्प व्यवस्थापन सल्लागार फी
१०	शिर्डी येथे नविन बस स्टॅंड उर्वरीत काम	५५,४१,११८/-	नविन बस स्टॅंड उर्वरीत कामकाज
११	शिर्डी नगर पंचायत	४४,१७,४१,१२४/-	अंतर्गत रस्ते जमीन अधिग्रहण, विकासीकरण, स्वच्छता इ. तत्सम विकास कामांसाठी
	एकूण (अ)	१७६,५७,१९,७१२/-	

(ब) विविध रुग्णालयेआणि गरीब/गरजू रुग्णांकरिता अनुदान :-

अ.नं.	लाभार्थीचे नाव	रक्कम रु.	उद्देश/बाबी
०१	गरीब व गरजू रुग्णांना आर्थिक अनुदान	१,६१५८,५९३/-	गरीब व गरजू रुग्णांना वैद्यकीय मदत
०२	गरीब व गरजू रुग्णांच्या वैद्यकीय बीलात सवलत	१८,६०,३७,९५७/-	गरीब व गरजू रुग्णांना वैद्यकीय मदत
	एकूण (ब)		२०,२१,९६,५५०/-
	एकूण (अ+ब)		१९६,७९,१६,२६२/-

४५ विकासात्मक कामे ५५

श्री साईबाबा संस्थान विश्वस्तव्यवस्था, शिर्डी अधिनियम, २००४ मधील तरतुदीस अधिन राहून, मा.व्यवस्थापन समितीने घेतलेल्या विविध निर्णयांन्वये, साईभक्तांकरीता तसेच शिर्डी व आसपासचे परिसरात विकासकामे सुरु केलेली आहेत. या विकास कामांमुळे शिर्डी व आसपासचे परिसरांतील ग्रामस्थ, रहिवासी व भक्तांना अनेक प्रकारच्या सेवा-सुविधा उपलब्ध करून देण्यात आल्या आहेत. त्यापैकी महत्वाचे प्रकल्पांची थोडक्यात माहिती खालीलप्रमाणे :-

पूर्ण करणेत आलेले प्रकल्प / कामे

अ.नं.	कामाचा तपशील	आलेला खर्च पूर्णांकित रक्कम रु.
०१	श्री साई प्रसादालय इमारतीचे आतील व बाहेरील भागास रंगकाम करणे.	६३,८३,०००/-
०२	श्री साई प्रसादालय मुख्य किचन व प्रसाद भोजन हॉलमधील फ्लोरींग बदलणे.	१,६८,००,०००/-
०३	संस्थानचे मौजे शिर्डी व को-हाळे येथील जमीनींना प्रिकास्ट आर.सी.सी. कंपाऊंड करणे.	२८,५७,०००/-
०४	साईनगर कर्मचारी वसाहत परिसरातील साईनगर, साईध्यान १ व २, समर्पण इमारतींचे आतील व बाहेरील रंगकाम करणे.	३५,७१,०००/-
०५	मंदिर परिसरातील इमारतींचे आतील व बाहेरील रंगकाम करणे.	८३,३७,०००/-
०६	सितानगर ते मिलिटरी कॅम्प रस्ता रुदीकरण व डांबरीकरण करणे.	४५,४०,०००/-
०७	सेवाधाम इमारतीचे नुतणीकरण करणे.	३३,८०,०००/-
०८	संस्थानचे दादर, मुंबई येथील साईनिकेतन इमारतीची दुरुस्ती व नुतणीकरण करणे.	४१,४६,०००/-
०९	शैक्षणिक संकुलातील इमारतींना बाहेरील बाजुने रंगकाम करणे.	१६,३४,०००/-
१०	श्री साईनाथ रुग्णालयाचे उत्तर व पूर्व बाजूस तसेच फायर फायटर्ग यंत्रणेचे ठिकाणी पेव्हींग ब्लॉक बसविणे.	२९,४६,०००/-
११	श्री साई प्रसादालय पॉलिकार्बोनेट डोम दुरुस्ती करणे.	२९,४०,०००/-
१२	श्री साईबाबा समाधी मंदिराचे पूर्वेकडील जागेत टेन्साईल फॅब्रीकचे छत असलेले शेड उभारणे.	८९,७९,०००/-
१३	साई आश्रम भक्तनिवास येथे टेन्साईल फॅब्रीकचे शेड उभारणे.	१,०३,००,०००/-
१४	साई भक्ताचे मार्गदर्शनासाठी साईनगर रेल्वे स्टेशन व नगर-मनमाड डिव्हायडरमध्ये फलक लावणे.	५,४८,०००/-

४४ विश्वस्तव्यवस्थेचे प्रगतीपथावर असलेले प्रकल्प ५५

०१. श्री साईबाबा मंदिर शिर्डी दर्शन रांग इमारत बांधकाम करणे.

श्रींच्या दर्शनासाठी येणा-या साईभक्तांच्या वाढत्या गर्दीचे नियोजनासाठी व भक्तांना दर्शन सुलभ, सोयिस्कर व्हावे, दर्शन रांगेत भक्तांना सर्व सुविधा उपलब्ध व्हाव्यात यादृष्टीने मंदिर व जुने प्रसादालय परिसराचे पुनर्नियोजन करण्याचा निर्णय मा.व्यवस्थापन समितीने घेतला आहे. या पुनर्विकास प्रकल्पात साईभक्तांना सुधारीत दर्शन रांग, प्रतिक्षा हॉल, स्वच्छतागृह, चप्पल स्टॅण्ड, प्रथमोपचार कक्ष, सुरक्षा तपासणी, मोबाईल व लगेज लॉकर्स, सेंट्रल ए.सी., शुद्ध पिण्याचे पाणी, बुक स्टॉल, कापड कोठी, लाडू प्रसाद काऊंटर्स, देणगी काऊंटर्स, स्नॅक्स काऊंटर्स, फायर लिफ्ट, पॅर्सेंजर लिफ्ट आदी सुविधांचा तसेच सुरक्षेच्या दृष्टीने आवश्यक त्या सर्व बाबी समाविष्ट करून नविन दर्शन रांग प्रकल्पाचे काम हाती घेण्यात आले असून याकामी रु.१०९.५० कोटी खर्च अपेक्षित आहे. सदर प्रकल्पाचे भुमिपूजन मा. श्री.नरेंद्र मोदी, पंतप्रधान, भारत सरकार यांचेहस्ते दि.१९.१०.२०१८ रोजी करण्यात आले असून सदर काम प्रगतीपथावर आहे.

०२. नविन शैक्षणिक संकुलाची उभारणी करणे.

श्री साईबाबा इंग्लिश मिडीयम स्कुल, कन्या विद्या मंदिर, संस्थान महाविद्यालय यांचेकरिता स्वतंत्र इमारतीचे बांधकाम ५,८८,२९६ चौ. फुट जागेत करण्यात येत असुन त्याचबरोबर १,०५० क्षमतेचे ऑडीटोरियम व स्वतंत्र जिमखाना तयार करण्यात येत आहे. याकामी रक्कम रु.२१८ कोटी इतका खर्च अपेक्षित आहे.

०३. साईबाबा भक्तनिवासस्थान इमारतीच्या खोल्यांचे नुतणीकरण करणे.

साईबाबा भक्तनिवासस्थान इमारतीचे बांधकाम सन १९९४ मध्ये झालेले होते. सततचे वापरामुळे सदरहू खोल्यांचे रंगकाम, फ्लोरिंग, दरवाजे, खिडक्या, प्लंबिंग फीटींग तसेच टॉयलेट, बाथरूम खराब झालेले असल्याने सन २०१०-११ मध्ये १०० खोल्यांचे नुतणीकरण करण्यात आलेले आहे. उर्वरीत ३८६ खोल्यांसह इमारतीचे नुतणीकरण करणे आवश्यक होते. सदरहू खोल्यांचे नुतणीकरण करणेकामी रक्कम रु.१३.०८ कोटी रक्कमेचा कार्यादेश देण्यात आला असून काम प्रगतीपथावर आहे.

०४. श्री साईनाथ रुग्णालय इमारतींवर वाढीव तिस-या मजल्याचे बांधकाम करणे.

दिवसेंदिवस वाढती रुग्णांची गर्दी लक्षात घेता उपलब्ध असलेल्या सोयी सुविधा या अपु-या पडत असल्याने रुग्णांना पुरेशा प्रमाणात सुविधा देणे अडचणीचे होत आहे. याकरीता श्री साईनाथ रुग्णालय इमारतींवर अतिरिक्त तिस-या मजल्याचे बांधकाम सुरु आहे. याकामी रक्कम रु.३.९९ कोटी मात्र इतका खर्च अपेक्षित आहे.

०५. साईआश्रम भक्तनिवास येथील खोल्यांचे रंगकाम व दुरुस्तीचे काम करणे.

साईआश्रम भक्तनिवास मध्ये १५३६ खोल्या आहेत. सदरहू इमारतीचे बांधकाम सन-२०१२ मध्ये पूर्ण झालेले आहे. परंतु सततचे वापरामुळे सदर खोल्याचे आतील रंगकाम, टॉयलेट बाथरूमचे दरवाजे, रुममधील आरशे, फ्लश व्हॉल्व खराब झालेले आहे. तसेच सहा इमारतीचे पॉलीकार्बोनेट डोम खराब झालेले असल्याने सदरहू खोल्यांचे दुरुस्तीचे काम सुरु आहे. याकामी रक्कम रु.४.८३ कोटी मात्र इतका खर्च अपेक्षित आहे.

०६. सर्व्हे नं.१२५ व १२६ मधील संस्थानचे जागेत संरक्षक भिंतीचे बांधकाम करणे.

संस्थानचे सर्व्हे नं.१२५ व १२६ जागेत ५३८ मिटर कंपाऊंड वॉल भिंतीचे काम पुर्णत्वावर आहे. याकामी रक्कम रु.४१.६७ लक्ष इतका खर्च अपेक्षित आहे.

०७. संस्थानचे शांतीनिवास इमारतीचे दुस-या व तिस-या मजल्यावरील प्रशासकीय कार्यालय पॅसेज व जीन्यामध्ये असलेले कोटा फ्लोरींग काढून त्याठिकाणी ग्रॅनाईट फ्लोरींग करणे.

संस्थानचे शांतीनिवास इमारतीचे दुस-या व तिस-या मजल्यावरील प्रशासकीय कार्यालय पॅसेज व जीन्यामध्ये असलेले कोटा फ्लोरींग काढून त्याठिकाणी ग्रॅनाईट फ्लोरींग करणेचे काम प्रगतीपथावर असून याकामी रक्कम रु.१२.७९ लक्ष इतका खर्च अपेक्षित आहे.

०८. संस्थानचे साई उद्यान इमारतीमधील हॉलकडील बाजूचे टॉयलेट ब्लॉक नुतणीकरण करणे.

संस्थानचे साई उद्यान इमारतीमधील हॉलकडील बाजूचे टॉयलेट ब्लॉक नुतणीकरण काम हाती घेण्यात आले असून टॉयलेट ब्लॉकमधील जुनी फ्लोरींग काढून त्याठिकाणी नविन व्हेट्रीफाईड फ्लोरींग बसविणे, वॉटर प्रुफींग करणे, संडास भांडे बदलणे, नविन प्लंबींग फिक्चर्स बसविणे, पी.व्ही.सी. पॅनल दरवाजे बसविणे, ड्रेनेज लाईन बदलणे, सी.पी.व्ही.सी. पाईप लाईन टाकणेचे काम इ. कामे प्रगतीपथावर आहेत. याकामी रक्कम रु.२७.३० लक्ष खर्च अपेक्षित आहे.

०९. मंदिर परिसरातील साई सत्यब्रत हॉलचे पहिल्या मजल्यावर ध्यान मंदिराचे बांधकाम करणे.

श्रींचे दर्शनासाठी येणा-या भक्तांकरिता ध्यान धारणा करणेसाठी मंदिर परिसरातील साई सत्यब्रत हॉलचे पहिल्या मजल्यावर ध्यान मंदिर तयार करणेकामी प्रिकास्ट कॉक्रिट ब्लॉक बांधकाम, अँकॉस्टीक दरवाजे व खिडक्या बसविणे, फॉल्स सिलिंग, वॉल पॅनलींग करणे, वातानुकूलन यंत्रणा व विद्युत कामे पूर्ण करण्यात आली आहेत. याकामी रक्कम रु.४० लक्ष इतका खर्च अपेक्षित आहे.

४७ विश्वस्तव्यवस्थेचे नियोजीत विकास प्रकल्प ४८

- ०१. श्री साईबाबा संस्थान विश्वस्तव्यवस्था, शिर्डी व शिर्डी नगरपंचायत यांचे संयुक्त वापरासाठी संस्थान निधीतून घनकचरा प्रक्रिया प्रकल्प निमगांव को-हाळे गट नं.१८२ मधील संस्थान मालकीचे जागेत उभारणे.**

संस्थान परिसरातील व शिर्डी शहरातील निघणारा दैनंदिन कच-याचे व्यवस्थापन करण्याची सुविधा उपलब्ध नसल्याने श्री साईबाबा संस्थान विश्वस्तव्यवस्था, शिर्डी व शिर्डी नगरपंचायत यांचे संयुक्त वापरासाठी संस्थान निधीतून घनकचरा प्रक्रिया प्रकल्प मौजे निमगांव-को-हाळे गट नं.१८२ मधील संस्थान मालकीचे जागेत १० टी.पी.डी. क्षमतेचा घनकचरा प्रकल्प उभारणे प्रस्तावीत असून याकामी रक्कम रु.४.३५ कोटी मात्र इतका खर्च अपेक्षीत आहे.

- ०२. साई नॉलेज पार्क प्रकल्प उभारणे.**

श्री साईभक्तांचे मनोरंजनासाठी व त्यांना श्रींचे जीवनचरित्राविषयी माहिती उपलब्ध व्हावी यासाठी बाबांचे जीवन चरित्रावर आधारीत चलचित्राद्वारे व मुत्याच्या आधारे देखावे यांनी युक्त साईसृष्टी उभारणे, प्लॉनेटरीयम तसेच नामांकित संतांचे व राष्ट्र पुरुषांचे वॅक्स म्यूजीयम इ. सुविधा निर्माण करून साई नॉलेज पार्क प्रकल्प उभारणेसाठी सल्लागार म्हणून श्री. संदिप शिंके अँण्ड असो., मुंबई यांची नेमणूक करण्यात आली आहे. याकामी अंदाजे रक्कम रु.१६६.३९ कोटी इतका खर्च अपेक्षीत आहे.

- ०३. लाडू व बुंदी प्रोसेसिंग युनिट**

मौजे निमगांव को-हाळे येथील संस्थानचे गट नं.८७/८८ मधील जागेत लाडू व बुंदी प्रसाद निर्मिती व्यवस्थेकरिता इमारतीचे बांधकाम करण्यात येणार असून त्यामध्ये बुंदी व लाडू किचन, थर्मोफ्ल्यूड हिटींग सिस्टीम, कोल्ड स्टोअरेज, सब स्टोअर, ऑनलाईन बेसन चक्की, बेसन मिकरींग, लाडू सुकविणे व पॅकिंग इ. सुविधांचा यामध्ये समावेश करण्यात येणार आहे. याकामी रक्कम रु.२९.७३ कोटी इतका खर्च अपेक्षीत आहे. सदरहु प्रकल्प हा ५६७१.६० चौ.मी. क्षेत्रात उभारण्यात येणार आहे.

- ०४. साईनाथ रुग्णालयातील टॉयलेट बाथरुम नूतनीकरण करणे.**

साईनाथ रुग्णालयातील टॉयलेट बाथरुमचे नुतनीकरण करणे प्रस्तावित आहे. याकामी रु.१.३१ कोटी खर्च अपेक्षीत आहे.

- ०५. श्री साईबाबा समाधी मंदिर व पुरातन वारसा इमारतींचे सुदृढीकरण करणे.**

श्री साईबाबा समाधी मंदिर, द्वारकामाई, चावडी आणि दिक्षित वाडा या ऐतिहासिक वास्तुंचे सुदृढीकरण करणेसाठी रु.२.८० कोटी रक्कमेचे अंदाजपत्रक सादर केले आहे.

- ०६. संस्थानचे मौजे निमगांव को-हाळे येथील गट नं.२४५ पै. मधील साठवण तलावाकरिता पाईप लाईन टाकणे.**

संस्थानचे मौजे निमगांव को-हाळे येथील गट नं.२४५ पै. मध्ये देणगी स्वरूपात ६५ एम.एल. क्षमतेच्या साठवण तलावाची निर्मिती करण्यात आलेली आहे. सदर साठवण तलावास कॅनॉलपासून डी.आय.

पाईप टाकणे, मिटर रुम बंधनकारक करणे, इनलेट वेल गेटसह बांधकाम करणे प्रस्तावित आहे. त्यासाठी महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण यांचे सल्ल्याने अंदाजपत्रक तयार करणेत येत आहे.

४० संस्थानमार्फत अर्थसहाय्य केलेले सार्वजनिक विकास प्रकल्प

- ०१.** शिर्डी नगरपंचायत हृदीतील प्रथम प्राधान्य गटातील उर्वरीत रस्त्यांची कामे पूर्ण करणे.

संस्थानचे आर्थिक निधीतून शिर्डी नगरपंचायत हृदीतील प्रथम प्राधान्य गटातील ११ रस्त्यांपैकी रस्ता क्र. ०५ चे काम बाकी असल्याने सदरहू काम संस्थान मार्फत ई-निविदा प्रक्रिया राबवून पूर्ण करून घेण्यात आले असून याकामी रक्कम रु.१.४९ कोटी मात्र इतका खर्च आलेला आहे. सदरहु खर्च संस्थान निधीतून करण्यात आलेला आहे. तसेच उर्वरीत रस्ता ९अ चे भूसंपादनासाठी रु.२७.५३ कोटी इतकी उर्वरीत रक्कम शिर्डी नगरपंचायतीकडे जमा करण्यात आली आहे.

४१ संस्थान अर्थसहाय्याने प्रस्तावित सार्वजनिक विकास प्रकल्प

- ०१.** शिर्डी नगरपंचायत हृदीतील डी.पी. प्लॅनमधील ०६ रस्त्यांचे भूसंपादन करणे व भूसंपादनाची आवश्यकता नसलेले उर्वरीत ०३ रस्ते विकसीत करणे.

शिर्डी नगरपंचायत हृदीतील ०६ रस्ते भूसंपादनासाठी रक्कम रु.१६३.५५ कोटी खर्चास मा.व्यवस्थापन समितीचे सभेत मान्यता देण्यात आली आहे. तसेच भूसंपादनाची आवश्यकता नसलेले ०३ रस्ते विकसीत करणेसाठी रु.१५ कोटी खर्चास मा.व्यवस्थापन समितीची मान्यता देण्यात आली आहे.

- ०२.** शिर्डी शहरातील २४ रस्ते विकसित करणे.

शिर्डी शहरातील विविध ठिकाणचे २४ अंतर्गत रस्ते विकसीत करणेस शासनाने रु.८.९८ कोटी खर्चास मान्यता दिली आहे.

- ०३.** शिर्डी वाहतुक आराखडयातील ०४ रस्ते विकसीत करणे

शिर्डी वाहतुक आराखडयातील ०४ रस्ते विकसीत करणेसाठी रु.१.८८ कोटी खर्चास मा.व्यवस्थापन समितीने मान्यता दिलेली आहे.

०४. शिर्डी बसस्थानक व भक्तनिवास इमारतीस अग्नीशमन यंत्रणा बसविणे.

श्री क्षेत्र शिर्डी येथे श्रीसाईच्या दर्शनासाठी देश-विदेशातून हजारो साईभक्त दररोज येत असतात. या साईभक्तांना निवारा, प्रसादभोजन या मूलभूत सोयी सुविधांबरोबरच इतर अनुषंगिक सेवा, संस्थान व्यवस्थापनामार्फत उपलब्ध करून देण्यात येत आहेत. या प्रयत्नाचाच एक भाग म्हणून मा. व्यवस्थापन समितीने विविध निर्णयान्वये श्री साईबाबा संस्थान विश्वस्तव्यवस्था, शिर्डी यांचे आर्थिक सहकार्यातून महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळाचे मालकीच्या शिर्डी येथील जमिनीत बसस्थानक तथा भक्तनिवास अद्यावत सोर्योनी युक्त बसस्थानकाचे काम पूर्ण करण्यात आले आहे. सदरहू इमारतीमध्ये अग्नीशमन यंत्रणेचा समावेश नसल्याने सदरहू ठिकाणी अग्नीशमन यंत्रणा बसविणेकामी ११.३६ लक्ष मात्र इतका खर्च अपेक्षीत आहे. सदरचे काम प्रगतीपथावर आहे.

०५. शिर्डी बसस्थानक व भक्तनिवास इमारतीमध्ये मध्यवर्ती ओपन टू स्काय भागावर पॉलिकार्बोनेट डोमचे छत तयार करणे व रेन वॉटर हार्वेस्टिंग योजना राबविणे.

शिर्डी संस्थानचे आर्थिक सहाय्यातून महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळाचे मालकीच्या भूखंडावर शिर्डी बसस्थानक व त्यावरील इमारतीचे बांधकाम पूर्ण करण्यात आलेले आहे. सदरहू इमारतीतील मध्यवर्ती ओपन टू स्काय भागावर पॉलिकार्बोनेट डोमचे छत तयार करणेकामी रु.६.९३ लक्ष तसेच रेन वॉटर हार्वेस्टिंग प्रकल्पासाठी रु.१.९४ लक्ष इतका खर्च अपेक्षित आहे.

४०

श्री साईबाबा समाधी शताब्दी महोत्सव

४१

थोर संत श्री साईबाबा यांच्या समाधीस दिनांक १८ ऑक्टोबर, २०१८ रोजी १०० वर्षे पूर्ण झाली आहेत. त्यानिमित्त श्री साईबाबा संस्थानमार्फत “श्री साईबाबा समाधी शताब्दी महोत्सव दिनांक ०१ ऑक्टोबर, २०१७ ते दिनांक १८ ऑक्टोबर, २०१८ (विजयादशमी)” अखेर साजरा करण्यात आला.

श्री साईबाबा समाधी शताब्दी महोत्सवाची सुरुवात दिनांक ०१ ऑक्टोबर, २०१७ रोजी मोठ्या उत्साहात झाली. अहवाल सालात समाधी शताब्दी महोत्सवाचे कालावधीत धार्मिक, सांस्कृतिक, सामाजिक कार्यक्रम, पादुका दर्शन सोहळा व इतर ठळक घडामोडी / बाबी खालीलप्रमाणे :-

- धार्मिक कार्यक्रम :-

महंत श्री.अरुणजी महाराज, भामाठाण यांचा भागवत कथा सप्ताह, श्री शिवकृपानंद महाराज यांचा समर्पण महाशिंबीर, अधिक मासानिमित्त श्री विष्णुयाग यज्ञ, ह.भ.प. श्री.रामराव महाराज ढोक, आळंदी देवाची यांचा रामायण कथा प्रवचन, ह.भ.प. गंगागिरीजी महाराज अखंड हरिनाम सप्ताह, श्री साईचरित्र पारायण, श्रावणमासात रुद्र स्वाहाःकार यज्ञ, सामुहीक स्तवनमंजिरी पठण, इंटरनॅशनल साई फाऊंडेशन, नोएडा यांचा साई दिव्य कथा, ओम श्री साई स्वाध्याय समिती, कराड यांचे ओंकार साधना संमेलन शिंबीर व एकदिवसीय श्री साईचरित्र अखंड पारायण सोहळा इत्यादी धार्मिक कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले होते.

- सांस्कृतिक कार्यक्रम :-

श्री.सुरेंद्र बुरसे, नाशिक यांचा भक्तीसंध्या, सौ.शुभदा बाम तांबट यांचा सुगम संगित, श्री.धीरज पांडे नागपूर, साई ब्रह्मनाद स्वरमंच शिर्डी, श्रीमती रागिनी जे. कामतीकर नाशिक, श्री.विश्वनाथ ओझा श्रीरामपूर, श्री.सुधांशू लोकेगांवकर, श्री.अंचल शर्मा व श्री.मदन चौहान, श्री.सुनिल कुलकर्णी दिल्ली, श्री.रविराज नासरी मुंबई, श्री.रविंद्र हारने, संत ज्ञानेश्वर भजन मंडळ पश्चोट, डॉ.लक्ष्मीकांत सहकारी गोवा, श्री.अतुल राखे बडोदा, श्री.निनाद आजगांवकर, श्रीमती वैशाली माडे मुंबई, मधुसूधन भुवड मंबई, श्री.महेश काळे मुंबई व श्री.राहुल देशपांडे पुणे, व श्रीमती अनुराधा पौडवाल मुंबई यांचे साई भजनसंध्या कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले.

तसेच पं.हरिप्रसाद चौरसिया, मुंबई यांचा बासरी वादन, श्रीराम महिला भजन मंडळ गोवा यांचा भावगीत-भक्तीगीत, श्री.हमिद अमिन सय्यद, भातकुडगांव यांचे भारुड, श्रीमती राजेश्वरी पोकुनुरी, हैद्राबाद यांचे कुचीपुडी नृत्य, श्री.किशोर सासवडे शिर्डी यांचा श्री साईबाबांचे जीवनावर आधारीत पोवाडा, दिव्यांग लहान मुलांचा कार्यक्रम व श्री.प्रसाद कांबळी सिंधुदुर्ग यांचे नाटक इत्यादी सांस्कृतिक कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले होते.

● सामाजिक कार्यक्रम :-

सामाजिक बांधिलकी म्हणून संस्थान व्यवस्थापन संचलित श्री साईबाबा हॉस्पीटल व श्री साईनाथ रुग्णालय या विभागांमार्फत नेत्रतपासणी, कृत्रिम हात व पायरोपण शिबीर, कान, नाक, घसा व शस्त्रक्रिया तसेच श्रवणयंत्र वाटप, किंडनी स्टोन, महाआरोग्य शिबीर (रक्तदान, सर्वरोग निदान, प्लास्टिक सर्जरी, चष्मे वाटप इ.) आदि विविध प्रकारची वैद्यकिय शिबिरे आयोजित करणेत आली.

याशिवाय वृक्षारोपण, पद्मश्री कृषी क्रषी मा.सुभाष पाळेकर यांचे झिरो बजेट नैसर्गिक शेती, शेतकरी प्रशिक्षण शिबीर, संपूर्ण भारत वर्षातील आदीवासी, जनजाती व दुर्गम लोकवस्तीच्या अस्मितेसाठी काम करणाऱ्या (वनवासी कल्याण आश्रम) प्रतिनिधींचे निवासी संमेलन व संस्थानचे माजी अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, विश्वस्त, कार्यकारी अधिकारी, उपकार्यकारी अधिकारी, लेखाधिकारी, प्रशासकीय अधिकारी, अधिक्षक व कर्मचारी यांचे संमेलन असे विविध प्रकारचे सामाजिक कार्यक्रम यशस्वीरित्या पार पाढले आहेत.

● श्री साई पादुका दर्शन सोहळा :-

श्री साईबाबांचा संदेश, त्यांच्या लीला, त्यांच्या जीवनचरित्राचा प्रचार व प्रसार करण्यास सर्वांनी हातभार लावावा, श्रींच्या श्रद्धा व सबुरी या शिकवणूकीचा प्रचार व प्रसार देशाच्या व जगाच्या कानाकोप-यापर्यंत पोहचविणेकामी सहभाग व्हावा यादृष्टीकोणातून श्री साईबाबा समाधी शताब्दी महोत्सवानिमित्त मा.व्यवस्थापन समितीचे मान्यतेने शिर्डी, पुणे, रत्लाम, इंदूर, हैद्राबाद, मंगलोर, उडपी, बोरीवली, मुंबई, आग्रा, दिल्ली, लखनऊ, सिन्नर, रायपूर, त्रिची, करूर, तिरुपूर, कोईमतूर, नेल्लोर, भिलवाडा इत्यादी ठिकाणी भारतातील विविध राज्यातील शहरांमध्ये श्री साई पादुका दर्शन सोहळे आयोजित करण्यात आले.

मा.श्री.नरेंद्र मोदी, पंतप्रधान, भारत सरकार यांचे शुभहस्ते दिनांक १९ ऑक्टोबर २०१८ रोजी श्री साईबाबा समाधी शताब्दी महोत्सवी वर्षाचा समारोप करण्यात आला.

४३ अपारंपारिक ऊर्जा स्रोत प्रकल्प

केंद्र व राज्य शासनाचे धोरणानुसार व मार्गदर्शक तत्वानुसार, उपलब्ध असणाऱ्या अपारंपारिक ऊर्जा स्रोतांचा वापर करून घेण्याचे दृष्टीने संस्थानमार्फत खाली नमुद केलेले प्रकल्प कार्यान्वयित करणेत आलेले आहेत.

कार्यान्वयित प्रकल्प

०१. साईप्रसाद निवासस्थान	- सोलर वॉटर हिटींग सिस्टीम
०२. व्दारावती भक्तनिवास	- सोलर वॉटर हिटींग सिस्टीम
०३. श्री साईबाबा भक्तनिवासस्थान	- सोलर वॉटर हिटींग सिस्टीम
०४. श्री साई प्रसादालय	- सोलर स्टिम कुर्कींग प्रोजेक्ट, बायोगॅस प्लॅन्ट
०५. विद्युत विभाग	- २.५ मेगावॅट पवन ऊर्जा प्रकल्प (भोयरे पठार, जि.अहमदनगर)
०६. साईनाथ व साईबाबा रुग्णालय	- सांडपाणी प्रक्रिया प्रकल्प
०७. साईनाथ व साईबाबा रुग्णालय	- लिक्वीड ऑक्सिजन प्लॅन्ट
०८. साई आश्रम भक्तनिवास	- सोलर वॉटर हिटींग सिस्टीम व सांडपाणी प्रक्रिया प्रकल्प
०९. साई धर्मशाळा	- सोलर वॉटर हिटींग सिस्टीम व सांडपाणी प्रक्रिया प्रकल्प

उपरोक्तप्रमाणे सन २०१८-१९ या वर्षाचा वार्षिक अहवाल आपले माहितीस्तव सादर करण्यात येत आहे.

स्वाक्षरीत / - XXX

(दी. म. मुगळीकर, भा.प्र.से.)
मुख्य कार्यकारी अधिकारी
श्री साईबाबा संस्थान विश्वस्तव्यवस्था, शिर्डी.

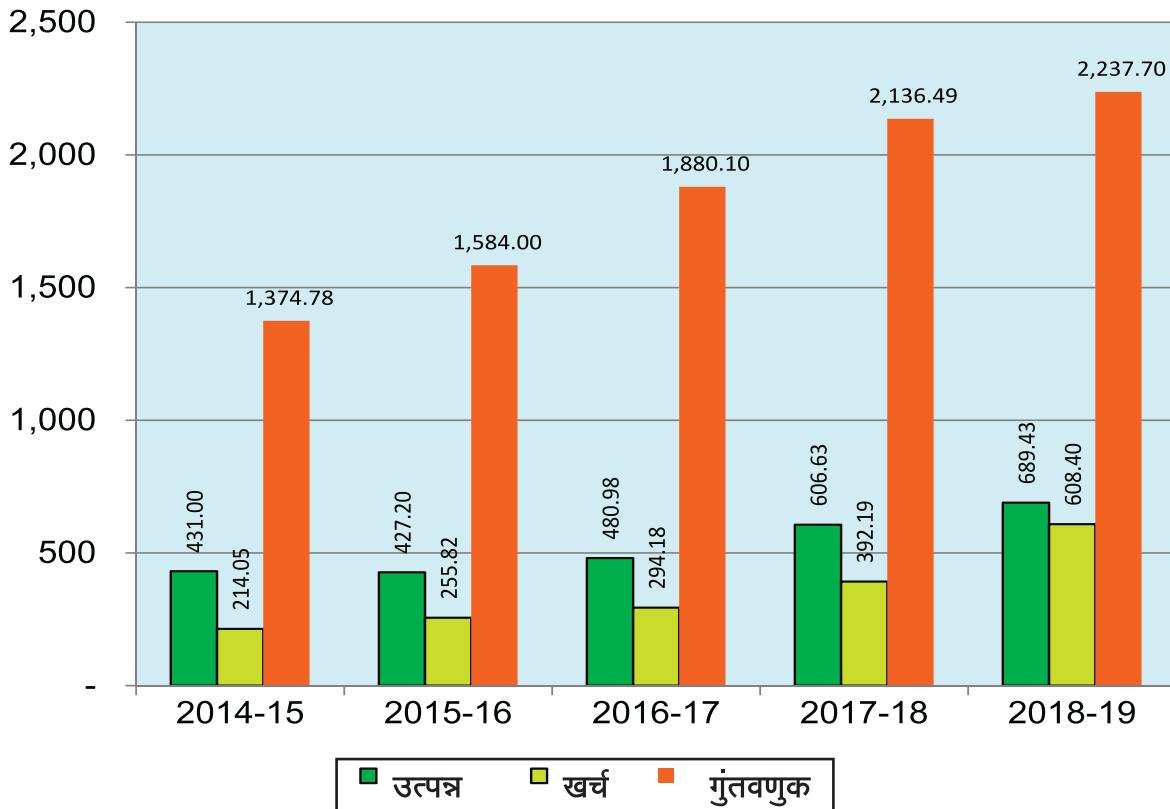

लेखापरिक्षण अहवाल २०१८-१९

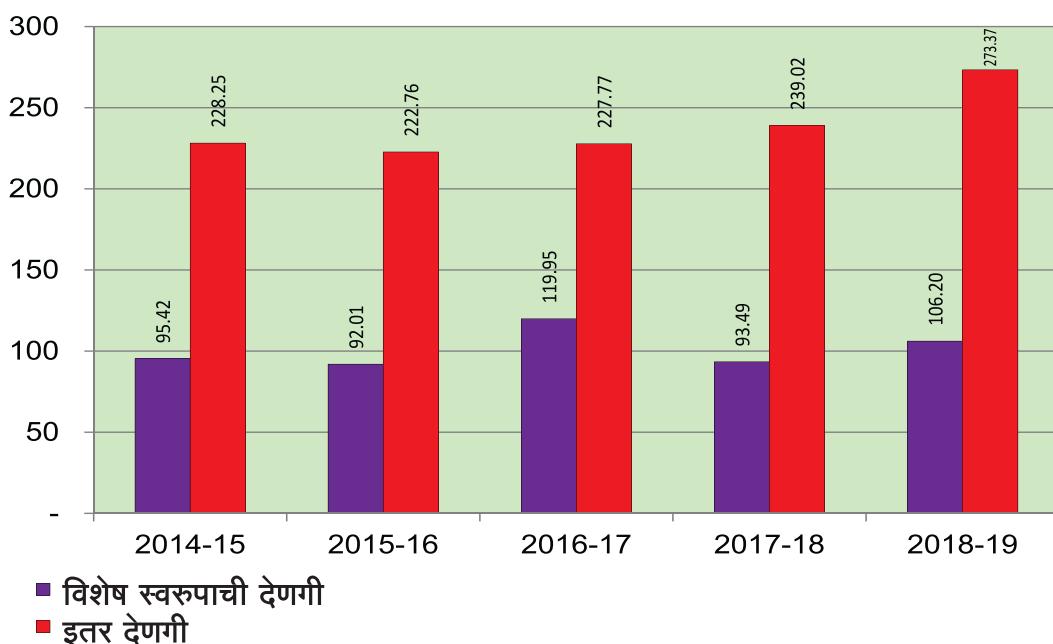
श्री साईबाबा संस्थान विश्वस्तव्यवस्था, शिर्डी

लेखापरिक्षण अहवाल २०१८-१९

अ) एकूण उत्पन्न, खर्च व गुंतवणूक दर्शविणारा तुलनात्मक तत्त्व (रु. कोटीत)

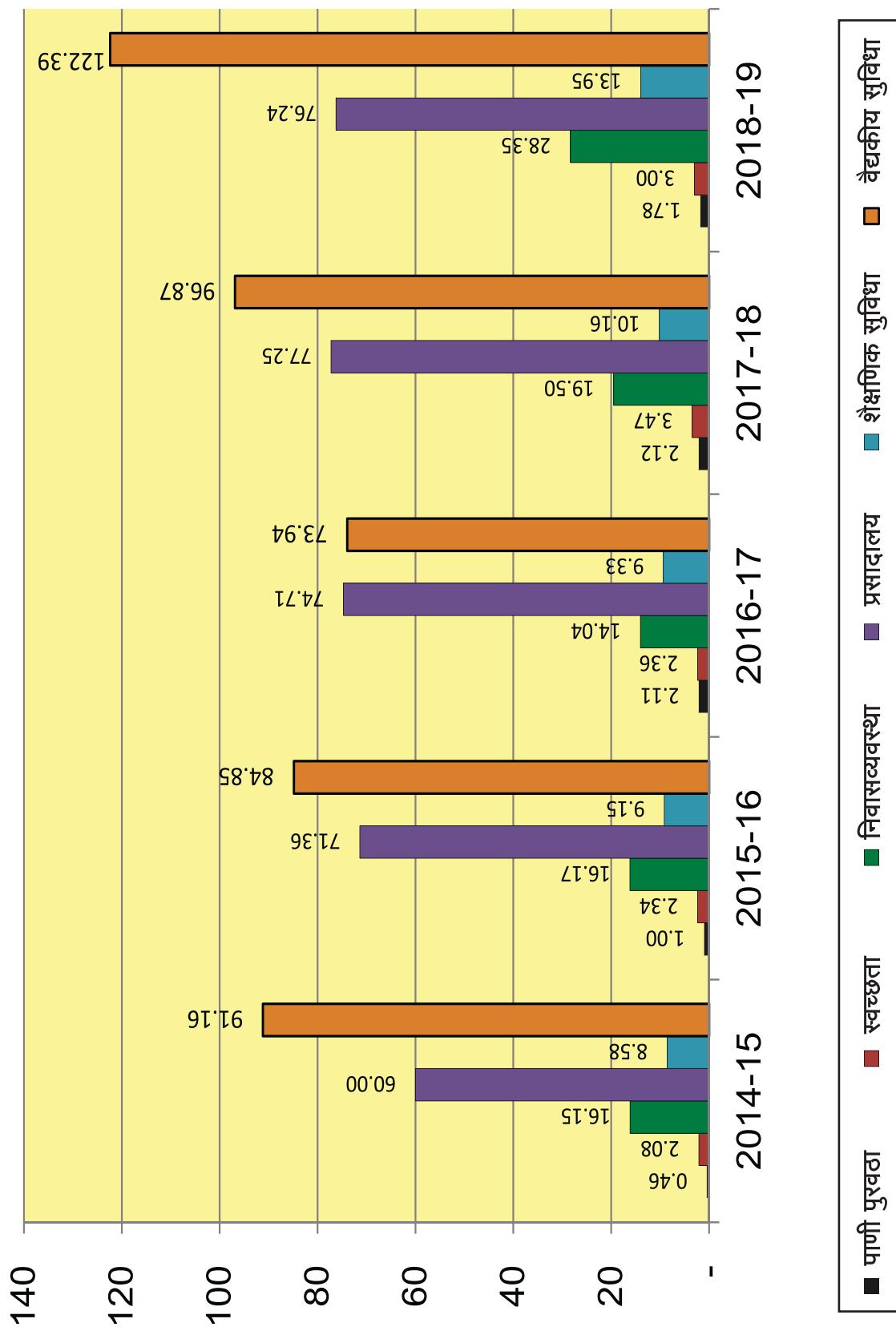

ब) देणगी रुपाने मिळालेल्या उत्पन्नाचा तत्त्व (रु. कोटीत)

श्री सार्वजनिक संस्थान विश्वविद्यालय लेरखापरिक्षण अहवाल २०१८-१९

सार्वजनिक पुरविल्या जाणाच्या सोयी-सुविधांवर झालेल्या खर्चाचा तुलनात्मक तक्ता

INDEPENDENT AUDITOR'S REPORT

To,
The Management Committee,
Shree Sai Baba Sansthan Trust (Shirdi),
Shirdi

Report on the Audit of Financial Statements

1) Qualified Opinion

We have audited the accompanying financial statements of Shree Sai Baba Sansthan Trust (Shirdi), which comprises of Balance Sheet as at 31st March 2019 and the Income & Expenditure Account for the year then ended and a summary of significant accounting policies and other explanatory information.

In our opinion and to the best of our information and according to the explanations given to us except for the effects of the matter described in the Basis for Qualified Opinion paragraph, the aforesaid financial statements give the information required in the manner so required and give a true and fair view in conformity with the accounting principles generally accepted in India, of the state of affairs of the Trust as at March 31, 2019, and its surplus for the year ended on that date.

2) Basis for Qualified Opinion

The salary and allowances of employees working in institutions run under medical relief activities and educational activities are paid out of funds created for these specific purposes as specified in Note Q- 11 and not out of Management Fund as required by section 15 (3) of The Shree Sai Baba Sansthan Trust (Shirdi) Act, 2004.

The Trust has not accounted for provision for leave encashment as required by Accounting Standard 15 as mentioned in Note Q- 4.

We conducted our audit of the financial statements in accordance with the Standards on Auditing issued by the Institute of Chartered Accountants of India. Our responsibilities under those Standards are further described in the Auditor's Responsibilities for the Audit of the Financial Statements section of our report. We are independent of the Trust in accordance with the Code of Ethics issued by the Institute of Chartered Accountants of

India and we have fulfilled our other ethical responsibilities in accordance with these requirements and the Code of Ethics. We believe that the audit evidence we have obtained is sufficient and appropriate to provide a basis for our opinion.

3) Responsibility of Trust Managements for the Financial Statements

Trust's Management is responsible for the preparation of these financial statements that give a true and fair view of the financial position and financial performance of the Trust in accordance with the accounting principles generally accepted in India. This responsibility also includes maintenance of adequate accounting records for safeguarding of the assets of the Trust and for preventing and detecting frauds and other irregularities; selection and application of appropriate accounting policies; making judgments and estimates that are reasonable and prudent; and the design, implementation and maintenance of internal control relevant to the preparation and presentation of the financial statements that give a true and fair view and are free from material misstatement, whether due to fraud or error.

In preparing the financial statements, management is responsible for assessing the Trust's ability to continue as a going concern, disclosing, as applicable, matters related to going concern and using the going concern basis of accounting unless the Trustees intend to liquidate the Trust or to cease operations, or has no realistic alternative but to do so. The Trustees are also responsible for overseeing the Trust's financial reporting process.

4) Auditor's Responsibilities for the Audit of the Financial Statements

Our objectives are to obtain reasonable assurance about whether the financial statements as a whole are free from material misstatement, whether due to fraud or error, and to issue an auditor's report that includes our opinion. Reasonable assurance is a high level of assurance, but is not a guarantee that an audit conducted in accordance with Standards on auditing will always detect a material misstatement when it exists. Misstatements can arise from fraud or error and are considered material if, individually or in the aggregate, they could reasonably be expected to influence the economic decisions of users taken on the basis of these financial statements.

As part of an audit in accordance with Standards on auditing, we exercise professional judgment and maintain professional scepticism throughout the audit. We also:

- i) Identify and assess the risks of material misstatement of the financial statements, whether due to fraud or error, design and perform audit procedures responsive to

those risks, and obtain audit evidence that is sufficient and appropriate to provide a basis for our opinion. The risk of not detecting a material misstatement resulting from fraud is higher than for one resulting from error, as fraud may involve collusion, forgery, intentional omissions, misrepresentations, or the override of internal control.

- ii) Obtain an understanding of internal financial controls relevant to the audit in order to design audit procedures that are appropriate in the circumstances, but not for the purpose of expressing an opinion on the effectiveness of the entity's internal control.
- iii) Evaluate the appropriateness of accounting policies used and the reasonableness of accounting estimates and related disclosures made by management.
- iv) Conclude on the appropriateness of management's use of the going concern basis of accounting and, based on the audit evidence obtained, whether a material uncertainty exists related to events or conditions that may cast significant doubt on the ability of the Trust to continue as a going concern. If we conclude that a material uncertainty exists, we are required to draw attention in our auditor's report to the related disclosures in the financial statements or, if such disclosures are inadequate, to modify our opinion. Our conclusions are based on the audit evidence obtained up to the date of our auditor's report. However, future events or conditions may cause the Trust to cease to continue as a going concern.

We communicate with those charged with governance regarding, among other matters, the planned scope and timing of the audit and significant audit findings, including any significant deficiencies in internal control that we identify during our audit.

We also provide those charged with governance with a statement that we have complied with relevant ethical requirements regarding independence, and to communicate with them all relationships and other matters that may reasonably be thought to bear on our independence, and where applicable, related safeguards.

5) Report on Other Legal and Regulatory Requirements

We report that:

- (a) We have sought and obtained all the information and explanations which to the best of our knowledge and belief were necessary for the purposes of our audit.

- (b) In our opinion, proper books of account as required by law have been kept by the Trust so far as it appears from our examination of those books.
- (c) The Balance Sheet and Income & Expenditure Account dealt with by this report are inagreement with the books of account.

For Mukund M. Chitale & CO.

Chartered Accountants

Firm Registration No. 106655W

Sd/-

(S. M. Chitale)

Partner

M. No. 111383

UDIN: 19111383AAAAHT6691

Place: Mumbai

Date: 28.10.2019

**SHREE SAI BABA SANSTHAN TRUST (SHIRDI)
BALANCE SHEET AS AT 31ST MARCH, 2019**

REGISTRATION No:- E-69,AHMEDNAGAR

(Amounts in Rs.)						
PREVIOUS YEAR	FUNDS AND LIABILITIES	SCH	CURRENT YEAR	PREVIOUS YEAR	PROPERTY AND ASSETS	SCH
	TRUST CORPUS:				IMMOVABLE PROPERTIES:	CURRENT YEAR
48,82,52,869	Balances as per Last Balance Sheet		48,82,52,869	93,15,36,601	Land (At cost)	C 1
7,40,14,71,322	OTHER EARMARKED FUNDS	A	-	1,13,05,90,675	Buildings & Roads (Net of Accumulated Depreciation)	C 2
			8,08,04,97,977	29,87,36,739	OTHER PROPERTY PLANT & EQUIPMENTS (Net of Accumulated Depreciation)	C 3
				37,79,302	INTANGIBLE ASSETS: (Net of Accumulated Depreciation)	C 4
				23,48,14,138	Capital Work in Progress	C 5
				21,36,49,38,127	INVESTMENTS: Fixed Deposits with Nationalised Banks	D
				-	GRATUITY RESERVE (Net)	E
				1,06,39,84,991	ORNAMENTS & JEWELLERY	F
				13,78,65,463	STOCK OF CONSUMABLES	G
				1,37,20,68,648	ADVANCES, DEPOSITS & RECEIVABLES	H
					BANK BALANCES:	
				39,57,13,442	In Savings Accounts with Banks	I
				28,76,284	CASH IN HAND	I
		Total Rs.		28,55,46,23,845		28,55,46,23,845
26,93,69,04,410						

Notes to Accounts

Sd/-
(S. M. CHITALE
PARTNER
MEMBERSHIP

AS PER OUR REPORT OF EVEN DATE
For MUKUND M CHITALE & CO.,
CHARTERED ACCOUNTANTS,
Firm Regn No 106655W

PLACE - MUMBAI
DATED - 28 10 2019

SHREE SAI BABA SANSTHAN TRUST (SHIRDI)

INCOME & EXPENDITURE ACCOUNT FOR THE YEAR ENDED 31ST MARCH, 2019

REGISTRATION No:- E-69,AHMEDNAGAR

PREVIOUS YEAR	EXPENDITURE	SCH	AMOUNT	AMOUNT	PREVIOUS YEAR	INCOME	SCH	AMOUNT	AMOUNT
18,20,10,876	Expenses in respect of Properties	J		10,73,06,172	9,97/-	Rent			9,630
41,76,81,117	Establishment Expenses	L		32,27,52,065		Interest On Bank Savings Accounts		1,14,32,890	
	Depreciation	C	24,45,42,682	16,47,55,815	1,02,36,02,320	On Fixed Deposit & Securities Other Interest		1,17,12,24,050 4,41,87,738	1,22,68,44,678
20,38,73,203	Less: Transferred to Fund		7,97,86,867						2,60,08,66,363
30,05,11,362	Expenditure on Object of the Trust	M	1,94,69,83,261		2,47,39,14,683	Income from Other Sources	P		
35,52,806	Grant in Aid (Charity) Services to Sai Devotees	N	29,50,015	1,94,99,33,277	35,10,84/-	Profit on Sale of Asset	O		18,87,482
23,68,318	Expenditure on Other Objects								
48,91,52,274	Contribution to Management Fund								
	Deficit on Management Fund								
	Loss on Sale of Assets	O							
1,90,18,87,861	- Excess of Income over Expenditure transferred to Balance Sheet				62,20,85,423				
3,50,10,37,816	Total Rs.				3,82,96,08,153	3,50,10,37,816			Total Rs.
	Notes to Accounts	Q							

AS PER OUR REPORT OF EVEN DATE

For MUKUND M CHITALE & CO,
CHARTERED ACCOUNTANTS,
Firm Regn No.1086655W

Sd/-
(S. M. CHITALE)
PARTNER
MEMBERSHIP NO 111383
Statutory Auditors

PLACE - MUMBAI

DATED - 28.10.2019

MEMBERSHIP NO 111383

SHREE SAI BABA SANSTHAN TRUST (SHIRDI)
Financial Year 2018-19

Schedule A : Other Earmarked Fund

Sr.No.	Particular	Sched ule	Opening balance as on 01.04.2018	Donation Received during the year	Income for the year (3+4+5)	Total (3+4+5)	Interest on F.D.	Transferred to other fund	Transferred From Other Funds/Donations	Total	Amount spent During the year	Closing balance as on 31.03.2019	(Amounts in Rs.)	
													12 (10+11)	
1	2	3	4	5	6(3+4+5)	7	8	9	10 (6+7+8+9)	11	12 (10+11)			
1	Annadan Fund	A 1	2,66,57,54,570	72,71,36,322	47,69,79,739	3,86,98,70,631	17,14,54,670	-	24,15,499	4,04,37,40,800	76,23,93,419	3,28,13,47,381		
2	Building Fund		68,68,68,223	1,68,91,735	-	70,37,59,958	-	-	70,37,59,958	-	-	70,37,59,958		
3	Building Fund(Saiashram) !		59,79,48,669	-	59,79,48,669	-	-	-	59,79,48,669	7,97,86,867	51,81,61,802			
4	Devotional Object Fund	A 2	23,36,04,579	3,53,75,240	3,67,889	26,93,47,708	2,85,16,073	-	-	24,08,31,634	2,91,92,540	21,16,39,094		
5	Education Fund	A 3	24,29,05,055	11,40,18,601	2,47,28,665	38,16,52,321	1,56,23,046	-	-	39,72,75,367	13,94,88,057	25,77,87,310		
6	Maint. & Repairs & Establishment Fund	A 4	2,22,37,20,431	3,925	26,92,92,347	2,49,30,16,703	14,30,24,139	-	-	2,63,60,40,842	28,35,96,069	2,35,24,44,773		
7	Medical Fund \$	A 5	-	13,68,11,819	65,38,39,207	79,06,51,026	-	-	23,10,35,400	1,02,16,86,426	1,02,16,86,426	(0)		
8	New Bhakta Niwas Fund		42,09,90,933	-	42,09,90,933	-	-	-	-	42,09,90,933	-	42,09,90,933		
9	Nitya Prasadaly Annadan Yojana		24,15,499	5,10,032	29,25,531	1,55,359	24,15,499	-	-	6,65,391	-	6,65,391		
10	Permanent Fund		25,14,18,654	1,27,29,000	26,41,47,654	1,61,70,619	-	-	-	28,03,18,273	-	28,03,18,273		
11	Shri.saiBaba Mahasamadhi Shatabdihi Sonaia Fund	A 6	2,25,26,193	1,85,07,701	3,953	4,10,37,847	-	-	2,85,16,073	6,95,53,921	6,95,53,921	-		
12	Ambulance Project Fund Account #		5,33,18,516	64,547	5,33,83,063	-	-	-	5,33,83,063	-	5,33,83,063	5,33,83,063		
	Total		7,40,14,71,322	1,06,20,48,922	1,42,52,11,800	9,88,87,32,044	34,64,27,833	3,09,31,572	26,19,66,972	10,46,61,95,277	2,38,56,97,300	8,08,04,97,977		

Sr. No.	Particular	Schedule	Opening balance as on 01.04.2017	Donation Received during the year	Total (3+4+5)	Interest on F.D.	Transferred to other fund	Transferred From Donations received	Total	Amount spent During the year	Closing balance as on 31.03.2018
1	2		3	4	5	6(3+4+5)	7	8	9	10 (6+7+8+9)	11
1	Annadan Fund	A1	2,22,23,14,267	63,11,06,132	44,36,69,449	3,29,70,89,848	14,11,16,956	-	-	3,43,82,06,804	77,24,52,234
2	Building Fund		67,76,15,596	92,52,626	-	68,66,68,223	-	-	-	68,66,68,223	68,66,68,223
3	Building Fund(Saakashram)!		68,66,00,744	-	-	68,66,00,744	-	-	-	68,66,00,744	8,86,52,075
4	Devotional Object Fund	A2	23,78,09,481	1,30,94,654	1,63,69,593	26,72,73,728	-	-	-	26,72,73,728	3,36,69,149
5	Education Fund	A3	20,89,36,967	10,10,87,928	2,12,45,596	33,12,70,491	1,32,67,497	-	-	34,45,37,989	10,16,32,934
6	Maint. & Repairs & Establishment Fund	A4	2,01,46,57,592	2,07,088	27,58,96,857	2,29,07,61,537	12,79,30,757	-	-	24,1,86,92,294	19,49,71,863
7	Medical Fund \$	A5	-	11,22,06,351	57,65,66,620	68,87,72,971	-	-	-	14,72,09,896	83,59,82,867
8	New Bhakta Niwas Fund		42,09,90,933			42,09,90,933	-	-	-	42,09,90,933	-
9	Nitya Prasadday Annadan Yojana		11,81,863	11,58,588		23,40,451	75,048	-	-	24,15,499	42,09,90,933
10	Permanent Fund		22,36,25,152	1,35,93,305	-	23,72,18,457	1,42,00,197	-	-	25,14,18,654	25,14,18,654
Shri Sahiba Mahasamadhi Shatabdii Sohala Fund		A6	1,21,69,958	3,57,29,015	28,270	4,79,26,343	-	-	-	4,79,26,343	2,54,00,150
11	Ambulance Project Fund Account #		3,58,95,700	1,74,22,816	-	5,33,18,516	-	-	-	5,33,18,516	5,33,18,516
	Total		6,74,17,97,353	93,48,58,503	1,33,37,76,385	9,01,04,32,242	29,65,90,455	-	14,72,09,896	9,45,42,32,594	2,05,27,61,272
											7,40,14,71,322

Notes :

! The amount represents depreciation for the year on Building (Sai Ashram)

@ Interest amount has been allocated to funds at the rate 6.35% on opening balances of fund.

\$ An amount of Rs.23,10,35,400/- is transferred from General Donation received during the year to Medical Fund as reflected in Schedule P and A-5

As per decision No 637 of the management committee meeting held on 31st August, 2016 the Ambulance Project Fund was created for Procurement of Ambulance and subsequent distribution in rural areas. However as per the decision no 204 of Management committee meeting dated 07th March 2018, receipt of donation from devotees under the said fund is discontinued. The details about the Income for the year and the amount spent during the year against certain funds have been given in Schedule nos. A-1 to A-6 respectively.

SHREE SAI BABA SANSTHAN TRUST (SHIRDI)
Financial Year 2018-19

Income & Expenditure Account of Annadan Activities

Schedule A-1

	31.03.2019	31.03.2018	
Particulars		Amount in Rs.	Amount in Rs.
Prasadalya Income			
Canteen Receipts	5,36,09,859.99	5,47,05,515.00	
Food Packet Receipts	1,86,85,512.00	1,82,65,053.00	
Laddu Prasad Receipts	28,56,07,900.00	26,25,90,124.00	
Prasadalya Receipts	11,90,76,467.00	10,81,08,757.00	
Subtotal (A)	47,69,79,738.99		44,36,69,449.00
Prasadalya Expenses			
Material Consumed	64,71,78,335.66	66,98,95,432.00	
Housekeeping Expenses	2,79,57,584.24	2,41,45,882.00	
Electricity Charges	3,20,06,891.00	3,13,22,718.00	
Water Charges	35,48,459.00	3,65,694.00	
Contract Labour Expenses	5,14,89,585.00	4,62,97,793.00	
Others	2,12,564.00	4,24,715.00	
Subtotal (B)	76,23,93,418.90		77,24,52,234.00
Net (A-B)	(28,54,13,679.91)		(32,87,82,785.00)

SHREE SAI BABA SANSTHAN TRUST (SHIRDI)
Financial Year 2018-19

Income & Expenditure Account of Devotional Activitie**Schedule A-2**

	31.03.2019	31.03.2018	
Particulars		Amount in Rs.	Amount in Rs.
Devotional Income			
Abhishek	-	1,12,41,036	
Naivedya Receipts	-	46,41,415	
Kothi Receipts	3,62,909	4,86,502	
More Udi Receipts	4,980	640	
Subtotal (A)	3,67,889		1,63,69,593
Devotional Expenses			
Gurupournima Festival	41,93,122	28,93,906	
Punyatithi Festival	79,59,495	65,61,673	
Ramnavmi Festival	8,88,402	1,31,92,960	
Sai Satcharitra Parayan	45,89,167	12,72,298	
Samadhi Mandir Expenses	32,45,247	21,05,968	
Naivedya Expenses	6,07,559	6,95,369	
Contract Labour Charges	76,66,156	69,34,653	
Festival Expenses	43,393	12,322	
Subtotal (B)	2,91,92,540		3,36,69,149
Net (A-B)	(2,88,24,651)		(1,72,99,556)

SHREE SAI BABA SANSTHAN TRUST (SHIRDI)
Financial Year 2018-19

Income & Expenditure Account of Educational Activities**Schedule A-3**

			31.03.2018	
Particulars	Amount in Rs.	Amount in Rs.	Amount in Rs.	Amount in Rs.
Income During the Year:				
Industrial Training Institute	44,93,740		50,27,932	
English Medium School	1,86,24,354		1,57,76,197	
Kanya Vidya Mandir	2,10,570		3,040	
Senior College	13,41,870		-	
Junior College	58,131		4,38,427	
Subtotal (A)		2,47,28,665		2,12,45,596
Expenditure on Educational Activities				
Contractor Labour Charges	1,25,69,122		1,10,31,277	
Sundry Expenses	15,34,323		22,60,490	
Gathering Expenses	1,49,459		1,53,537	
Vehicle Expenses	24,17,919		22,57,322	
Provident Fund	31,80,168		31,44,034	
Printing & Stationery	3,61,806		3,65,102	
Sports Tournament Expenses	1,17,198		84,287	
Staff Salary*	11,51,34,087		7,94,55,393	
Telephone	47,673		67,494	
Travelling	21,628		29,363	
Electricity Charges	29,84,514		25,47,566	
Water Expenses	7,66,167			
Library Expenses	95,729		5,000	
Insurance	565		304	
Repairs & Maintenance	63,104		1,87,187	
Skill Competition Expenses	44,594		44,578	
Excess of Expenditure over Income for the year		(11,47,59,392)		(8,03,87,338)
Subtotal (B)		13,94,88,057		10,16,32,934

* Includes amount of Rs. 2,45,44,748/- provided during the year as differential amount of 7th pay commission as approved by management committee meeting decision no 142 dated 26th February 2019

SHREE SAI BABA SANSTHAN TRUST (SHIRDI)
Financial Year 2018-19

Income & Expenditure Account of Building Repairs & Maintenance

Schedule A-4

	31.03.2019		31.03.2018	
Particulars	Amount in Rs.	Amount in Rs.	Amount in Rs.	Amount in Rs.
Accommodation Income				
Dwarawati Receipts	6,99,89,943		7,30,13,749	
Sai Ashram 1	15,26,39,138		14,92,58,270	
Sai Prasad Niwasthan	81,12,075		97,84,686	
Sai Bhakt Niwas	2,93,10,327		3,36,18,978	
Sai Ashram 2	92,34,864		1,02,21,173	
Sai Palkhi Niwara	6,000		-	
Subtotal (A)		26,92,92,347		27,58,96,857
Accommodation Expenses				
House keeping Expenses	14,40,05,174		10,09,46,552	
Contract Labour Charges	1,52,30,191		1,72,93,158	
Building Repair & Maintenance	6,19,17,416		4,31,89,835	
Electricity Expenses	2,18,77,241			
Water Charges	3,03,71,661			
Other Expenses	1,01,94,386		3,35,42,318	
Subtotal (B)		28,35,96,069		19,49,71,863
Net (A-B)		(1,43,03,722)		8,09,24,994

SHREE SAI BABA SANSTHAN TRUST (SHIRDI)**Financial Year 2018-19****Income & Expenditure Account of Hospital Activities****Schedule A-5**

Particulars	31.03.2019		31.03.2018	
	Amount in Rs.	Amount in Rs.	Amount in Rs.	Amount in Rs.
Hospital Income				
Saibaba Hospital Receipt	51,07,92,556		51,44,89,538	
Sainath Hospital Receipt	9,49,01,234		4,20,03,631	
Ambulance Receipt	41,59,850		15,02,729	
Blood Bank Receipt	25,67,080		24,45,460	
Discount /Free Scheme Received	13,61,804		4,11,811	
Electricity and Telephone Recovery	-		1,02,065	
Interest Income	36,64,831		12,11,914	
Interest on Short Term Fixed Deposit	69,326		96,592	
Room Rent Recovery	1,33,52,110		98,00,110	
Sale of Scrap	2,11,959		80,624	
Tender Sale Receipt	52,67,682		43,47,960	
Unclaimed Deposit	4,65,411		46,698	
Exchange Gain	30,85,678			
Profit on Sale of Fixed Assets	1,38,22,084		-	
Provision no longer required	1,17,602		27,489	
Subtotal (A)		65,38,39,207		57,65,66,620
Less: Cost of Medicines				
Opening Stock of Medicine	3,75,23,431		3,47,26,686	
Add :Purchase of Medicine	22,03,32,935		18,88,16,758	
Less :Closing Stock of Medicines	4,65,53,351		3,75,23,431	
Cost of Medicines (B)		21,13,03,015		18,60,20,013

Less : Expenses of Hospital				
Advertisement Expenses	16,72,833		18,22,744	
Ambulance Expenses	26,11,383		26,54,699	
Bank Charges	4,31,278		1,20,781	
Bio - Medical Waste Expenses	13,58,500		7,04,000	
Camp Expenses	4,74,069		6,13,015	
Consultancy & Legal	2,21,430		10,53,770	
Consumables	59,378		59,828	
Contractor Labour Charges	15,23,89,561		13,92,43,872	
Doctor Honorarium	11,98,20,478		9,75,68,591	
Staff Salary	40,78,22,848		28,12,60,507	
Staff Welfare	2,10,09,229		1,93,56,109	
Electricity	5,45,59,963		5,09,76,547	
Gas Charges	44,59,934		50,90,573	
Rental Expense	2,16,964		3,63,960	
Hospital Expenses	13,34,378		14,32,649	
Insurance Charges	6,49,744		5,21,095	
Linen Expenses	5,78,288		11,17,284	
Medical Reimbursements	77,76,592		83,08,505	
News Paper Charges	4,069		5,060	
Postage & Courier	54,412		34,285	
Printing & Stationery	22,21,856		30,84,875	
Reimbursement of Education Fees	20,47,658		20,04,628	
Repairs & Maintenance	2,38,07,172		2,90,19,524	
Computer Expenses	2,42,776		1,46,078	
Stipend	59,827		25,016	
Taxes & Charges	9,000		18,004	
Telephone Charges	66,241		17,87,286	
Transport Charges	7,25,050		7,74,255	
Travelling Expenses	2,11,671		2,34,583	
Water Expenses	34,86,829		5,60,731	
Total Expenses (C)		81,03,83,411		64,99,62,854
Total Cost of Medicines & Expenses		1,02,16,86,426		83,59,82,867
Net Deficit (A-B-C)		(36,78,47,219)		(25,94,16,247)
Deficit utilised from Medical Fund Donation		13,68,11,819		11,22,06,351
Deficit utilised from General Donation		23,10,35,400		14,72,09,896

* Includes amount of Rs.10,80,45,737/- provided during the year as differential amount of 7th pay commission as approved by management committee meeting decision no 142 dated 26th February 2019

SHREE SAI BABA SANSTHAN TRUST (SHIRDI)
Financial Year 2018-19

Income & Expenses Relating To Mahasamadhi Shatabdi Sohala

Schedule A-6

Particulars	31.03.2019		31.03.2018	
	Amount in Rs.	Amount in Rs.	Amount in Rs.	Amount in Rs.
Income				
Sai Patrika Sammelan		3,953	28,270	
Subtotal (A)		3,953		28,270
Expenses				
Purchase of Silver Coins			99,14,981	
Mandap Decoration Expenses			88,85,220	
Artist Honorarium			20,10,080	
Consultancy Charges			16,96,800	
Lunch, Breakfast Packets and laadu bundi prasad			12,22,677	
Rent of Security Equipment			4,20,375	
Printing & Stationery			3,87,900	
Purchase of Sai MDF memento			2,07,236	
Press conference charges			1,42,345	
Electricity Supply			88,000	
Construction Work			77,308	
Travelling Charges			1,10,415	
Others	6,95,53,921		2,36,813	
Subtotal (B)		6,95,53,921		2,54,00,150
Net (A-B)		(6,95,49,968)		(2,53,71,880)

SHREE SAI BABA SANSTHAN TRUST (SHIRDI)**Financial Year 2018-19****Schedule B : Liabilities**

(Amounts in Rs.)

Sr. No.	Particulars		As on 31st March 2019		As on 31st March 2018
A	Deposits				
1	Deposit Refundable - Sansthan	19,37,63,844		15,25,21,012	
2	Deposit Refundable - Hospital	8,59,42,300		7,74,71,768	
3	Drainage Deposit	51,200			
4	Deposit For Accommodation	59,700			
5	Deposit For I.T.I. Uniform	2,14,039		2,19,323	
6	Senior College Deposit	86,700			
7	I.T.I. Deposit	9,48,800	28,10,66,583	8,68,450	23,10,80,553
B	Expenses				
	Liabilities for Expenses	65,08,91,661		32,41,11,081	
	Unpaid Salary	31,65,017		1,60,27,831	
	Payable to Employees	2,05,49,582	67,46,06,259	2,38,15,497	36,39,54,409
C	Suppliers		10,16,69,041		4,60,06,044
D	Duties & Taxes				
	Tax Deducted at Source	95,69,381			60,50,483
	Professional Tax Payable	3,96,750			
	GST TDS	15,81,205			
	VAT	4,67,892	1,20,15,228		
E	Others				
	Income Received in Advance	22,200		4,30,067	
	Payable to Patients	5,34,834		5,34,834	
	Provision for Refund of Hospital Bills	-		49,71,110	
	Fund Received for Medical treatment	3,93,531		4,20,011	
	Liabilities for Education Activities	51,725		48,425	
	Sai Devotees Relief Fund	27,98,096		25,96,417	
	Saibaba Foundation	30,15,320	68,15,706	30,15,320	1,20,16,184
	Total		1,07,61,72,818		65,91,07,674

SHREE SAI BABA SANSTHAN TRUST (SHIRDI)
Financial Year 2018-19

Schedule C : Schedule Of Property Plant & Equipments Including Capital Work In Progress

(Amounts in Rs.)									
Sr. No.	Particular	Rate of Deprn.	Cost as on 1 April 2018	Additions During the year	Deduction During the year	Cost as on 31 March 2019	Depreciation as on 1 April 2018	Depreciation for the year	Deduction During the year(Depn)
	IMMOVABLE ASSETS						31 March 2019	31 March 2019	Total Depreciation
C 1	Land	0%	93,15,36,601	-	-	93,15,36,601	-	-	-
	Subtotal (C1)		93,15,36,601			93,15,36,601			93,15,36,601
C 2	BUILDINGS & ROADS								
	Buildings & Roads	10%	1,03,32,47,035	-	-	1,03,32,47,035	71,67,65,081	3,16,48,195	-
	Polycarbonate Shed	20%	1,00,75,755	-	-	1,00,78,755	83,87,821	3,38,187	-
	Buildings (Sai Palkhi Niwara)	10%	1,61,65,680	-	-	1,61,65,680	16,16,588	14,54,911	30,71,479
	Buildings (Sai Ashram)	10%	1,32,19,35,646	-	-	1,32,19,38,646	52,40,69,971	7,97,86,867	-
	Subtotal (C2)		2,38,14,30,116			2,38,14,30,116	1,25,08,39,441	11,32,28,160	1,36,40,67,601
C 3	OTHER FIXED ASSETS								
	Santhan:								
	STATUES	0%	8,21,148	-	-	8,21,148	-	-	-
	FURNITURE & FIXTURES	15%	25,33,9,041	81,04,340	11,00,675	26,03,94,706	16,99,76,722	1,34,28,482	8,35,561
	PLANT & MACHINERY	25%	66,25,05,870	1,86,01,697	62,77,972	67,48,29,595	55,91,92,212	2,94,18,090	59,32,392
	VEHICLES	20%	8,09,27,045	4,44,56,790	29,94,156	12,23,89,679	5,42,82,601	1,44,46,734	26,88,088
	EQUIPMENTS	25%	4,56,05,866	29,07,113	5,16,873	4,79,96,106	3,84,82,405	24,46,464	4,42,123
	INSTRUMENTS	25%	46,24,942	10,23,411	22,779	56,25,574	33,43,036	5,81,090	22,716
	COMPUTERS	60%	5,99,65,050	67,57,442	25,82,227	6,41,40,265	5,36,68,589	61,76,796	25,82,153
	Hospital :								
	FURNITURE & FIXTURES	15%	3,66,98,751	8,70,815	1,15,6276	3,64,13,290	2,74,09,025	15,00,792	9,42,508
	PLANT & MACHINERY	25%	40,22,68,423	24,19,79,188	12,73,75,216	51,68,73,335	36,37,11,300	5,05,50,895	12,30,89,884
	VEHICLES	20%	1,11,95,352	-	12,70,167	99,25,185	70,20,076	10,18,428	11,14,138
	EQUIPMENTS	25%	7,08,95,459	2,35,01,168	8,65,631	9,35,30,986	5,94,10,881	78,00,015	7,70,866
	INSTRUMENTS	25%	5,45,89,230	24,69,611	2,25,112	5,68,33,729	4,90,55,813	20,19,825	2,01,540
	COMPUTERS	60%	1,43,76,765	4,28,341	38,17,156	1,09,87,950	1,35,76,571	8,61,360	38,17,088
	Subtotal (C3)		1,69,78,65,942	35,10,99,916	14,82,04,240	1,90,07,61,618	1,39,91,29,201	13,02,58,971	14,24,39,057
	Total C1 + C2 + C3		35,10,99,916	14,82,04,240		2,64,99,68,662	24,34,87,131		1,38,69,49,115

२०१८-१९

वार्षिक अहवाल

• श्री साईबाबा संस्थान विश्वस्तव्यवस्था, शिर्दी •

Sr. No.	Particular	Rate of Deprn.	Cost as on 1 April 2018	Additions During the year	Deduction During the year	Cost as on 31 March 2019	Depreciation as on 1 April 2018	Depreciation for the year 31 March 2019	Deduction During the year(Depr)	Total Depreciation	W.D.V. on 31 March 19	W.D.V. on 31 March 18
C 4 INTANGIBLE ASSETS												
	Sansthan:											
	Softwares	25%	5,87,39,670	8,85,800	-	5,96,25,470	5,55,11,974	9,17,649	-	5,64,29,623	31,95,847	32,27,996
	Hospital:											
	Softwares	25%	34,64,891	-	-	34,64,891	29,13,265	1,37,901	-	30,51,186	4,13,705	5,51,806
	Sub Total (C4)		6,22,04,561	8,85,800	-	6,30,90,361	5,84,25,259	10,55,550	-	5,94,80,809	36,09,552	37,79,302
C 5 Capital Work In Progress												
		0%	23,48,14,138	13,88,31,257	-	37,36,45,395	-	-	-	-	37,36,45,395	23,48,14,138
	Sub Total (C5)		23,48,14,138	13,88,31,257	-	37,36,45,395	-	-	-	-	37,36,45,395	23,48,14,138
	Grand Total		5,30,78,51,358	49,08,16,973	14,82,04,240	5,65,04,64,091	2,70,83,93,901	24,45,42,681	14,24,39,057	2,88,04,97,525	2,83,99,66,566	2,59,94,57,157

* During the year, Sansthan has received certain assets as Donation in kind. Refer Note Q-9 of Notes to accounts.

SHREE SAI BABA SANSTHAN TRUST (SHIRDI)
Financial Year 2018-19

**Schedule D : Investments :Government Securities & Fixed Deposits With
Nationalised Bank**

(Amounts in Rs.)

Sr.No.	Particulars	As on 31st March 2019	As on 31st March 2018
A	Fixed Deposits With Nationalised Bank	22,37,77,32,935	21,36,49,38,127
	Total	22,37,77,32,935	21,36,49,38,127

SHREE SAI BABA SANSTHAN TRUST (SHIRDI)
Financial Year 2018-19

Schedule E : Gratuity Reserve

(Amounts in Rs.)

Particulars		As on 31st March 2019		As on 31st March 2018
Gratuity Fund with LIC		63,08,77,815		51,90,79,057
Less: Gratuity Reserve				
Opening	54,84,79,501		44,98,43,674	
Less: Paid	2,49,56,747		1,98,66,070	
Add: Provided	5,57,02,100		11,85,01,897	
		57,92,24,854		54,84,79,501
Total		5,16,52,961		(2,94,00,444)

SHREE SAI BABA SANSTHAN TRUST (SHIRDI)
Financial Year 2018-19

Schedule F : Ornaments & Jewellery

(Amounts in Rs.)

Sr. No.	Particulars	Balance as on 01 April 2018	Additions during the year	Deduction during the year	Balance as on 31st March 2019
1	Gold	79,11,64,876	6,89,35,376	-	86,01,00,252
2	Silver	13,20,24,264	1,29,92,281	-	14,50,16,545
3	Silver Coins 20 GMS	7,24,999	2,55,58,132	2,58,99,201	3,83,930
4	Silver Coins 25 GMS	-	3,18,54,933	2,27,02,433	91,52,500
5	Gold Coins	4,27,72,919		50,58,183	3,77,14,736
6	Gold Pendends	27,29,382		26,86,868	42,514
7	Copper & Brass	4,18,901	28,161	20,161	4,26,901
8	Precious Stones & Other Valuables	9,41,49,650	24,77,031	-	9,66,26,681
	Total	1,06,39,84,991	14,18,45,914	5,63,66,846	1,14,94,64,059

Sr. No.	Particulars	Balance as on 01 April 2017	Additions during the year	Deduction during the year	Balance as on 31st March 2018
1	Gold	68,66,39,979	10,45,24,897		79,11,64,876
2	Silver	11,96,89,613	1,23,34,651		13,20,24,264
3	Silver Coins	13,54,482	6,90,759	13,20,242	7,24,999
4	Gold Coins	4,63,24,262		35,51,343	4,27,72,919
5	Gold Pendends	56,71,334		29,41,952	27,29,382
6	Copper & Brass	4,18,901			4,18,901
7	Precious Stones & Other Valuables	9,34,19,292	7,30,358		9,41,49,650
	Total	95,35,17,863	11,82,80,665	78,13,537	1,06,39,84,991

SHREE SAI BABA SANSTHAN TRUST (SHIRDI)
Financial Year 2018-19

Schedule G : Stock of Consumables

(Amounts in Rs.)

Sr. No.	Particulars (Stock of Consumable)	As on 31st March 2019	As on 31st March 2018
1	Medicines	4,65,53,351	3,75,23,431
2	Food Grains & Other Prasadalya Material	4,36,76,091	3,33,89,935
3	Books / Photos	3,45,52,933	3,76,06,044
4	Cement (with Construction Department)	13,125	15,625
5	Steel (with Construction Department)	20,097	25,208
6	Cloth (with Counter Department)	38,60,213	46,57,110
7	General Donated Articles (with Counter Department)	35,55,055	1,93,994
8	Copper & Brass Articles (with Counter Department)	10,778	35,688
9	I.T.I. Consumable Material	2,43,203	1,34,768
10	Building Repairs & Maintenance Material	9,62,501	14,03,294
11	Sanitation Material	11,94,051	1,35,300
12	Water Supply Material	1,42,47,618	72,36,225
13	Stationery	24,03,839	6,41,230
14	Electrical Material	1,27,52,667	53,35,711
15	Cloth for Uniform	-	1,71,015
16	Calenders	12,46,630	21,99,882
17	Audio - Video Cassettes	27,95,096	23,74,725
18	Computer Material	28,940	57,180
19	Garden Material	70,604	1,36,429
20	Guest House items	17,484	5,44,705
21	Sundry Material	35,624	2,07,823
22	Sound System Material	1,48,562	1,92,803
23	Satyanarayan	1,63,795	1,16,509
24	Samadhi Mandir	31,185	66,129
25	Enquiry office	1,44,138	-
26	Printing Material	23,96,745	33,02,031
27	Diary	11,49,787	1,62,672
	Total	17,22,74,111	13,78,65,463

SHREE SAI BABA SANSTHAN TRUST (SHIRDI)
Financial Year 2018-19

Schedule H : Advances, Deposits & Other Receivables

(Amounts in Rs.)

Sr.No.	Particulars	As on 31st March 2019	As on 31st March 2018
1	Advances recoverable in cash / kind	33,80,54,075	34,68,25,834
2	Sundry Debtors	10,05,06,445	12,01,83,623
3	Loan Given to Shirdi Nagarpanchayat	-	6,58,61,000
4	Deposits	3,84,77,679	2,24,75,630
5	Income Tax deducted at Source	28,75,33,040	10,46,82,854
6	Income Receivable	79,76,54,817	69,47,95,360
7	Prepaid Expenses	14,55,432	12,08,584
8	Input Balance of GST (Net of liability)	76,59,134	1,60,35,762
	Total	1,57,13,40,623	1,37,20,68,648

SHREE SAI BABA SANSTHAN TRUST (SHIRDI)
Financial Year 2018-19

Schedule I : Cash & Bank Balances

(Amounts in Rs.)

Sr.No.	Particulars	Amount as on 31st March 2019	Amount as on 31st March 2018
A	<u>Cash in Hand</u>		
1	At Shirdi Office	59,711	1,30,526
2	At Hospital	4,15,465	4,96,309
3	At Mumbai Office	18,806	1,06,111
	Total (A)	4,93,982	7,32,946

Sr.No.	Particulars	Amount as on 31st March 2019	Amount as on 31st March 2018
B	<u>Stamps In Hand</u>		
1	At Shirdi Office	6,40,774	8,31,416
2	At Hospital	16,426	46,920
	Total (B)	6,57,200	8,78,336

Sr.No.	Particulars	Amount as on 31st March 2019	Amount as on 31st March 2018
C	Foreign Currency in Hand	15,93,494	12,65,002
	Total (C)	15,93,494	12,65,002
D	Total (A+B+C)	27,44,677	28,76,284

D Bank Balances

(Amounts in Rs.)

Sr.No.	Particulars		Amount as on 31st March 2019		Amount as on 31st March 2018
1	At Shirdi Office	37,32,62,041		27,96,15,201	
	Less: Book Overdraft	-	37,32,62,041		27,96,15,201
2	At Hospital	2,29,11,820		11,06,77,658	
	Less: Book Overdraft	(95,58,027)	1,33,53,793		11,06,77,658
3	At Mumbai Office		28,32,078		54,20,583
	Total (D)		38,94,47,912		39,57,13,442

SHREE SAI BABA SANSTHAN TRUST (SHIRDI)
Financial Year 2018-19

Schedule J : Expenses in Respect of Properties

(Amounts in Rs.)

Sr.No.	Particulars	For the year ended on 31st March 2019	For the year ended on 31st March 2018
1	Insurance of Property	15,64,025	10,12,603
2	Machinery Repairs & Maintenance	1,92,38,749	1,34,37,590
3	Power House Expenses & other Maintenance & Repairs	7,38,00,066	10,62,56,339
4	Rates, Taxes & Charges, Municipal Tax	1,27,03,332	6,13,04,345
	Total	10,73,06,172	18,20,10,876

Schedule K : Expenses towards Management Fund

(Amounts in Rs.)

Sr.No.	Particulars	For the year ended on 31st March 2019	For the year ended on 31st March 2018
1	Salaries and allowances to Staff *	72,61,44,856	56,79,25,519
2	Board Meeting Expenses	22,058	15,933
3	Travelling Expenses	11,21,018	11,92,101
	Total	72,72,87,932	56,91,33,553

* Includes amount of Rs. 19,81,78,938/- provided during the year as differential amount of 7th pay commission as approved by management committee meeting decision no 142 dated 26th February 2019

SHREE SAI BABA SANSTHAN TRUST (SHIRDI)

Financial Year 2018-19

Schedule L : Establishment Expenses

(Amounts in Rs.)

Sr. No.	Particulars	For the year ended on 31st March 2019	For the year ended on 31st March 2018
1	Advertisements	48,52,268	60,77,200
2	Apprentice Stipend	54,38,600	6,13,205
3	Audit Fee & Reimbursement of out of Pocket Expenses	11,06,391	4,65,096
4	Bank Charges	77,55,523	79,20,241
5	Contribution to Employees Provident Fund	3,34,07,154	4,07,22,093
6	Contractor Labour Charges	6,97,75,210	5,82,27,896
7	Computer Expenses	31,59,782	1,93,57,860
8	D.C.P.S. A/c	2,33,692	1,86,700
9	Service Charges for SaiTech project (Note Q-8)	84,80,612	11,10,40,746
10	Guest House Expenses	11,49,688	1,17,923
11	Insurance Charges	50,43,814	46,07,459
12	Legal Expenses	32,68,666	9,71,585
13	Locker Rent	16,520	11,800
14	News Papers and Periodicals	33,761	32,761
15	Postage	22,65,186	11,63,256
16	Printing Expenses	48,13,019	12,93,427
17	Publication Expenses	62,75,507	41,87,284
18	Sansthan Honorarium	18,68,059	3,67,907
19	Security Expenses	13,04,01,439	12,84,29,793
20	Sound System Expenses	48,05,384	26,97,603
21	Staff Welfare Expenses	94,21,994	83,98,119
22	Stationery Expenses	(5,16,903)	10,46,292
23	Sundry Expenses	81,49,740	81,35,304
24	Telephone Expenses	11,14,357	8,56,486
25	Uniform Expenses	1,64,603	7,48,077
26	Vehicle Maintenance	1,01,34,627	98,93,264
27	Website Expenses	1,33,374	1,11,741
	Total	32,27,52,065	41,76,81,117

SHREE SAI BABA SANSTHAN TRUST (SHIRDI)**Financial Year 2018-19****Schedule M : Expenses towards Grant in Aid (Charity)**

(Amounts in Rs.)

Sr. No.	Particulars	For the year ended on 31st March 2019	For the year ended on 31st March 2018
1	Shirdi Road Development Project	28,91,49,917	-
2	Maharashtra Jivan Pradhikaran	23,81,000	-
3	Sai Devotee	25,000	-
4	Z.P.New School Construction	10,00,00,000	-
5	Construction of New Bus Stand at Shirdi	1,07,62,118	80,04,592
6	Shirdi Airport Development	-	5,00,00,000
7	Flexible & Rigid Pavements for D.P. & Ring Road	1,00,92,051	29,41,644
8	Welfare of Suicide Farmers Family	-	1,00,00,000
9	MRI Machine for Civil Surgeon, General Hospital, Chandrapur	65,63,00,000	7,50,00,000
10	Cleaning & Maintenance of Shirdi - Shirdi Nagarpanchayat	13,72,78,156	1,70,07,996
11	Chief Minister Relief Fund	54,96,82,753	-
12	Charity in Medical Bills for Poor and Needy Patients*	16,54,22,203	12,30,69,335
13	Financial Aid For Life Saving Operations through Sainath Hospital	1,61,58,593	95,64,892
14	Dhwajdin Nidhi	97,31,470	49,22,903
	Total	1,94,69,83,261	30,05,11,362

* Includes an amount of Rs. 95,12,877/- (Prev. Year Rs. 97,51,515/-) is towards Indigent Patient Fund transfer and utilisation during the year

SHREE SAI BABA SANSTHAN TRUST (SHIRDI)
Financial Year 2018-19

Schedule N : Expenditure on Other Objects

(Amounts in Rs.)

Sr. No.	Particulars	For the year ended on 31st March 2019	For the year ended on 31st March 2018
1	Shirdi Festival	50,84,695	23,06,318
2	Saileea Magazine Expenses (Net)	14,60,119	-
3	Temple Summit Exp.	-	62,000
	Total	65,44,814	23,68,318

Schedule O : Profit / Loss on Sale of Assets & Investment

(Amounts in Rs.)

Sr. No.	Particulars	For the year ended on 31st March 2019	For the year ended on 31st March 2018
1	Profit on Sale of Assets	21,32,926	43,16,298
2	Loss on Sale of Assets	2,45,444	8,05,457
	Net Loss / (Profit)	(18,87,482)	(35,10,841)

SHREE SAI BABA SANSTHAN TRUST (SHIRDI)
Financial Year 2018-19
Schedule P : Income from Other Sources

A Donation Received

Sr. No.	Particulars	(Amounts in Rs.)	
		For the year ended 31.03.2019	For the year ended 31.03.2018
1	Charity Boxes (Cash)	1,70,09,22,669	1,58,02,23,881
2	General Donation	95,37,20,998	83,92,86,002
	Less : Transfer to Medical Fund (Schedule A)	(23,10,35,400)	72,26,85,598 (14,72,09,896)
3	Donation in Kind	7,55,09,846	11,43,37,360
4	Online Facility & Other Receipts	36,19,793	35,17,342
	Sub Total (A)	2,50,27,37,906	2,39,01,54,689

B Other Income

Sr. No.	Particulars	(Amounts in Rs.)	
		For the year ended 31.03.2019	For the year ended 31.03.2018
1	Maintenance Charges of Staff Quarter & Service Stalls	60,60,049	42,13,683
2	Sundry Receipts	1,66,84,042	1,36,11,639
3	Live Darshan (Royalty)	1,74,71,668	2,34,94,165
4	Surplus From Sale of Books /Photos/ Calender/Cassettes & CDs	1,12,50,011	28,49,780
5	Surplus From Sale of Gold , Silver Coins & Precious Stones	1,28,50,599	1,18,27,430
6	Wind Mill Receipt	2,39,98,168	2,09,23,202
7	Religious Receipts (Net of Religious Expenses)	62,64,469	51,16,047
8	Bus Service Receipts	19,18,485	20,31,540
9	Surplus From Sale of Cloth , Copper & Brass , G.D.Articals	16,30,968	(6,32,988)
10	Sai Leela Magazine Income	-	3,25,497
	Sub Total (B)	9,81,28,457	8,37,59,995
	Total (A+B)	2,60,08,66,363	2,47,39,14,683

THE SHREE SAI BABA SANSTHAN TRUST (SHIRDI) NOTES TO ACCOUNTS (Schedule Q)

1. Significant Accounting Policies

1.1 Basis of Preparation of Financial Statements

The Financial Statements are drawn up on historical cost basis and have been prepared in accordance with applicable Accounting Standards issued by the Institute of Chartered Accountants of India and are on accrual basis unless otherwise stated. Accounting Policies are adopted consistently unless specifically referred to otherwise and are in consonance with the generally accepted accounting principles.

1.2 Use of Estimates

The preparation of Financial Statements requires some estimates which affect the reported amounts of assets and liabilities on the date of Financial Statements and the reported amount of revenues and expenses during the year. Difference between the actual result and estimates are recognized in the period in which results are known/ materialized.

1.3 Revenue Recognition

- a. Donation in kind received at the counters such as Gold, Silver, artificial & real Precious Stone, Copper, Brass, Cloth and any other articles are treated as Income from Other Sources and such donations are accounted on the basis of valuation done by the appointed valuer as of the date of receipt.
- b. Gold coins, Silver coins and precious stones are sold at a price which are decided by the management at regular intervals and surplus is accounted after adjusting cost/value of gold, silver and precious stones sold as of the date of receipt on FIFO basis.
- c. Foreign instruments & currencies are accounted on the date of credit in Bank Statement.
- d. Donation received for a specific fund is credited to the respective fund and other donations are accounted as income of the trust.
- e. Cash received at donation counter after 2 P.M. on the last day and Cash received in Hundis (Donation boxes) on the last day of the financial year is accounted on the following day.

This practice has been consistently followed by the trust.

- f. In case of hospital unit, cash received in the second shift of Hospitals was brought into account through "Cash in Transit Account" as the same is deposited on the first working day of the next year.
- g. Annual Membership / Subscriptions for publication are accounted on cash basis.

- h. Interest income on fixed deposits with banks is accounted on accrual basis at the rates applicable to such deposits and investments.
- I. Goods & Service Tax liability is charged on inclusive basis, where ever applicable.

1.4 Investments

Investments are stated at cost.

1.5 Property Plants & Equipment's

- a. Property Plant & Equipment's excluding Land are stated at historical cost less depreciation.
- b. Freehold land is stated at cost.
- c. Depreciation on tangible assets has been worked out on the basis of Written Down Value method at the appropriate rates decided by the Management. In respect of additions to Fixed Assets up to 30th September; depreciation has been charged for full year and for others, depreciation is charged for six months period. No depreciation has been considered on Assets discarded or sold in the year of sale.
- d. Tangible Assets costing Rs. 5,000 or less are fully depreciated.
- e. Costs incurred on intangible assets resulting in future economic benefits are capitalized as intangible assets and amortized on written down value method beginning from the date of capitalization.

1.6 Inventories

- a. Inventories of Stores, cloth materials, Grocery items, consumables, medicines have been valued at cost, including taxes such as VAT / CENVAT / GST. The cost is determined on FIFO basis.

1.7 Foreign Currency Transactions

- a. Foreign currency transactions are recorded on initial recognition in the reporting currency by applying to the foreign currency amount at the exchange rate prevailing as on the date of transactions.
- b. The Trust has received Donation in Foreign Currency by various modes like Donation Box, Direct credit in Bank A/c. The Foreign currency received in Mandir Donation Box; is deposited in Bank on fortnightly basis. Amount deposited are accounted in Indian currency.

1.8 Employee Benefits

- a. Treatment of Retirement Benefits: Contribution to provident Fund & Family Pension Fund are accounted on accrual basis and charged to Income & Expenditure Account for the year under consideration.

- b. **Defined Contribution Plan:** The Trust makes Provident Fund contributions to defined contribution plans for qualifying employees.
- c. **Defined Benefit Plan**
- a. The Trust offers the Gratuity to employee under the benefit scheme.
- b. Obligation in respect of employee's gratuity fund scheme managed by Life Insurance Corporation of India is determined based on actuarial valuation using the Projected Unit Credit Method, which recognizes each period of service as giving rise to additional unit of employee benefit entitlement and measures each unit separately to build up the final obligation
- c. Leave encashment has been provided for as and when it is due.
- d. Contribution to Pension Fund Trust are made based on actuarial valuation and recognized as an expense as per AS-15 (Revised).

1.9 Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets

A provision is recognized when an enterprise has a present obligation as a result of past events; it is probable that an outflow of resources will be required to settle the obligation, in respect of which a reliable estimate can be made. Provisions are not discounted to its present value and are determined based on best estimate required to settle the obligations at the Balance Sheet date. These are reviewed at each Balance Sheet date and adjusted to reflect the current best estimates. Contingent Assets are neither recognized nor disclosed in the financial statements. Contingent liabilities are not provided for and are disclosed by way of notes.

1.10 Earmarked Funds/ Allocations: -

- a. Allocation of the Earmarked Funds is on the basis of specific directions of Devotees, as specified in the receipts.
- b. Income from related activities for which funds are created are credited to respective Fund account.
- c. Amount of Depreciation of Sai Ashram charged to Building Fund
- d. Interest income from investment on specific earmarked funds is allocated on the basis of average rate of interest for the current year to the respective earmarked funds on Opening balances.
- e. Expenses with respect to specific objects are shown as utilization from the respective fund.

1.11 Valuation of Ornaments & Jewellery : -

Ornaments & Jewellery are valued on the basis of the valuation done by appointed valueras on the date of receipt plus charges for conversion into coins.

Shree Saibaba Sansthan Trust
Notes to Accounts for the year ended on 31st March 2019

2 Notes to Accounts

- 2.1 As per order dated 13th March 2012 of Hon. High Court of Judicature at Bombay, Bench of Aurangabad in Public Interest Litigation No.18 of 2011 all the affairs of "Shri Sai Baba Sansthan Trust, Shirdi" were supervised, maintained and looked after by committee consisting of the principal District Judge, Ahmednagar, The Collector, Ahmednagar and The Chief Executive Officer of Shri Sai Baba Sansthan Trust Shirdi from 30th March 2012 until the State Government constitute a new Committee.

The State Government then appointed new committee vide order No.555 - 2011/175 (22) Desk-16 dated 27.03.2012. Then again Hon High Court issued order on 30.03.2012 in public interest litigation No 27 of 2012 and further directed that until further orders passed by the said court, the affairs of the said "Shri Sai Baba Sansthan Trust, Shirdi shall be looked after and managed by the committee appointed by the said court vide judgment and order dated 13.03.2012 in public interest litigation no. 18 of 2011.

Further on 28th July, 2016, Law and Judicial Department of Maharashtra State Government ordered formation of Committee consisting of 12 members authorizing the committee for looking into the matters/affairs of Sansthan for a period of three years.

Again a petition was filed in Supreme Court dated 29th November, 2017. Supreme Court vide its order dated 09th October, 2018 directed State Government to implement the directions of the High Court as and when the board is re-constituted after expiry of its present term.

- 2.2 Bombay High Court (Benched at Aurangabad) has directed to appoint ad hoc committee consisting of The Principal District Judge, Ahmednagar, The Chief Executive Officer of Shri Sai Baba Sansthan Trust Shirdi, one delegate not below the rank of the Assistant Charity Commissioner, through the Charity Commissioner of State of Maharashtra and The Additional Commissioner, Nashik Division, Nashik. Bombay High Court (Benched at Aurangabad) has further directed that, any major policy decision or financial decision, wherein the amount involved is more than Rs. 50 lakhs be submitted to the said committee for its approval, except for routine expenses as referred to in the order dated 30th January 2019 in Public Interest Litigation Nos.152 of 2018 and 86 of 2018.

- 2.3 During the year the Law and Judiciary Department of the Government of Maharashtra has removed Three Trustees from the Management Committee of the Sansthan vide Notification dated 2nd February 2019 in accordance with the provisions of the Act. Also Three other Trustees have resigned from the Trust during the year.

- 2.4 As per Clause 11(2) of the Shree Sai Baba Sansthan Trust (Shirdi) Act, 2004, the number of Trustees of the Sansthan should be eight. Since the remaining number of Trustees out of the appointed Trustees is seven, the Trust had written to the Law and Judiciary Department in March 2019 to obtain their approval for the meetings held on 26th February 2019. The Law and Judiciary Department has informed by Trust, that though the number of Trustees

Shree Saibaba Sansthan Trust
Notes to Accounts for the year ended on 31st March 2019

has been reduced to seven, the meeting held on 26th February 2019 was convened as per the quorum rules specified in the Act.

- 3** Grant in Aid (Charity / Medical) has been accounted on payment basis.
- 4** As per the Policy of The Trust Leave Encashment is payable at the time of retirement of the employee and the said amounts are not provided in books over the years but the same is accounted on cash basis as and when paid to employees at the time of retirement.
- 5** The Trust has not applied 85% of its income for its object. However, since it is proposed to accumulate the income for future years, no provision for taxation is considered.
- 6** The Provident Fund Fluctuation Fund Rs.23,94,550/- is shown as liability which is contribution collected from a staff member and contribution from Sansthan on account of fluctuation in Provident Fund. This amount represents the excess over the amount transferred to Provident Fund Commissioner.
- 7** As per Management Committee Meeting decision no. 142 dated 26th February 2019, Management has decided to apply provisions of 7th Pay Commission with effect from 1st January 2016 after getting the approval of Law and Judicial Department of State Government. Sansthan has sent letter for permission regarding the same, as per letter no. SSS/SPS/ASTHA/39/2019 dated 3rd April 2019. Law and Judicial Department of State Government has approved the provisions of 7th Pay Commission as per letter no. SSV-1019/373/P.K.79/Ka.16 dated 4th July 2019. In respect of the same, Sansthan has provided Rs. 33,07,69,423 as a differential amount from 1st January 2016 to 31st March 2019.
- 8** The Trust had entered into a contract with Cognizant Technology Solutions India Pvt. Ltd. in 2011 for the compute risation of various activities for the cost of Rs.20,40,00,000/- The Project consisted of installation of 37 customised softwares (ERP Modules) and providing necessary hardware item and networking. The project was implemented during the last few years and the final approval for the technical acceptance for the project was given by the Trust authorities in Financial Year 2017-18. Consequently, the total amount paid for the Project was accounted for in the Financial Year 2017-18 as follows.

1) Disclosed as addition to Fixed Assets and written off as depreciation in Financial Year 2017-18 (Schedule C)

(useful Life of Assets was 5 years)	Rs.
Equipment's	68,60,555
Instrument's	1,56,01,171
Computers	1,84,34,994
Software	47,704,108
	8,86,00,828

Shree Saibaba Sansthan Trust
Notes to Accounts for the year ended on 31st March 2019

2) Capital Work-in-progress (Schedule C)	40,52,041
TOTAL	9,26,52,869

The Fixed Assets as shown above were put to use in earlier years and their effective useful life was also over in March 2018. Therefore, these were shown as additions to fixed assets and fully depreciated in the previous year. The amount spent on Service charges for Sai Tech Project Rs. 84,80,612/- (Rs. 11,10,40,746) are shown as expense in Schedule L of Financial Statement.

- 9** During the Financial Year 2017-18, Sansthan had received a Buildingas donation in kind for which a document was registered at Registrar's office wherein the buildings' value was shown at Rs.33,92,80,360/-.The Sansthan had paid during the Financial Year Rs.161,65,680/- towards stamp duty and registration charges and the same was shown as addition to the building during the Financial Year 2017-18.

Similarly, the Sansthan has received below mentioned assets as donation in kind which has been shown at nominal value of Rs.1/- per asset as per the policy of the Sansthan.

Tangible Assets	Financial Year 2018-19		Financial Year 2017-18	
	Quantity	Amount of Donation (Rs.)	Quantity	Amount of Donation (Rs.)
Computer	6	6,78,970	12	6,27,436
Equipment	40	1,54,60,811	37	70,89,695
Furniture & Fixture	50	10,25,728	32	84,20,133
Instruments	32	49,78,413	32	14,70,211
Plant & Machinery	35	1,52,26,866	40	1,34,52,313
Vehicle	6	9,42,962	2	18,97,608
TOTAL	169	3,83,13,750	155	3,29,57,396

- 10** As per AS 15 Accounting for Employee benefit

Defined contribution plans

The Trust makes Provident Fund contributions to defined contribution plans for qualifying employees. Under the Schemes, the Trust is required to contribute a specified percentage of the payroll costs to fund the benefits. The Trust recognized Rs. 4,66,99,008/- (Previous Year Rs. 4,35,24,257/-) (Sansthan & Hospital) for Provident Fund contributions. The contributions payable to these plans by the Trust are at rates specified in the rules of the schemes.

Shree Saibaba Sansthan Trust
Notes to Accounts for the year ended on 31st March 2019

Defined benefit plans

The Trust offers the following employee benefit schemes to its employees:

Gratuity

The following table sets out the funded status of the defined benefit schemes and the amount recognized in the financial statements as per Gratuity Report under AS- 15 (Revised 2005) for the year ended on 31/03/2019.

Change in the present value of the defined benefit obligation representing reconciliation of opening and closing balances thereof are as follows:	31.03.2019 Amount Rs.	31.03.2018 Amount Rs.
Liability at the beginning of the year	54,84,79,501	44,10,61,297
Interest Cost	4,11,71,620	3,52,84,904
Current Service Cost	3,02,10,736	2,10,91,849
Actuarial (gain) / loss on obligations	(1,56,80,256)	7,09,07,521
Benefits paid	(2,49,56,747)	(1,98,66,070)
Liability at the end of the year	57,92,24,854	54,84,79,501

Changes in the Fair Value of Plan Asset representing reconciliation of opening and closing balances thereof are as follows:	31.03.2019 Amount Rs.	31.03.2018 Amount Rs.
Fair value of Plan Assets at the beginning of the year	51,90,79,056	47,43,69,989
Expected Return on Plan Assets	4,25,21,011	3,65,34,561
Contributions by the Company	9,42,34,494	2,80,40,576
Benefits paid	(2,49,56,747)	(1,98,66,070)
Actuarial gain / (loss) on Plan Assets	-	-
Fair value of Plan Assets at the end of the year	63,08,77,814	51,90,79,056

Total actuarial gain (loss) to be Recognized	1,56,80,256	(7,09,07,521)
Amount Recognized in Balance Sheet	31.03.2019	31.03.2018
Liability at the end of the year	(57,92,24,854)	(54,84,79,501)
Fair value of Plan Assets at the end of the year	63,08,77,814	51,90,79,056
(Liability)/Asset Recognized in the Balance Sheet	5,16,52,960	(2,94,00,445)

Shree Saibaba Sansthan Trust
Notes to Accounts for the year ended on 31st March 2019

Expenses recognized in the Income & Expenditure account	31.03.2019 Amount Rs.	31.03.2018 Amount Rs.
Current Service Cost	3,02,10,736	2,10,91,849
Interest Cost	4,11,71,620	3,52,84,904
Expected Return on Plan Assets	(4,25,21,011)	(3,65,34,561)
Net Actuarial (gain) / loss to be Recognized	(1,56,80,256)	7,09,07,521
Expenses Recognized in Profit & Loss Account	1,31,81,089	9,07,49,713

Principal Actuarial assumptions as at the Balance Sheet date	31.03.2019 Amount Rs.	31.03.2018 Amount Rs.
Discount Rate	7.80%	8.00% & 7.50%
Rate of Return on Plan Assets	7.50%	7.50%
Salary Escalation Rate	7.00%	7.00%
Retirement Age	60 Years	60 years

- 11 As per Section 22 (2) of the Shree Sai Baba Sansthan Trust (Shirdi) Act, 2004, an amount not exceeding ten percent of the approximate gross annual income of the trust in the last preceding year shall be credited to Management Fund. Accordingly, an amount of Rs. 65,62,30,588/- (Rs. 48,91,52,274) has been transferred from Income and Expenditure Account to Management Fund.
- As per Sec 15(3) of the Shree Sai Baba Sansthan Trust (Shirdi) Act, 2004, Salary & allowances and other expenses of the executive officers and other officers and employees of the committee shall be paid out of Management Fund.
- Accordingly, salary, allowances and other expenses amounting to Rs.72,72,87,932/- (Previous Year Rs. 56,98,72,029/-)have been paid out of Management Fund as shown in schedule K. This amount is exclusive of salary and allowances of employees working in institutions run under medical relief activities and educational activities shown under sub-schedule 3 & 5 respectively as these have been paid out of funds created for these specific purposes.

Shree Saibaba Sansthan Trust
Notes to Accounts for the year ended on 31st March 2019

- 12** Contingent liability(to the extent ascertained from the available records) not provided for in respect of:

(Amount in Rs.)

Sr. No.	Particulars	31.03.2019	31.03.2018
I.	Claims against Trust by others not acknowledged as debts,	5,09,39,612	2,66,22,999
II.	Show Cause Demand Notice from Commissioner of CBEC, Service Tax, Aurangabad. (excluding interest)	4,80,62,88,164	2,74,30,03,029

Note: Future cash outflows, if any, in respect of (I) & (II) above is dependent upon the outcome of judgements / decisions etc.

- 13** Previous years figures are regrouped and rearranged wherever necessary; to make them comparable with current year

Signature to Note 'A' to 'Q'

MUKUND M. CHITALE & CO.
CHARTERED ACCOUNTANTS
Firm Registration No. 106655W

Sd/-
(S. M. Chitale)
Partner
M. No. 111383
Place: Mumbai
Date: 28.10.2019

४०

श्री साईंचे समाधी मंदिरातील दैनंदिन कार्यक्रम सूची

५५

वेळ	तपशील
पहाटे ०४.३० वा.	श्रीं ची काकड आरती
काकड आरती नंतर	श्रीं चे मंगलस्नान
सकाळी ०५.३० वा. चे नंतर	श्रीं ची छोटी आरती (शिर्डी माझे पंढरपूर)
सकाळी ०५.४५ वा. चे दरम्यान	श्रीं चे दर्शनास सुरुवात
सकाळी ०७.०० वा.	संस्थानमार्फत श्रीं चा समाधी अभिषेक
सकाळी ०७.००, ०९.०० व ११.०० वा.	श्री साई सत्यनारायण महापूजा (भक्तांसाठी) (०३ बॅचेस)
सकाळी ०७.०० व ०९.०० वा.	श्रीं ची अभिषेक पूजा (भक्तांसाठी) (०२ बॅचेस)
दुपारी १२.००	श्रीं ची माध्यान्ह आरती
दुपारी ०४.००	समाधी मंदिरात नित्याचे अध्यायवाचन
सायंकाळी सूर्यास्ताचे वेळी	श्रीं ची धूपारती
रात्रे ०८.०० ते १०.००	श्रीं चे समोरील स्टेजवर कलाकार हजेरी कार्यक्रम
रात्रे १०.३०	श्रीं ची शेजारती

श्री साईबाबा संस्थान विश्वस्तव्यवस्था, शिर्डी

शिर्डी कार्यालय पो. शिर्डी - ४२३ १०९, ता. राहता, जि. अहमदनगर (महाराष्ट्र) फोन : (०२४२३) २५८५००, फैक्स : (०२४२३) २५८७७०
मुंबई कार्यालय : साईनिकेतन, C04 - बी., डॉ. आंबेडकर रोड, दादर, मुंबई - ४०० ०१४ फोन: (०२२) २४१६६५५६, फैक्स: (०२२) २४१५०७९८

Email : saiibaba@sai.org.in | Website : <http://www.sai.org.in>